

tv-15 naš TOVARIS

Št. 32
30. avgusta 1984
Leto XXII

glasilo zveze združenj borcev nov in zveze rezervnih vojaških starešin slovenije

Praznik letalcev

Kljub nočnemu dežju, ki je razmočil travnata tla na letališču Otok pri Metliki, da niso bila najbolj primer- na za vzletanje in pristajanje letal, se je v nedeljo, 26. avgusta, zbralo na slavnostnem prostoru med jekle- nimi pticami veliko ljudi: od blizu in daleč, borcev, aktivistov in prijateljev Bele krajine. Prišli so, da počastijo tri pomembne obletnice: štiridesetletnico partizanskih letališč in spuščališč v Sloveniji, 40- letnico letalstva in 40-letnico prekomorskih brigad.

Predsednik SO Metlika inž. Janez Gačnik je v ime- nu obeh belokranjskih občin ter DPO Metlike in Črnomlja zaželel dobrodoščilo vsem zbranim. Na proslavi s kulturnim programom, v katerem so nasto- pali mešani pevski zbor Beti iz Metlike, tamburaški orkester Ivan Navratil ter folklorna skupina s istim imenom pa še vojni orkester ljubljanskega armadne- ga območja, je spregovoril član sveta federacije Vik- tor Avbelj.

Krstu novega jadralnega letala VUK-T Aerokluba Bela krajina, ki mu je bila za botra Iskra iz Semiča, sta sledila letalski miting in tovariško srečanje, med drugim tudi srečanje borcev 15. belokranjske bri- gade.

Srečanje je dejansko namenjeno srečanju borcev NOV, partizanov, ki so na en ali drug način povezani z Belo krajino, od prve belokranjske čete, bataljona, odreda in Cankarjeve brigade. Tukaj je bilo ustanov- ljenih več partizanskih enot, za najbolj izrazito belo- kranjsko pa velja 15. brigada, ki se je proslavila v skupnem boju z drugimi brigadami, v katerih so se skupaj bojevali partizani iz vseh slovenskih krajev. V Beli krajini so se slovenske brigade bojevale tudi skupaj s hrvaškimi in tako utrjevale bratstvo in enot- nost naših narodov. Spomini na te skupne boje pred- stavljajo tudi spodbudo za sedanje razvito sosedsko sodelovanje med obmejnimi občinami. Živa Drole

Partizanske izkušnje dokazujejo, da je zastavljene cilje mogoče doseči

Potem ko je Viktor Avbelj, slavnostni govornik na letališču Otok pri Metliki, v besedi popeljal zbrane štirideset let nazaj, v leto 1944, orisal takratni vojaško politični položaj, mesto narodnoosvobodilne vojske, zavezniško pomoč in sredi vsega tega pomen in razvoj parti- zanskih letališč ter spuščališč, se je dotaknil tudi sedanjega tre- nutka, mimo katerega ne moremo niti ob navadnem dnevu, takšenle slovesen dan pa je še posebej priložnost, da opozorimo nanj.

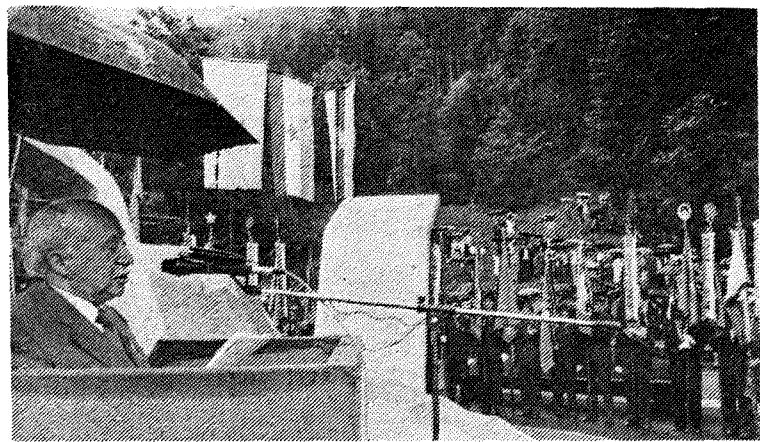
»Stanja in problemov pred štiridesetimi leti seveda ni mogoče primerjati z našim sedanjim političnim in gospodarskim položa- jem,« je dejal, »vendar pa so osnovne dileme pri odnosu do odprtih žgočih družbenih vprašanj očitno zelo podobne takratnim. Podobne so dileme glede našega mednarodnega sodelovanja in tako kot ta- krat je nujno, da se opremo na svoje sile in dosežemo čimbolj množično vključevanje vseh delovnih ljudi v napore za razvoj in odločanje o razvojni politiki.

Resnična in uspešna naslonitev na svoje moči je vsekakor za- htevna in vsestranska družbena naloga. Dosežemo jo lahko le, če jo za svoje sprejmejo temeljni nosilci družbenega razvoja, od delavcev v proizvodnji, raziskovalcev, znanstvenikov in inovatorjev do de- lavcev v najrazličnejših družbenih dejavnostih. Jasno je, da ljudi ni mogoče vključiti v skupne napore s kakršnimikoli administrativ- nimi ukrepi. Za to sta potrebna zavestna odločitev in občutek odgo- vornosti za reševanje svojih in skupnih družbenih vprašanj. Po- trebni so takšni odnosi v produkciji in v družbi, ki bodo resnično omogočali delavcem v vseh oblikah združenega dela, da odločajo o pogojih in rezultatih svojega dela. Potrebno je torej, da se tudi sklepi o najemanju in porabi možnih novih zunanjih posojil, o razvojnih programih in sploh o gospodarskih in družbenih vprašanjih, ki so povezana z zunanjo likvidnostjo in z zmanjševanjem naše zadolženo- sti, sprejmejo s samoupravnim odločanjem v združenem delu in v delegatskih skupščinah. Na tako sprejetih odločitvah naj nato teme- lji delo ustreznih državnih organov, ki jim je v današnjem družbe- nem sistemu poverjeno uresničevanje sprejete gospodarske in so- cialne politike.

Kot že tolikokrat doslej lahko tudi na našem današnjem srečanju ugotovimo, da so pri premagovanju težav in ovir, s katerimi se srečujemo pri razvijanju samoupravne socialistične družbe, pridobi- tve in izročila NOB dragocena zakladnica,« je še poudaril tovariš Viktor Avbelj. »Danes je morda bolj kot kdajkoli doslej v povojnem razvoju potrebno strniti voljo in akcijo za to, da bi obvladali gospo- darske težave. Partizanske izkušnje dokazujejo, da je zastavljene cilje mogoče doseči, če se ljudje zavestno odločijo, da se bodo zanje dosledno zavzemali in se pri tem tudi odrekli ožjim osebnim intere- som, če bo potrebno.«

Ž. D.

Izvirni do preteklosti

Občinski odbor ZZB NOV, družbenopolitične organizacije in skupščina občine Ravne na Koro- škem so v soboto, 25. avgusta, na Pristavi v Črni na Koroškem pri- pravili slovesno odkritje pomnika ob štirideseti obletnici zmagovi- tega boja Vzhodnokoroškega odreda. Slavnostni govornik je bil prvi politični komisar Koroške grupe odredov Mitja Ribičič-Ciril.

Ko se je s prvo mislijo spomnil padlih tovarišev, ubitih talcev, umrlih v taboriščih smrti in tiso- čerih žrtev fašističnega nasilja, je opozoril, da bi morali prav borci in aktivisti OF zaradi svojega v izrednih okoliščinah pridobljene- ga posluha za nevarnosti in pasti sovražnika pokazati tiste čeri, ki zdaj grozijo naši svobodi in neo- dvisnosti.

Opisal je tudi razvoj narodno- osvobodilnega gibanja in parti- zanskih enot v tem delu naše do- movine. Partizanstvo se je na Ko- roškem razvijalo ob vsestranski

pomoči štajerskih in gorenjskih partizanov. Opozoril je tudi, da je bilo na operativnem območju Ko- roške grupe odredov okoli 1500 partizanov. Več kot 2000 novih mobilizirancev, večinoma Slo- vencev, so Korošči poslali v dru- ge slovenske brigade. Iz taborišč so borci rešili 600 ujetnikov, v sa- botažnih akcijah so partizanske enote uničile 44 vlakov, porušile 41 železniških in cestnih mostov,

zavzele 19 postojank in imele 674 večjih spopadov z nacisti. Skoraj petino koroških enot so predstavl- ljali pripadniki drugih narodov, med njimi so bili Avstrijci, Čehi, Poljaki, Rusi, zavezniški rešeni piloti in pobegli taboriščniki.

Glede manjšinske politike na avstrijskem Koroškem pa je Mitja Ribičič-Ciril dejal: »Če lahko sa- mo za trenutek namesto v diplo- matskem jeziku govorim kot star partizan, ki se je bojeval v teh krajih, moram reči, da je to, kar se zdaj dogaja na avstrijskem Koro- škem z našimi rojaki, prava sra- mota. To je farsa tolikokrat ope- vane avstrijske demokracije. Žal moramo ugotoviti, da po trideset- jih letih določila 7. člena avstrijs- ke državne pogodbe še niso iz- polnjena. V zadnjem času, ko ne- kateri krogi na avstrijskem Koro- škem poskušajo ponovno omejiti dvojezično šolstvo in slovenske otroke ločiti od nemško govore- čih, se je položaj zaostрил. Vendar se je na Koroškem in v Avstriji ustvarila dovolj široka demokra- tična fronta solidarnosti in pod- pore koroškim Slovincem. To je dokaz, da se je s politično voljo in demokratično zavzetostjo mogo- če upreti silam, ki jim enakoprav- nost med narodi ni po volji.«

Drago Miklavc

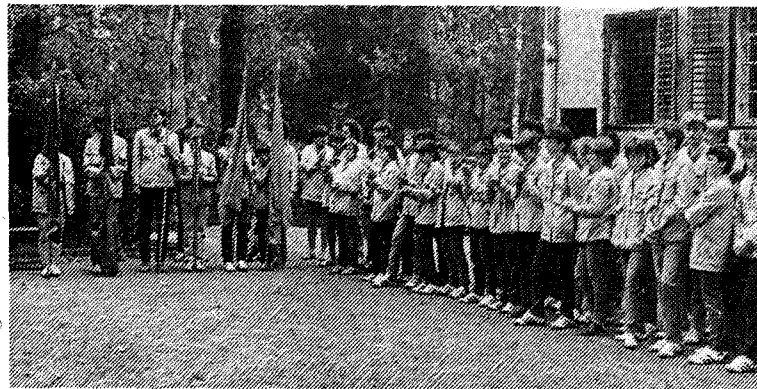
Konjeniški klub Brdo vabi

V nedeljo, 2. septembra, bo na hipodromu na Brdu pri Kranju tradicionalna spominska kasaška dirka Maršala Tita za najboljše jugoslovanske kasače. Na prireditvi bodo nastopili najboljši kasači in konji iz Slovenije in Vojvodine. Prireditve se bo začela ob 14.30 z uvodnim koncertom pihalnega orkestra jeseniških železarjev ter pozdravnim nagovorom Borisa Setine, predsednika predsedstva go- renjskih občin, ki so obenem pokroviteljice te prireditve. Pokazali bodo plemensko čredo kobilarne Brdo, plemenske žrebce in enolet- nike kobilarne Brdo.

Ponovni koncert jeseniških železarjev bo sklenil prireditev.

Konec brigadirskega poletja

»Prihaja čas analize in obračunov opravljenega dela, primerjanja načrtovanega in uresničenega za vsako izmeno posebej, za vsakega brigadirja, vodstvo, investitorja in izvajalca. To analizo in oceno naj vsak naredi čimbolj objektivno, sam zase, z namenom, da bo naslednja mladinska delovna akcija še učinkovitejša, boljša,« je dejal predsednik izvršnega sveta skupščine občine Metlika Milan Vajda na slovesnosti ob končani republiški MDA Bela krajina 84, ki je bila 25. avgusta v brigadirskem naselju v Lokvah pri Črnomlju. Podobno bi lahko rekli za vse mladinske delovne akcije, štiri republiške in šest zveznih, ki so se končale te dni. Istega dne, to je v soboto, so se poslovili brigadirji v Gornjih Petrovcih na akciji Goričko 84, dan prej je bila sklepna sloves- nost v osnovni šoli Marije Broz v Bistrici ob Sotli, kjer je bilo naselje brigadirjev z akcije Trebče 84. Že prejšnji četrtek so se v Razkrižju pri

Ljutomeru razšli brigadirji, ki so se vključili v akcijo Ljutomer 84. Ostanjejo še MDA Kozjansko 84, s katere se bodo brigadirji poslovili jutri 31. avgusta v Šentvidu pri Planini, potem MDA Suha krajina 84, ki bo prav tako jutri organizirala slovo v Žužemberku, in slovesno bo jutri ob slovesu tudi v Vanganelu pri Kopru na akciji Istra 84 ter v Novi Gorici na MDA Vipavska dolina 84. Prvega septembra se bodo posla- vljali brigadirji MDA Posočje 84 v Bovcu in brigadirji MDA Slovenske gorice 84 v Dornavi pri Ptuj.

Objemov, prirčnih stiskov rok ni manjkalo, in tudi solze so bile vmes. Brigadirji so se razšli s prepričanjem v sebi, da se bodo spet srečali, kar tako in v brigadirskih vrstah. O uspehih akcij bodo sodila vodstva po opravljenih analizah, vsi brigadirji pa so odnesli s seboj še en izpit v šoli življenja.

Živa Drole

Otrokom najboljše, kar zmoremo

Ob koncu drugega tisočletja bo teptalo Zemljo šest milijard ljudi, leta 2050 morda že deset. Kar osem in pol milijarde ljudi bo tedaj po napovedih živel v deželah v razvoju.

Danes nas je na svetu 4,76 milijarde – 770 milijonov več kot pred desetimi leti. V deželah v razvoju se četrtna, ponekod celo tretjina prebivalcev prebija v jutrišnji dan, ne da bi imela dovolj za preživetje – ali kot sodi razviti del sveta, živijo pod absolutno mejo za fizično preživetje. Le dobra desetina človeštva ima zdravo pitno vodo, kar 80 odstotkov ljudi nima nikakršne zdravstvene zaščite.

Deset milijonov otrok je nenehno v smrtni nevarnosti. Umrljivost je izredno visoka. Leta 1978 se je rodilo 125 milijonov otrok, 12 milijonov jih ni dočakalo prvega rojstnega dne. 269 milijonov jih to leto ni sedlo v šolske klopi, ker zanje ni bilo prostora, napovedujejo pa, da ga bo ob predvideni ekspanziji prebivalstva še veliko manj. Okoli sto milijonov otrok si mora vsak dan prislužiti za kruh...

Pomagamo si s številkami. Ja, ker nas veliko bolj prizadenejo, kakor zapisane deklaracije. Ker nam je šele tako jasno, da se človeštvo pogovarja o svojem obstoju, torej o generacijah že ali še ne rojenih otrok, ki naj bi živeli bolje kot njihovi starši. In kaj naredimo, da se grehi in usode staršev ne bi ponavljale?

Človeštvo je zapisalo deklaracijo o pravicah otrok. Pokazalo je svojo voljo, zaskrbljenost. Se zavezalo, da bo skrbelo za kar se da nemoten, vsestransko ustvarjal

razvoj mlade generacije. Pred dnevi končano srečanje prostovoljcev iz vseh kontinentov sveta je naredilo majhen obračun. Kongres so posvetili pravici otrok do igre, prostega časa in rekreacije. Arhitekti, pedagogi, psihologi in drugi, ki so prepričani, da bi morali otrokom dajati najboljše, kar zmoremo, so povedali, da brez igre ni ustvarjalnega razvoja. Predstavili so igrače, povedali, kakšna igrišča potrebujejo otroci, se hudovali nad načrtovalci betonskih mest, ki otrokom odrekajo pravico do zelenega drevesa, svežega zraka, tiste sproščenosti, ki so jo poznali v svojem otroštvu.

Spregovorili so torej predvsem z usti razvitega. Tistega, ki ima denar in nosi hkrati s sabo bojazen, da si brez načrtnega razvoja bodočnosti ne bo zagotovil. Vse večja razvitost je namreč odgovorila tudi z vse manj otroki. Zato si želijo ministrstva za igro, zahtevajo, da naj vlada odmeri delček denarja tudi za igro, zbirajo ob sebi somišljenike, ki so pripravljeni zastaviti svoj glas in ime za vse otroke.

Dobra polovica kongresnikov je ostala dolgo nema. Kot da jih je prevzela daljna igriva prihodnost, ko se bodo tudi njihovi otroci v miru igrali z najbolj pedagoško, didaktično, psihološko namenjenimi igračami. Potem se je le slišalo: »Govorite o igračah, o igri v šoli. Kako pa naj se naši otroci igrajo, ko ni miru? Kako naj imajo srečno prihodnost, ko ves svet z veseljem prodaja orožje? Ko matere ne vemo, kaj bo jutri. Bomo živi, bomo imeli kruh, vodo, zdravila? Otroci živijo usodo svojih staršev, na njihova ramena padajo grehi vsega odraslega dela človeštva.

Pri nas se moramo najprej bojevati za mir in pravičnost, šele nato se bomo lahko pogovarjali tudi o igračah.

Lahko rečemo, da so razviti deli sveta pozabili na vojno? Lahko pripišemo prostovoljcem, pretežno ljudem starim nad štirideset let, ki skrbijo že za svoje vnučke in popravljajo napake, ki so jih zagrešili, ko so sami vzgajali, da ne vedo, da v vojni, strahu od zore do zore, ni pravega prostora za igro? Ne, zavedajo se. Velikokrat so ponovili, da bi morale vse vlade sveta, vse institucije z zdravstvenimi, izobraževalnimi in socialnimi na čelu, narediti vse in še več, da razvoj otrok ne bi tako kruto krojile socialne in ekonomske razmere v različnih deželah sveta. Da govorenje o igri ni metanje peska v oči, temveč nujen korak naprej k spoznanjem, kaj otrok potrebuje, da bi imel bolj ustvarjalen jutri.

Tudi mi, ki se lahko v povojnem času pohvalimo s stotinami novih šol, vrtcev, organizacij, smo svetu povedali, da sedanje razmere ne smejo prizadeti otrok. Zvone Dragan je menil, da je bolje, da se odrečemo nekaj dragim zgrešenim investicijam, samo da ne bi prikrajšali naših prihodnjih rodov. Svetu smo povedali in pokazali, kako skrbimo za razvoj otrok v samoupravni socialistični družbi, in vendar je Zvone Dragan priznal, da bi bila njegova predstavitev veliko bolj kritična in zgovorna, ko ne bi bila njegova naloga svetu povedati predvsem o tem, kakšen je način naše skrbi za mlado generacijo. Tudi našim otrokom kroji otroštvo in mladost denar.

Jelka Zupanič

»Oljni madeži« na Sredozemlju

Redkokje na zemeljski celini je mogoče najti območje, ki bi bilo tako napolnjeno z dejanskimi in potencialnimi nevarnostmi za mir, kriznimi žarišči in pojavi oboroženih sporov, kot je območje Sredozemlja. Posamična krizna žarišča in prizorišča odkritih sporov so kakor oljni madeži, ki se razlivajo po volneni tkanini. Eden takih »madežev«, ki se je »razlil« najbolj na široko, je izraelsko-arabski spor. Še daleč namreč ne gre samo za spor med Izraelci in Palestinci, pač pa je ta spor zajel ves arabski svet; ves Bližnji vzhod je v znamenju tega spora in njegove posledice je čutiti na vsem obširnem območju Sredozemlja, sence tega spora padajo tudi na stanje v Evropi in Afriki, prispevajo pa svoj viden delež k zaostrovanju medblokovskih trenj.

Takih kriznih točk, ki širijo svoj zloslutni madež po vsem sredozemskem prostoru, je, žal, na pretek: libanonska kriza je stanje na Bližnjem vzhodu zamotala do najvišje mere. Nič drugače ni s ciprsko krizo, ki je sprla med seboj članici Atlantskega pakta, Grčijo in Turčijo, ogrozila pa sam obstoj Cipra kot neodvisne države.

Sredozemlje je tisti zemljepisni prostor, skozi katerega tečejo najpomembnejše prometne, civilizacijske, kulturne, gospodarske in strateške poti, saj se na tem

prostoru stikajo kar tri celine. To območje je zvrhano polno najrazličnejšega orožja. To je posledica neposrednega poseganja blokovskih sil v ta prostor. Skoraj dve desetletji merita blokovski sili na Sredozemskem morju moč njunih mornariških enot, vključno z jedrskimi podmornicami.

Odkar sta si v laseh dve neuvrščeni državi s tega območja, Irak in Iran se je položaj na celotnem območju Bližnjega in Srednjega vzhoda še dosti bolj zamotal in zaostril. Ta vojna je zadela ob najbolj občutljiv živec – ob naftne vrelce in poti, po katerih odhajajo milijoni ton nafte v razvite dele sveta. Odkar kaže, da sprti državi nista več sposobni nenehnih ofenziv in protiofenziv, je vojna dobila novo obliko – cilji letalskih in raketnih napadov so postali tankerji ob naftnih »napajališčih«. V zadnjem času pa tudi to ko da ni več dovolj – vojna se je razširila tudi na Rdeče morje, se pravi na eno najbolj pomembnih prometnic, po kateri plovejo tankerji z nafto. Kar je pri tem najbolj kočljivo, je dejstvo, da se je krivec za polaganje min po Rdečem morju zakamufliral tako, da ni bilo mogoče odkriti, kdo se proti komu bojuje s podmorskimi minami.

Ali gre pri tem samo za novo obliko vojne ali pa gre za nevarno razširitev zalivske vojne, ki skriva v sebi

vrsto hudih neznank. Mar je mine v Rdečem morju razumeti kot »oljni madež«, ki se razliva iz zalivske strani, se pravi s Perzijskega morja. Ali te mine ne naznanjajo ali vsaj nakazujejo, kakšne možnosti vojn so možne v sedanjem času zmed in zarot proti miru. Ni morda možno, da se podobno ali kakšno drugo orožje lepega dne ne pojavi tudi na Sredozemlju samem in bi bil nosilec take oblike vojne zakamufliran, kot so se zakrili polagalci min v Rdečem morju. Ob tem se pojavljajo tudi taki ljudje, ki v svojih ugibanjih vrtajo še globlje: Danes neznane mine v Rdečem morju, jutri morda nekje od nekdaj prava pravcata atomska bomba, ko nihče ne bo zmožen odkriti njenega lastnika.

Prav Sredozemlje je tiso območje, ki vzbuja največ pozornosti zaradi njegove vsestranske kočljivosti, politične, gospodarske, še posebej pa strateške. Zdi se, ko da so se vsa nasprotja tega sveta – in teh nikakor ni malo – strnila in zgrnila prav na sredozemski prostor, čez katerega teče velika črta ločnica, ki deli razviti sever od nerazvitega juga in kjer so močno navzoče vse obstoječe in v sedanji dobi delujoče mednarodne sile, od blokovskih, neuvrščenih do nevtralnih, in vsa družbena protislovja.

Drago Košmrlj

Kozje se oddoljuje Bračičevi brigadi Poimenovanje šole

Po prihodu 14. udarne divizije na Štajersko se je narodnoosvobodilno gibanje na Kozjanskem znatno okrepilo. V to obdobje spada tudi ustanovitev Kozjanskega odreda, nekoliko pozneje, v poletju 1944 pa osvojenega kozjanskega ozemlja, ki se je začelo s številnimi napadi širiti tja proti Sotli, Savi in Bohorju ter na drugi strani v neposredno bližino Celja, oziroma Savinje. V tem času so na Kozjanskem nastale številne institucije, ki so živele vse do okupatorskega vdora v decembru 1944. Razvilo se je gospodarsko, politično, kulturno, prosvetno življenje, nastala je v bistvu majhna republika.

Za tak razvoj so poleg Kozjanskega odreda seveda največ prispevale brigade divizije, ki so napadale največje, najbolj utrjene in – razumljivo – najmočnejše sovražni kove postojanke. Ena najmočnejših trdnjav sovražnih vojakov je bila vsekakor postojanka v Kozjem.

Kozje je branilo okrog 60 vermanov in 20 orožnikov, ki so bili razmeščeni v poslopjih nekdanjega župnišča v

trgu in zdravstvene postaje na robu trga. Akcija, v katero je spadal tudi napad 13. udarne brigade Mirka Bračiča na Kozje, je bila širše razvejana: hkrati so brigade napadale Podčetrtek in številne kraje v Zgornji Savinjski dolini.

V monografiji o narodnoosvobodilnem boju na Slovenskem lahko beremo, »da so borci Bračičeve brigade prisilili vermansko postojan-

ko, da se je 11. septembra popoldne vdala, vendar pa odpora močno utrjene orožniške postaje niso mogli do konca streti. Ko ji je sovražnik prišel na pomoč, so se morali umakniti. Zaradi dobre obrambe graničarjev v Podčetrtku tudi šerčerjevci niso zavzeli njihove postojanke, čeprav je bila že vsa v ruševinah. Ko pa so naslednji dan hoteli uničiti postojanko do tal, je tja že prispele četa iz gorskega lovškega polka Treeck.«

Napad na Kozje je torej rodil precejšnje sadove: družbenopolitično, gospodarsko in kulturno življenje nasploh se je na široko razvejalo.

Prav zaradi tega velikega deleža brigade, ki je tudi pozneje večkrat prihajala med Kozjanci tako rekoč udomačila, v njej pa so bili

tudi številni domačini, so se krajani Kozjega soglasno odločili, da poimenujejo svojo šolo po njej.

O poimenovanju smo se pogovarjali z ravnateljem kozjanske šole Ivanom Štendlerjem.

»Uspelo mi je izvedeti, je dejal, da obstajata šoli, ki nosita naziv narodnega heroja Mirka Bračiča, ni pa šole z imenom brigade. Gre za šoli v Tržiču in Framu. Navsezadnje to ni tako pomembno, že sedaj pa zagotavljamo, da bi se radi povezali z vsemi šolskimi kolektivi, ki so tako ali drugače v zvezi z imenom Mirka Bračiča ali brigade nasploh.

Čemu smo se odločili za poimenovanje šole po Bračičevi brigadi? Preprosto: šola do sedaj ni imela imena, o Bračičevi brigadi, ki je naposled osvobodila naš kraj – in imela zasluge tudi za osvoboditev širšega Kozjanskega nasploh – so naši učenci že do sedaj vedeli precej. Poimembno pa je tudi to, da je

bilo v vrstah te brigade precej naših ljudi, Kozjancev. Tudi to je bilo odločilno.

Že doslej, smo v naši šoli zelo negovali izročilo udarne divizije, Bračičeva pa je bila ena izmed brigad te slavne enote. Naši otroci so to poznali. In zato seveda tudi ni čudno, da bo tudi naš pionirski odred nosil ime po brigadi Mirka Bračiča. Kozjanci smo ji nemalo dolžni.«

V našem kratkem srečanju je Ivan Štendler povedal tudi, da bodo skušali v prihodnje odkriti kurirske poti kozjanskih borcev, javke, večji del te akcije pa bodo izpeljali ob vsakoletni kuričkovski pošti. Dejavnost njihove šole bo seveda posledaj še kako usmerjene v skladu s skupnostjo borcev Bračičeve brigade.

Poimenovanje šole po Bračičevi brigadi bo izvedeno na proslavi občinskega praznika, ki ga šmarska občina praznuje v spomin na osvoboditev Kozjega, 9. septembra 1944. Šola bo ob tej pri-

ložnosti prejela plaketo borcev brigade, odred pa prapor, borci brigade, pa bodo dobili spominski trak od kozjanske krajevne skupnosti.

»Smo šola,« je končal naš pogovor Ivan Štendler, ki se skušamo na vse kriplje odpirati navzven. Radi bi sodelovali še s kom drugim, ne le z domačimi organizacijami združenega dela pa z družbenopolitičnimi organizacijami nasploh (mimograde povedano: čudovito sodelujejo s kozjansko steklararno!).

Radi bi imeli spominsko zbirko o Bračičevi brigadi. Če že šola nosi ime po njej, naj otroci vedo o tej enoti tudi kaj več.«

(Kakšno uro pozneje smo v kozjanski steklarni izvedeli, da bi bili pripravljeni prispevati za njihovo spominsko zbirko. Da je kozjansko združeno delo vedno korakalo vstric z željami kraja – in seveda tudi šole.)

Milenko Strašek

Premiki v Magrebu

Na bolje ali ne?

* Nagla otoplitev odnosov med Libijo in Marokom je zastavila mnoga vprašanja glede razmerij na afriškem severozahodu, predvsem pa ali ne gre na račun zahodnosaharskega osvobodilnega gibanja Polisario, ki že skoraj desetletje bije trd puščavski boj za domovino.

Libijski voditelj polkovnik Moamer Gadafi je hotel veliko več, kot je končno dosegel v svoji najnovejši pobudi za ureditev odnosov v severozahodni Afriki, predvsem glede zahodnosaharske krize. Hotel je organizirati trojni vrh Libije, Maroka in Alžirije, dobil pa je le dvojni vrh oziroma snidenje z maroškim kraljem Hasanom drugim in dogovor o maroško-libijski uniji, o kateri naj bi se v obeh državah izrekli z referendumom. Vsekakor tega dogovora ne bi smeli vzeti preveč »resno«. Najprej zato, ker je besedilo deklaracije izredno previdno napisano in poudarja predvsem to, da je namen unije okrepiti zveze med državama, ki sta si sicer zelo zalični, pa naj gre za notranji družbeni ustroj ali zunanjo ideološko naklonjenost. In potem zato, ker je »unionizem« že znana, Gadafiu priljubljena oblika povezovanja z arabskimi državami in jo je mogoče razumeti kot skrito željo libijskega polkovnika po vidnejši, če že ne vodilni vlogi v arabskem svetu, po kateri sicer tradicionalno hrepenijo mnogi arabski voditelji. Najprej se je oziral na vzhod in sklenil unije z Egiptom, Sudanom in Sirijo, pa so se vse po vrsti ponesrečile in se spremenile v papir brez vrednosti. Odnosi z Egiptom in Sudanom so danes morebiti slabši kot kdajkoli prej. Kakorkoli že, Gadafi se je potem ozrl na zahod in hotel prodreti z novo idejo – o združenju severni Afriki, ki je navduševala mnoge Arabce in postala v političnem besednjaku znana kot Magreb. Tudi drugi arabski voditelji so pritegnili tej ideji, ker je vsebovala tudi veliko povsem

praktične politike – tesnejše gospodarske in finančne vezi med arabskimi državami severozahodne Afrike, da bi zmanjšali odvisnost od Francije, ki je bila v večini teh držav nekoč kolonialni gospodar. Toda, polkovnik Gadafi je vselej hotel, kakor denimo leta 1974, ko je po komaj dveh dneh pogovorov s tunizijskim predsednikom Habibom Burgibo razglasil, da bodo v obeh državah pripravili referendum o združitvi. Gadafijevo letalo je komaj poletelo, ko so si v Tuniziji že začeli pomišljati. V prijateljevanju z Gadafijem so videli prednost, kajti utegnil bi biti zelo neprijeten sosed. To se je pozneje tudi pokazalo. Toda na koncu so se premislili in postopno opustili idejo o združitvi. Vsekakor je med vsemi dosedanjimi združevanji Libije najnovejša najbolj presenetljiva. Zdi se celo nelogična zaradi vprašanja: zakaj bi se maroški suveren, katerega družina vlada že stoletja in ki je eden najzvestejših ameriških zaveznikov, nenedoma odločil za združitev z eno najbolj radikalnih arabskih držav. Njegovi zahodni prijatelji jo imajo, posebej pa ameriški predsednik Reagan, za teroristično, Gadafi pa za »državnega sovražnika številka ena«, kot je to nekoč rekel ameriški voditelj?

Hasanu drugemu se nikakor ne zdi tako nelogična, sicer ne bi podpisal omenjene deklaracije. Drugo vprašanje je seveda ali bo tako malo veljavna, kakor so bile vse druge libijske združitve z arabskimi državami. Zdi se, da ima maroški kralj veliko tehtnejše vzroke za to, da bi čim dlje vzdržala ali pa, da bi imel kolikor mogoče dobre

odnose z dovčerašnjim sovražnikom. Ti vzroki ležijo v saharški vojni, ki jo maroška vojska že osem let bije proti gibanju Polisario, vse od leta 1976, ko so se španski kolonizatorji iz zahodne Sahare (takrat španske Sahare) umaknili in so jo potem skupaj z Mavretanci zasedli Maročani. Mavretanija ni vzdržala ne človeškega ne finančnega bremena saharške vojne, ki je le omajala njeno notranjo stabilnost. Zato se je umaknila iz saharškega osirja in pozneje celo priznala Demokratično arabsko saharško republiko, ki jo je razglasilo gibanje Polisario. Tudi za Maroko predstavlja vojna, tako človeško kot finančno, vse težje breme, čeprav je vojno skušal omejiti, vsaj ozemeljsko. Maročani so namreč z visokim zidom ogradiли tako imenovani koristni del zahodne Sahare, za katerim so menda največje

Libija je v preteklosti vojaško in finančno podpirala saharške gverilce in obsojala Maroko na konferencah Arabske lige in Organizacije afriške enotnosti. Prav saharška kriza je vseafriško organizacijo spravila na rob razsula, saj je Afriko razklala na dvoje, na dve tretjini držav, ki Saharcem priznavajo pravico do samoodločbe in lastne države, in preostalo tretjino, ki podpira Maroko v njegovih trditvah, da mu zahodna Sahara zgodovinsko pripada.

Odnosi med Marokom in Libijo so se začeli nenadoma izboljševati sredi lanskega leta, ko sta se Hasan in Gadafi srečala prvič po dolgih letih sporov. Le dobro leto pozneje – sredi letošnjega avgusta – pa sta že podpisala listino o združitvi. Kakšni so računi dveh držav in kakšne posledice? Maročani upajo, da bo Libija povsem opustila podporo Polisariu, od česar pravzaprav niti ni daleč. In več kakor to – da bo prepričala Alžirijo, ki podpira Polisario z vso močjo, da bi bilo dobro čimprej narediti konec medsebojnemu sporom. Prav tako je mogoče Hasanove motive iskati v domačih političnih okvirih. Ja-

drugi upa, da bo s priključitvijo načrtom o združenem Magrebu preusmeril navdušenje ljudi in jih ogrel za novo idejo.

Gadafijev račun je drugačen. Samo trdi, da si prizadeva za združitev vseh petih držav Magreba – Libije, Tunizije, Alžirije, Mavretanije in Maroka – v tesnejšo skupnost. Če bi se mu kaj takšnega vsaj približno posrečilo, bi brez dvoma popravil svoj precej omajani ugled v arabskem svetu in tudi v Afriki, kjer je saharška kriza povzročila globok razkol. Lastil bi si tudi del zaslug, če se saharško vprašanje ne bi pojavilo kot sporno na jubilejnim dvajsetem afriškem vrhu, ki bi moralo biti že lani. Zaradi nesoglasij in udara v Gvineji, kjer bi moral biti, so ga preložili na konec tega leta. Drugih vzrokov pri svojeglavlenu in sanjaškem libijskem voditelju pač ne more biti.

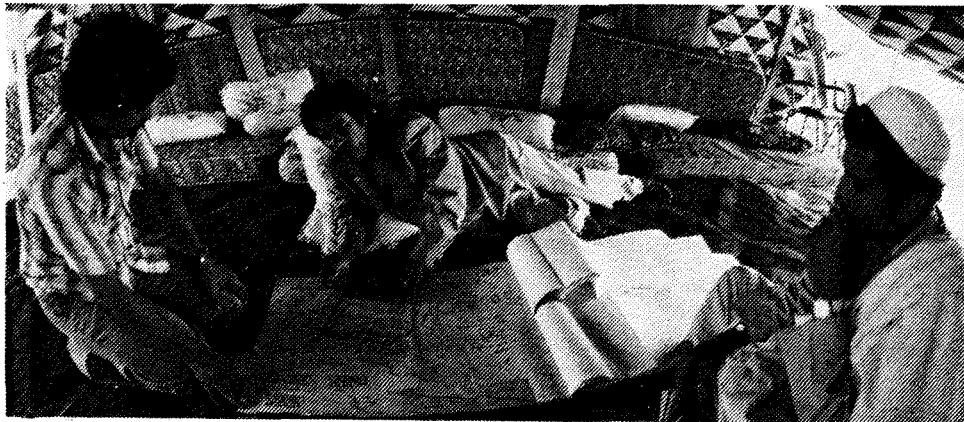
Toda, zdi se, da je vse skupaj, razen maroških pričakovanj, da mu bo prijateljevanje z Libijo olajšalo boj s Polisariom, račun brez krčmarja. Morebiti je bilo naključje morebiti ne, vendar je alžirski radio ravno takrat, ko sta Gadafi in Hasan drugi raz-

držav tega območja (zato se je lani predsednik Bendžedid po dolgem času sestal s Hasanom), toda ne za vsako ceno. Zato se Bendžedid ni udeležil napovedanega trojnega vrha, tudi ne po telefonskem pogovoru z maroškim suverenom. Toliko manj si je želel tega srečanja, ker naj bi se ga udeležil tudi saudski kralj Fahd. Saudska Arabija z veliko merico financira maroško vojno v zahodni Sahari. Z udeležbo na takšnem srečanju bi zagotovo ustvaril vtis, da je izdal Polisario in Saharčane.

Le domnevati je mogoče, kaj sta se pogovarjala državnik po telefonu. Karkoli že, Alžirija sodi, da Maroka ni mogoče vključiti v proces povezovanja Magreba, dokler ne bo privolil v resolucije OZN in Organizacije afriške enotnosti o pravici saharškega ljudstva do samoodločbe, o kateri naj bi se odločali na referendumu. Spričo dejstva, da vojna v zahodni Sahari v Maroku ni deležna omembe vredne podpore, jo maroški suveren omenja, kolikor je le mogoče redko. Pa tudi v referendumu si ne drzne privoliti, saj bi ga zanesljivo izgubil, in z njim fosfate, ki pomenijo pomemben vir državnega zaslužka, iz katerega se napaja tudi monarhija.

Maroško – libijska združitev torej ne prinaša bistvenih novosti. Popolna libijska odpoved podpori Polisariu bi sicer prizadela Polisario, vendar ne usodno, saj je že sicer močno uplahljena. Prav tako ne more bistveno pomagati Maroku. Utegne pa zaplesti reševanje zahodnosaharske krize, kajti po libijskem zgledu bi utegnili še kakšna afriška država med tistimi, ki so pod vplivom Libije, umakniti politično podporo Polisariu in spet izravnati tehtnico, ki se je sicer že močno nagnila na stran Saharčanov. O tem, da bi nova unija spodbudila razvoj tesnejših odnosov v Magrebu, pa je do rešitve saharške krize nestvarno premišljati.

Branko Kastelic

svetovne zaloge fosfata, tako cenjenega v današnjem svetu. Prav v fosfatu pa vidijo v Polisariu gospodarske temelje prihodnje države, ki jo zahtevajo tudi na temelju pravice do samoodločbe, priznane pri Združenih narodih.

nuarja letos je Maroko doživel večje družbene nemire v več mestih na severu zaradi zvišanja cen osnovnim živlom. V nemirih je umrlo več ko sto ljudi, zanje pa so oblasti okrivile islamske fundamentaliste. Morebiti Hasan

glasila novico o združitvi, poročal o novi uspešni akciji saharških gverilcev in več mrtvih maroških vojakih. Alžirija torej ne namerava Saharcev pustiti na cedilu. Tudi Alžirci si prizadevajo za mir in tesnejšo povezanost

Okrepljeno zblíževanje

Sredi ugibanj, zakaj nikakor ni mogoče obnoviti nekdanjih razorožitvenih pogajanj med blokoma in tudi ne nekdanjega zaupanja, ki ga je bilo opaziti v njunih medsebojnih odnosih, se je kot edino prizorišče popuščanja napetosti v Evropi skoraj čez noč pojavilo okrepljeno zblíževanje med dvema nemškima državama. Presenetljivo je spoznanje, da se to dogaja ravno v odnosih med državama, ki sta že dolgo časa veljali za zgovoren dokaz neuspeha blokovske zamisli o popuščanju v odnosih med narodi na svetu.

Namesto da bi od nemških držav pričakovali čimveč pozitivnega, smo dolga vojna leta pričakovali od njih najhujše: bili naj bi vir in žarišče napetosti, zaostrovanja, izzivanja in osvajalnih prizadevanj. Nemci so bili po tej zamisli primerni za vse kaj drugega kakor pa, da bodo začeli medsebojni proces razgovorov in sodelovanja. Veliko truda je bilo vloženega na obeh straneh, da je razvoj krenil v pravilno smer, da so se umaknile v pozabo zgodbe o »dobrih in hudobnih Nemcih«, o njihovi nikoli odpuščeni krivdi. Želja po nečem novem je bila tako močna, da sta se državi začeli dogovarjati in zblíževati prav v razmerah medblokovskega zaostrovanja in totalnega oboroževanja, v času torej, ko sta super sili namenili nemškima državama vlogo ne le blokovske železne zavesne temveč tudi arzenala, natlačenega z raketno-jedrskim orožjem.

Sedanje zblíževanje nemških držav – medsebojni obiski, posojilne pogodbe, povečevanje trgovinske izmenjave, olajšave za potovanja državljanov ZR Nemčije k sorodnikom na drugi strani meje in podobno – je že naletelo na očitke, če že ne na zamer. Verjetno bi se bilo primerno vprašati, ali

bosta super sili popustili ali pa bosta blokirali vse poskuse prodora v medsebojni varnosti in sodelovanju na načelih enakopravnosti, nevmešavanja ter spoštovanja nacionalnih interesov. Če bo tako, potem bomo morali priznati, da super sili resnično želita pričakati 10. obletnico Helsinške listine tako, da bosta imeli trdno v rokah ves helsinški proces, in ga predstavili svetu kot sožitje in detant blokov s strogo zabetonirano politično in vsako drugo razdelitvijo, ki jih doživljamo danes.

Tako v Bonnui kakor tudi v Vzhodnem Berlinu mrzlično pripravljajo septembrski obisk šefa DR Nemčije Ericha Honneckerja v ZR Nemčiji. Iz naglice je kaj lahko razbrati bojazen, da se utedne v zadnjem trenutku pojaviti nekdo z oceno, da se zaradi obiska tehtnica političnega ravnotežja nagiba na napačno stran, in že ne bo nič z obiskom. Razbrati pa je mogoče še nekaj: nek posebne vrste upor zoper precej ustaljeno in politično sporno tezo, da je razdelitev Hitlerjeve Nemčije, tretjega rajha, ključni element blokovske razdelitve na svetu, in celo – osnova za mir, varnost in sodelovanje na naši celini.

Težko je razumeti dejstvo, da danes, 40 let po koncu druge svetovne vojne in 40 let po ureditvi povojne Evrope še vedno živimo v razmerah najmanjše možne stopnje varnosti. Skoraj ni več prostora za premišljanje o dilemi »nemški revanšizem«, pa če ga moramo še tako upoštevati in upoštevati še marsikateri drugi revanšizem, ne le nemškega! Težko bi še govorili o tem, kako nemško vprašanje ogroža ureditev povojne Evrope, pa čeprav takšnih prizadevanj ne manjka. Resnična grožnja nam vsem so odnosi, ki so pripeljali svet do sedanje stop-

nje konfrontacije in nasprotij, ki res grozijo z eksplozijo.

Na obeh straneh meje med vojaško-političnima blokoma je bilo slišati očitke zaradi ekonomskega vzpona DR Nemčije in njegovih posledic. Zakaj naj bi si država vzhodnega bloka opomogla s krediti države iz nasprotnega tabora? Dejstvo je, da lahko samo blokovska logika opazi nevarnost v razširitvi gospodarskih stikov med dvema nemškima državama oziroma v njuni želji, da bi ublažili posledice ter nevarnost oboroževalne tekme. Pershing-2 in SS-20 sta elementa, ki že vsiljujeta vprašanje, zakaj ne bi skrbi za varnost DR Nemčije prepustili tistim, ki so odgovorni za to, zakaj jim ne bi dali pravice, da sami načno vprašanje o ameriških raketah na drugi strani meje, v svoji neposredni sosesčini, in da nato sami predlagajo pota za odstranitev raketne nevarnosti.

Ni težko ugotoviti, da opozorila sovjetskega partijskega glasila Pravda v zvezi z zblíževanjem med dvema državama, članicama nasprotujočih si vojaškopoličnih blokov, niso naslovljena samo na vlado zahodnonemškega kanclerja Helmuta Kohla – ta je na široko odprla vrata ZR Nemčije ameriškim pershingom – temveč tudi na lastnega zaveznika v Berlinu. Opozorjanje na že dolgo zapisano dejstvo: da sta dve svetovni vojni nastali na nemških tleh in da so premagani dediči Hitlerjevega tretjega rajha slovesno obljubili, da z nemškega ozemlja ne bo nikoli več planil vojni požar, opozarja, da se nekaj dogaja znotraj tega vojaško-političnega bloka. Krepi se nova zavest, nacionalna odgovornost za mir na svetu.

Veliko časa, zaupanja in potrpljenja bo treba, če naj se nekaj novega, kar je slutiti v mednemških odnosih, tudi spremeni v stvarnost. Razlike niso takšne, da jih ne bi bilo mogoče premagati. Zahodnonemški zunanji minister Genscher je trdno prepri-

čan, da mu bo uspelo – menda se ni sam določil za povezovalca – pripeljati prihodnje leto, ko bo 10-letnica Helsinške listine za zeleno mizo v palači Finlandia vse tiste države, ki so leta 1975. slovesno podpisale dokument o novih osnovah, na katerih naj bi temeljili odnosi med narodi in med državami. Prejšnje življenje v senci raket oziroma pod jedrskim dežnikom ene in druge super sile naj bi zamenjal sistem, ki temelji na medsebojnem zaupanju.

Težko je reči, kje in natančno kdaj je popustil tisti usodni člen v prizadevanjih 35 držav, da bi našle »skupne interese«. Nekateri so mnjenja, da je bilo že na začetku premalo storjenega na področju »vojne detanta« in da je politikom na tem sektorju stvar ušla iz rok. Drugi menijo, da je treba iskati krivdo v spremenjenih gospodarskih razmerah in interesih, ali pa da je detant blokiran že samo s tem, da sta obe super sili Helsinkom navkljub ostali pri blokovski zamisli življenja in sodelovanja na svetu.

Super sili, SZ in ZDA sta se odločili za oboroževalno tekmo in pahnili vanjo skoraj ves svet. Oboroževalna tekma se je že tako razširila, dobila je tako nevaren obseg, da ga že skoraj ni mogoče več nadzorovati. To je tudi razlog, da super sili tako težko najdetata metodo, po kateri bi se sporazumevali vsaj v majhnih stvareh, če so že veliki problemi potisnjeni nekoliko v ozadje, kjer naj popokajo na ponovno otoplitev. Najverjetneje te otoplitve ne bo tako dolgo, dokler se bosta super sili obnašali tako, kot da sta sami na svetu. Dve nemški državi sta vsaka zase v bistvu majhni, kot takšni pa ju je treba obravnavati, ko slišimo za pobude o zblíževanju. Kot zagrizeni članici blokov ne bosta mogli doseči ničesar, tega se zavedata, zato poskušata ubrati dokaj samosvoja pota. Žal pa je nad vsakim njunim korakom ali predlogom že pritrjen Damoklov meč sodobnih blokovskih interesov.

fl-

Doprski kipi prvih poveljnikov

Jože Gasparič

Še bolj pritegniti člane KK ZRVS »Ob parku«

Podpredsednik krajevne konference ZRVS »Ob parku« v Mariboru je magister Franc Jakl. Hkrati je tudi podpredsednik občinske konference ZRVS Maribor-Rotovž. Kot priznan elektrogospodarski strokovnjak je član koordinacijskega komiteja za gradnjo 400-kilovoltnega omrežja Jugoslavije, član izvršilnega odbora jugoslovanskega nacionalnega sistema Cigre, docent za predmet »prenosne naprave« na Visoki tehnični šoli v Mariboru in član številnih drugih domačih in tujih stro-

kovnih organov. Vedno najde dovolj časa za delo v organizaciji ZRVS in zlasti v njeni krajevni konferenci Ob parku.

Letne programe dela v organizaciji v celoti izpolnjujejo in organizirajo preverjanje znanja rezervnih vojaških starešin. Udeležba na sestankih in predavanjih je 50 do 60-odstotna. V primerjavi z drugimi konferencami v občini je dobra. Prizadevajo si, da bi še bolj pritegnili svoje člane.

Ob splošnem vojaškem usposabljanju, varnostnem

in zaščitnem usposabljanju so proučevali tudi politični, varnostni in gospodarski položaj v občini in naloge ZRVS pri tem.

Člani ZRVS sodelujejo tudi v raznih akcijah NNNP, pri organiziranju obrambnih dnevnov na šolah in v krajevnih skupnostnih, v organih SLO in DS in v najrazličnejših samoupravnih organih in delegatskih skupščinah.

Člani ZRVS v krajevni konferenci Ob parku so sodelovali tudi na pohodu po poteh Djure Djakovića in Nikole Hečimovića, na republi-

škem armadnem strelskem tekmovanju v Ljubljani in na pohodu Po stezah partizanske Jelovice ter Po poteh narodnega heroja Lojzeta Kebeta. V krajevni konferenci ugotavljajo, da so uspešno pritegnili k delu tudi člane mladinske organizacije. Mladinci sodelujejo v akcijah ZRVS kot aktivni udeleženci. Takšno sodelovanje z mladino bodo še razširili. V prihodnje bodo storili vse, da bi vključili v organizacijo ZRVS tudi nekatere mlajše rezervne starešine, ki še niso člani.

M. K.

V spomin Stanku Petelinu- Vojku

Številni borci, prijatelji in sodelavci so se v petek, 24. avgusta, na ljubljanskih Žalah poslovili od Stanka Petelina-Vojka. Novica o njegovi smrti je pretresla vse, ki smo ga poznali. Pred dnevi, ko se je vrnil iz zdravilišča, je oddal rokopis za svojo najnovejšo monografijo o 31. diviziji. Bil je poln načrtov za prihodnost.

Kot srednješolec iz kmečke družine iz Kamnika pod Krimom se je s sedemnajstimi leti pridružil OF, maja 1942 je kot osemnajstletni fant postal partizan, oktobra istega leta pa je bil sprejet v KPJ. Bojeval se je po Dolenjskem, Notranjskem, Primorskem in Gorenjskem, vedno v bojnih enotah, v Notranjskem odredu, Tomšičevi, Prešernovi, Gradnikovi in brigadi Janka Premrla-Vojka ter v štabu 31. divizije. Začel je kot borec, politični delegat, komisar čete, bataljona, namestnik komisarja brigade, komandant brigade ter načelnik štaba 31. divizije. Bil je v različnih enotah z različnimi dolžnostmi, vendar največ v 31. diviziji. Udeležil se je vseh bojev ki jih je imela ta enota in bil v njih štirikrat ranjen.

Njegovo soborci se ga spominjajo kot izjemnega človeka. Ljudi, borce in poveljnike je sodil in razlikoval po delih, po obnašanju, po osebnem zgledu, ne pa po besedah, jeziku ali rodu.

Takšen je bil tudi, ko se je v viharjih letih po vojni zagnano in dosledno razdal, kjerkoli je živel in delal.

Družina umrlega Stanka Petelina-Vojka še vedno prejema sožalne brzojavke. Med drugim ji je sožalno pismo poslal tudi predsednik republiške konference ZRVS Stane Kotnik, ki je v njem med drugim zapisal:

»Globoko nas je pretresla žalostna novica o nenadni smrti vašega moža in očeta Stanka Petelina-Vojka, predanega borca narodnoosvobodilne vojske in socialistične graditve, neutrudljivega ter visoko cenjenega aktivnega in rezervnega vojaškega starešine.

Velike so njegove zasluge pri organiziranju in razvoju Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije, v kateri je bil več let sekretar republiške konference.

Njegov dragocen delež je še zlasti pri ustvarjanju, oblikovanju in urejanju revije Naša obramba, kjer je bil dolgoletni glavni in odgovorni urednik.

Trajno bo ostalo in živelo njegovo plodno delo pri zbiranju gradiva in opisovanju bojnih poti enot Devetega korpusa in podkrimskega okolja.

Najprej v JLA, potem na različnih dolžnostih, tudi v gospodarstvu in drugje. Kmalu je spoznal pomen ZRVS in veliko ustvarjalnega napora je namenil temeljem te organizacije. Bil je pomočnik republiškega sekretarja za ljudsko obrambo, urednik Vojaškega informatorja, ustanovitelj in urednik revije Naša obramba, član zvezne konference ZRVS Jugoslavije, član RK SZDL Slovenije, mestne konference ZKS Ljubljana, v organih SO Ljubljana Vič-Rudnik in izredno aktiven v krajevni skupnosti Podpeč-Preserje.

Ob vsem tem je bil tudi izredno ploden in temeljit pisec. Pisal je o narodnoosvobodilnem boju, članke in knjige. Strokovno, dokumentirano, nikoli po spominu. Spomin je minljiv, je govoril, po spominu ni mogoče pisati zgodovinske resnice. Zato je ure in ure, mesece preždel po arhivih in zbiral dokumentarno gradivo. Spomini preživelih borcev so mu rabili le za ilustracijo dogodkov. Tako so nastala pomembna dela, objavljena v Knjižnici NOV in POS. Njegove knjige Vojkova brigada, Prešernova brigada, Gradnikova brigada so bile v hipu razprodane kljub ponatisom. Tako je nastalo šestnajst knjig, sedemnajsta pa bo izšla čez nekaj mesecev. Svojemu kraju se je posebej oddolžil z enkratnim delom »Krajevna skupnost Podpeč-Preserje v NOV«. Poleg tega je napisal tudi več kot tisoč petsto vojaško strokovnih in zgodovinskih člankov in prevedel ter priredil 25 knjig.

Seznam vsega, kar je napisal, prevedel, priredil, s tem ni izčrpan. Našteto samo dokazuje, kako veliko in ustvarjalno je bilo delo, ki ga je opravil tovariš Vojko.

Spomin je minljiv, vendar če kdo pusti za seboj takšno delo, če zapusti svoje izkušnje in znanje, vsajene med toliko ljudi, ki jim je bil učitelj in vzornik, njegov spomin ne more pasti v pozabo. Zato bo spomin na tovariša Vojka vedno živ v njegovih delih iz katerih vejejo skromnost, poštenost, nevsiljivost in katerim sta tuja demagogija in frazerstvo.

Zvesti so svoji poti

Predsednik občinske organizacije ZZB NOV Bruno Klančič in starešina Odreda jadranskih stražarjev Tatjana Kodarin sta v Izoli podpisala listino o ohranjanju, razvijanju in prenašanju vrednot narodnoosvobodilnega boja ter socialistične revolucije v taborniški organizaciji. Ob tej priložnosti je Bruno Klančič v krajšem nagovoru poudaril nekatere značilnosti mednarodnega političnega položaja, glede notranje politike pa je dejal, da je zdaj zelo pomembno zaostri odgovornost na vseh ravneh ter pomagati mladim, ki nosijo glavno breme pri uresničevanju gospodarske stabilizacije. Tatjana Kodarin je povedala, da taborniška organizacija že trideset let usmerja svoje delo po izročilih NOB in bo tudi v prihodnje zvesta tej svoji poti. Povabila je tudi borce na skupno srečanje, ki ga bodo organizirali septembra.

L. O.

Bruno Klančič in Tatjana Kodarin pri podpisovanju listine

Borec za narodnostne pravice Slovencev

Lipej Kolenik-Stanko, predsednik koroškega partizanskega zbora v Celovcu

Čez dober mesec (22. septembra 1984) jih bo dopolnil devetindeset, pa je videti, tako po hoji, kot po zagnanosti, star šele petintrideset let. Resnica o njem je seveda posev drugačna.

Rodil se je v ne le čudoviti, temveč tudi v zavedni slovenski vasi Šmarjeti pri Pliberku. V tistem času je napočila splošna gospodarska kriza in Lipelj ni imel nobene možnosti, da bi se šolal naprej, zato je ostal na posestvu svojih staršev.

V kraju so se prvi partizani pojavili v začetku aprila 1943. Z njimi se je takoj povezal in bil do avgusta 1944 njihov ilegalec, kurir ter obveščevalec. Potem je stopil v tretji bataljon Koroškega odreda, kjer je bil v minerskem vođu in letelci patrulji VDV. Tukaj so ga sprejeli v SKOJ. Devetnajstega marca 1945 je bil v spopadu z nemško policijo na Libeliški gori pri Dravogradu hudo ranjen. Med vojno se je zdravil v partizanski zemljanki, po osvoboditvi pa v Dobrni in Mari-

Lipej Kolenik-Stanko

boru. V začetku oktobra 1945. leta se je vrnil domov na posestvo staršev.

Njegova huja invalidnost – po jugoslovanskih predpisih je 90-odstotni invalid, po avstrijskih pa le 60-odstotni – ga ni ovirala, da se ne bi tako kot med vojno zopet vključil v boj za pravice koroških Slovencev. V obdobju 1945–1950 so ga zaradi zavzetega kulturno-narodnostnega in politično-gospodarskega delovanja preganjale britanske oblasti in avstrijska žandarmerija. Doživel je nič koliko hišnih preiskav in bil kar trinajstkrat zaprt.

Od leta 1950 je bil član pokrajinskega odbora OF za slovensko Koroško, predsednik pokrajinskega odbora Zveze slovenske mladine za Koroško, sekretar okrajnega odbora OF za okraj Pliberk, član osrednjega odbora Zveze koroških partizanov, podpredsednik slovenskega prosvetnega društva Edinost v Pliberku, isto funkcijo je imel tudi pri Demokratični fronti delovnih

ljudi v Celovcu, ki je bila naslednica OF. Potem ko sta bili OF in Zveza slovenske mladine razpuščeni, je bil v letih 1950 do 1953 brezposeln zaradi partizanske invalidnosti. Delo je dobil šele januarja 1954, ko se je zaposlil v tiskarni Dravi, kjer dela še danes.

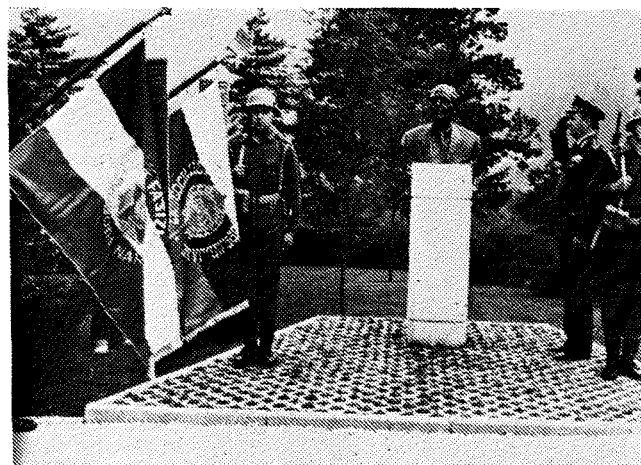
Tudi sedaj ne drži križem rok. Tako je sekretar glavnega odbora Zveze koroških partizanov v Celovcu, odbornik Zveze slovenskih organizacij v istem mestu, podpredsednik nadzornega odbora Zveze slovenskih za drug, isto funkcijo ima pri Slovenskem prosvetnem društvu Edinost v Pliberku, je predsednik področnega odbora Zveze koroških partizanov v tem kraju in predsednik koroškega partizanskega pevskega zbora.

Lipej Kolenik je za resnični in enakopravni narodnostni obstoj Slovencev na avstrijskem Koroškem že doslej žrtvoval ves svoj čas in moči.

Drago Miklavec

Ob 40-letnici graničarjev

»Danes smo se tukaj zbrali, da razen izročila čestitk vojakom in starešinam enot in prebivalcem na tem delu jugoslovanske državne meje za njihov praznik skupaj z njimi obudimo zgodovinski spomin na ustanovitev Korpusa narodne obrambe pred 40. leti in na delež enot tega korpusa v narodnoosvobodilnem boju in likvidaciji protirevolucionarnih band po končni osvoboditvi domovine in da ob tej priložnosti slovesno poimenujemo obmejno karavlo tukaj na Viču po kovinostrugarju, borcu za severno mejo, revolucionarju, prvemu sekretarju centralnega komiteja Komunistične partije Slovenije in članu politbiroja centralnega komiteja Komunistične partije Jugoslavije, heroju narodnoosvobodilnega boja, prvem komandantu slovenske partizanske vojske in članu Vrhovnega štaba narodnoosvobodilne vojske in partizanskih odredov Jugoslavije, vodilne osebnosti pri gradnji nove težke industrije v Jugoslaviji – junaku socialističnega dela in častnemu občanu občine Dravograd – Francu Leskošku-Luki!« je med drugim dejal slavnostni govornik generalpolkovnik Ivan Dolničar ob dnevu graničarjev 15. avgusta. Slovesnosti so se udeležili najpomembnejši predstavniki druž-

benopolitičnega življenja, pripadniki in starešine JLA in obmejnih enot, pohodnih enot, ki so prehodile okrog 600 kilometrov, krajan, mladina in udeleženci NOV Dravograda in sosednjih občin in nenazadnje predstavniki Ljubljanskega armadnega območja, obmejnih enot skoraj iz vse Jugoslavije ter kulturne skupine, ki so popestrile slovesnost na karavli Vič pri Dravogradu. Ob tej priložnosti so odkrili doprski kip Francu Leskošku-Luki, vojakom graničarjem pa izročili praktična darila za njihov praznik.

Jože Čurin

Se gozd na poslednjem bojišču Pohorskega bataljona poslavlja? Ljudje vidijo škodo

Vlaga napada muzej

Osankarica 1984, prva polovica avgusta. Dom sameva, le dva, trije avtomobili stoje pred njim. Vrata v prizidek, kjer je muzej pohorskega partizanstva in Pohorskega bataljona, ki je padel 8. januarja 1943, so odprta na stečaj. Odprta so tudi tista v muzej. Nikogar ni nikjer. Menda, so povedali pozneje, je prav takrat čistilka čistila razstavni prostor. Na pročelju prizidka kraljuje velik siv madež. Voda uničuje steno.

Hladno je, sivi oblaki se prepeljujejo nad Pohorjem.

V muzeju je temačno. Vlaga načenja omet, stena »cveti«. Menda ni tako dolgo, ko je bil prostor prebežen. Tudi ogrevan je. V kotu stoji radiator. Slik in dokumentov se loteva rja. Drobne rjave pikice načenjajo portrete.

Se vedno ni nikogar.

Stopimo skozi glavna vrata v gostišče. Na hodniku udari v nos neprijeten vonj. Po trohno, vlažnosti... Na stenah podobni sledovi.

Srečamo se z mladim upravnikom doma na Osankarici, Ludvikom Smogavcem in njegovo ženo. Kaj se dogaja z muzejem, ju povprašamo.

»Težave so z muzejem pa tudi s kustosi. Kustos pride po želji, doslej, do pred mesecem dni, pa ni nikogar več, ki bi razlagal ljudem pohorsko partizansko zgodovino. Stanko Videčnik, borec, ki živi v bližini, je ta posel opravljal, sedaj pa je menda nekaj zbolel. Obi-

skovalci so bili zelo zadovoljni z njim, saj je znal izčrpno pričarati čas in dogodke v njem.

Ključ muzeja imamo mi, odpremo ga po želji, za čiščenje pa skrbimo po dogovoru z Gozdnim gospodarstvom Slovenske Bistrice, ki tudi plačuje snažilko. Ta vsak dan redno očisti razstavni prostor. Prodaja vstopnice, gradivo, ki je na voljo, značke, brošure in podobno. Največ obiskov je seveda med poukom, pa kadar pridejo kakšne napovedane skupine.«

V muzeju zamaka, vprašamo naravnost.

»Pred dnevi sem klical slovenjebistriško komunalno podjetje, a jih še ni bilo blizu. Sporočil sem tudi mariborskemu muzeju, prišli so pogledat.«

Smogavčeva žena je bila nekoliko ostrejša.

»Ne zdi se mi prav, da smo preveč prepuščeni sami sebi. Mi storimo, kar se pač največ da, predvsem pa moramo skrbeti za dom, goste... Mislim, da bi ob

sobotah in nedeljah moral kdo prihajati na Osankarico in ljudem razlagati v muzeju. Na nek način bi to morali rešiti. Ali gozdno gospodarstvo Slovenske Bistrice, ki je pokrovitelj

Ludvik Smogavec

muzeja, ali kdorkoli drug. Ljudje vidijo škodo...«

Muzej sedaj torej odpirajo po želji gostov, brez vodilnih. Zamaka pa še kar naprej.

Odšli smo na poslednje

bojišče Pohorskega bataljona. Mir prevzame, ne pa toliko vsiljivi in skrajno neokusni aluminijasti drogovci za zastave, pritrjeni na smreko tik spomenika in okorno, v oči bijoče skrupulo, prav tako iz aluminija stojalo za vence, ki jih uničuje dež in vlaga mrzlih pohorski juter. Kraj vsekakor ne zasluži tega. Če bi že morali biti drogovci za zastave, bi vsekakor morali postaviti lesene, takšne pač, ki sodijo v okolje, in če so venci pač potrebni, naj bi jih obesili na veje... Sicer pa – takšni, kakršni so po nekaj dnevih, niso nikomur v čast.

Gozdu, ki živi v našem zgodovinskem spominu kot prizorišče enega najbolj tragičnih spopadov s sovražnikom, pa grozi še hujše zlo. Gozd propada, nezadržno, leto za letom, vidneje in – kot kaže – tega ni mogoče zaustaviti. Drevesa odmirajo, gnijejo, padajo po tleh; svetloba čedalje bolj prodira skozi one mogle krošnje smrek. Ne pretiravam, če ugotavljam, da bo lahko čez deset let prizorišče poslednjega boja Pohorskega bataljona – le velika, svetla jasa, niti približno ne več podoba zgodovinskega dogajanja.

Kje je rešitev? Ali sploh je?

Govorili smo z Lojzetom Peničem iz mariborskega

V prizidku k Domu Pohorskega bataljona na Osankarici se kopičijo težave.

muzeja NOB. O zamakanju muzeja, Treh žeblih, gozdu.

»Upravnik doma je v teh dneh že naročil, naj popravijo cevi, ker so počile. Poleg tega imamo večne težave spomladi, ko se za prizidkom, kjer je razstavna zbirka, nabije gora snega, ki potem pronica v prostor in ga seveda uničuje. Kako bi to rešili, ne vemo.

Najbrž bi kazalo, da bi o tem premišljevala kdaj prej arhitekti, ki so načrtovali stavbo?!, op. pisca/

Res pa je tudi, da je povsem drugače vzdrževati stavbo na Pohorju kot v dolini. Glede kustosa, oziroma človeka, ki bi zlasti spomladi pa seveda ob sobotah in nedeljah vodil obiskovalca po muzejski zbirki, se že dogovarjamo s kulturno skupnostjo v Slovenski Bistrici v okviru družbenega dogovora o vodenju in vzdrževanju tega spomenika nasploh.

Trije žebli, poslednje bojišče Pohorskega bataljo-

na, so seveda problem zase. Propadanje gozda je brzokone posledica velikega števila obiskovalcev, ki nehoti uničujejo podrast in z njo tudi široko razpredene koreninice. Voda odnaša prst, korenine prihajajo na dan in proces odmiranja je tukaj. Morali se bomo nekako lotiti tega problema skupaj z gozdarji.

Glede drogov za zastave in stojala za vence: oboje je res brez potrebe in tjakaj ne sodi. Že od prvega dne se bojujem proti vencem, pa naj se sliši še tako čudno. To ni grobišče! Namesto za vence dajte denar šolam, zdravstvu, v koristnejše namene. Nismo imeli za premož na Osankarici, za vence pa je šlo okoli dvajset milijonov, starih seveda. Zastave lahko ob priložnostnih slavnostih drže v rokah. Čez dva, tri dni so tako ali tako že vse zmečkane in prepojene z vlago.

Čas na Osankarici in pri Treh žeblih hiti nagleje kot v dolini. M. S.

Dr. Adolf Drolc

»Pravice so, denarja pa ni!«

»Razvajajo me moja dekleta v zdravstvenem domu. Vidite, pritisk mi merijo. Mladiški, mi nagajivo sporočajo. Naj jim verjamem? Se mi hočejo prikupiti? Vrtijo se okoli mene, starega, sivolasnega človeka.

In človek je vesel pozornosti. Ni je na pretek. Nisem zdrav. To prinesejo leta. Sedemdeset dolgih, a kratkih let, razburljivih, delovnih, za dolgčas ni bilo prostora. Dvajset let sem bil v mariborskem zdravstvenem domu direktor, sedaj vodim zdravstveni konzilij.

Mariborčani pravijo: Dr. Drolc je postavil mariborsko zdravstvo na noge, še posebej zdravstveni dom. Sam je nadzoroval gradnjo, povsod je bil zraven, to je njegov otrok.

O Kozjanskem vprašujete? Kaj bi radi izvedeli? Čas se je odmaknil, toliko vsega je bilo... Vselej sem rad poudaril in še danes, to so dobri, čudoviti ljudje. Sam ne bi zmozel ničesar. Prišel sem na Kozjansko iz Kamniško-zasavskega odreda po prihodu 14. udarne divizije. Rekli so mi, organiziraj sanitetno službo za kozjansko vojno področje.

»... konec aprila 1944 pa ga je sanitetni referent 4. operativne cone dr. Stane Pirc na njegovo željo poslal na Kozjansko za sanitetnega referenta Kozjanskega odreda. Z izredno vztrajnostjo in voljo je v naslednjih mesecih kljub velikim težavam organiziral pravo vojaško sanitetno službo in vzgojil dober bolničarski kader za vojaške enote in druge potrebe. Pod njegovim vodstvom je sanitetna služba dosegla tako visoko

stopnjo organiziranosti in strokovnosti, da se je izenčila z novo v drugih slovenskih pokrajinah.« Stane Mrvič, Partizanska saniteta na Kozjanskem, Celjski zbornik 1973-1974.

Odšel sem, organiziral. Ni bilo lahko. Ustanovili smo več bolnišnic, na Pojarjih pri Jurkloštru, v Nemškem grabnu, v Volušu, na Federmausu... ves čas Nemci niso našli niti ene. Imeli smo ekonomat, lekarno, ki je bila imenitno založena.

Nad Kamnico ima vinograd in hišico. Dan pred našim pogovorom je padel na beton, omotica ga je spravila na tla, ves resen izza očal zre pogled utrujenega človeka.

S Kozjanci smo imenitno sodelovali. Vsako prošnjo so mi skušali uresničiti. Tako ni bilo težko organizirati zdravstva.

Danes? Lahko govorim o tem, upokojen sem, nisem v sredini dogajanja? Je že tako: pravice so, to povsod poudarjajo, denarja pa je vse manj. Plače slabe, etiko pa zahtevajo, glasno in kriče, iščejo napake...

Vsak mlad zdravnik bi se rad specializiral. Naj mu branim? Če bi mlademu človeku, denimo na podeželju, ponudili vse ugodnosti, navsezadnje tudi specializacijo, bi tam tudi ostal. Dobili bi tudi tako imenovanega »družinskega zdravnika«. Tako pa zanimanja za ta profil enostavno ni. Vse do sedaj se je naša politika sukala tako, da je splošnega zdravnika zamenjalo in poudarjalo specializacijo. Včasih smo zaradi tega s prstom kazali na Amerikance, sedaj smo sami pri istem...

Kadar ne daš denarja, pač

Adolf Drolc

iščeš napake. In napake v zdravstvu sedaj na veliko iščejo. Kljub temu da se je osnovno zdravstvo v zadnjih letih izredno dvignilo. Nanj pa je bolnik najbolj občutljiv.

»... posvetil se je zdravstveni službi. Bil je tudi v Indiji in Ameriki, kamor so ga poslali za pomoč in zaradi izpopolnjevanja. V Mariboru je služil kot zdravnik splošne prakse, kasneje pa je organiziral zdravstveni dom, oral ledino in gradil zdravstveno službo na mariborskem območju tako požrtvovalno kakor med vojno na Kozjanskem... sodeloval je v raznih republiških in zveznih zdravstvenih organih.

Skoraj vsak dan hodi v svoj vinograd pod Urba-

nom, pokončno, kakor je bil vaju vseh dotedanjih sedemdeset let.«

(Dušan Špindler)

Seveda, veliko govorijo o tem, naj naziv doktor ostane ali ne. Jaz mislim takole: to je pač zgodovinski naziv, naj ostane. Naše v tujini zaradi tega zapostavljajo, pa še kaj bi se našlo. Ne bi rad govoril o tem, ker bi me kaj hitro kdo poklical na odgovornost...

Kaj bi se iz nekdanjega partizanskega zdravstva dalo prenesti v današnji čas? Zanesenost, zanesenost, pridnost, požrtvovalnost, etika... Etika? Vsi zahtevajo od zdravnikov etiko, kakor da je drugje ne bi smelo in ne moralo biti. Mar nimajo svoje etike tudi novinar, politik, gospodarstvenik, mizar, tesar...? Kadar v zdravstvu kaj ne gre, takoj zavpijemo: kaj pa zdravniška etika? Saj se samo od odtegovanja, obljub in večnih opominov in nasvetov ne da živeti. Denarja ni, vi pa bodite kar se da varčni, človeški, če že ne do konca zadovoljni, ne pozabite na etiko...?!

Mariborčani na cesti spoštljivo pozdravljajo sivolasnega možakarja, ki je toliko storil za njihovo mesto. Ta ali oni stopi k njemu, se rokuje z njim, spregovori nekaj besed, o zdravju, o vinogradu, zdravstvu, vsakdanjih rečeh... Pozornost.

Še vedno ima pisarno. In še vedno ves čas zvonijo telefoni, se odpirajo vrata, prihajajo pacienti.

Prihajajo po nasvete. Po dobrodušnost, po osvežujočo resnost, ki jo izžareva, po

šaljivost, ki se kdaj pa kdaj zasveti izza očal. Nikakršne naveličnosti ni v tem delavnem in skromnem človeku, ki mu Maribor marsikaj dolguje.

»Vinograd imam nad Kamnico in rad zahajam tjakaj. Delo me krepi, pomirja, vlija moči. Človek mora delati, nenehno ustvarjati, mišice splahnijo, splahni in poleni se tudi misel. Vse življenje sem delal. Počitka nisem poznal – in ni mi žal. To bi rad povedal ljudem. Starim in mladim.

Rad se pohvalim: ta zdravstveni dom sem zgradil. Zdaj bi mi bilo težko, hudo, če ne bi smel delati. In srečen sem in hvaležen, da so mi omogočili, da še lahko delam v njem. V uteho mi je, če čutim, da sem še potreben in zaželen, da so komu še potrebni moji nasveti in izkušnje.

Mariborčani so ponosni na dr. Drolca: Dobra organiziranost zdravstva v mestu ob Dravi je zanesljivo plod Drolčevih velikih izkušenj in delavnosti. Lahko bi se reklo, da ga je postavil na noge. Bil je vojaško odločen, nepodkupljiv, redoljuben, zahteval je disciplino na vsakem koraku. To vsakemu ni bilo všeč... In vendar ima mesto nekdanjega partizanskega doktorja, rezervnega podpolkovnika, predsednika zdravniškega konzilija, dr. Adolfa Drolca, zelo v čisljih.

Vedno znova so zadovoljni, ko ga srečujejo na njegovih poteh pod Urbanom.

»Moral bom obiskati Kozjance!«

Milenko Strašek

Peti tržiški zbornik

Nacistična okupacija 1941-1945

Tržičani so doslej izdali pet zbornikov zbranega in obdelanega dokumentarnega gradiva, ki govori o Tržiču in njegovi okolici, o življenju, celo tja do okamnelega življenja v tržiškem prostoru. Od petih so trije zborniki izšli iz rok komisije za zgodovino pri občinskem komiteju ZKS Tržič. Komisija je bila osnovana leta 1977 in je takrat sprejela svoj program. Lotili so se dokumentov in spominov, tako da je novembra 1979 izšel prvi zbornik z naslovom Napredno delavsko gibanje v Tržiču do leta 1941. Predstavlja nekakšno zasnovo zgodovinske kronike, ki prikazuje napredno delavsko gibanje na območju današnje občine Tržič, gibanje, ki je bilo osnova za nastanek in organizirano delovanje komunistične partije na tem območju. Ideja je zrasla med člani zveze komunistov, ko so snovali celoletni program aktivnosti in praznovanja v počastitev 60-letnice nastanka KPJ, revolucionarnih sindikatov in Zveze komunistične mladine Jugoslavije. Delo je pisano po dokumentih in izjavah še živčih revolucionarjev. »Prav gotovo si vsi želimo, da bi bila ta prva kronika, ki prikazuje razmere in dogodke v naši občini do revolucije, spodbuda, da bi z delom nadaljevali in zbrali dokumente ter izjave še živčih za obdobje med NOB in po vojni,« je ob izidu zbornika takrat zapisal sekretar komiteja OK

ZKS Tržič Janez Piškur. Zamisel in želja se je sprevrgla v dejanje. Prav letošnji zbornik Nacistična okupacija 1941-1945 je nekakšno logično nadaljevanje prvega tržiškega zbornika. Vmes pa so občinske DPO in skupščina občine Tržič poskrbele še za en zbornik; in sicer v smislu turistične in šolske dejavnosti izdali ob občinskem prazniku 5. avgusta 1981 zbornik Od spomenika do spomenika NOB v občini Tržič, s čimer so obenem počastili 40-letnico vstaje in socialistične revolucije jugoslovanskih narodov in narodnosti. Zbornik v sliki in besedi predstavlja bralcem vse pomembnejše dogodke in kraje, kjer so potekale priprave za oboroženo vstajo na območju občine, se odvijali dramatični dogodki NOB in izgorevala življenja znanih ter neznanih borcev narodnoosvobodilne vojske.

Zbornik, ki je pred nami, so nam predstavili njegovi avtorji, 16. avgusta na tiskovni konferenci v Tržiču. Predsednik komisije je povedal, da je bil v začetku zbornik pravzaprav drugače zamišljen – obdelal naj bi partijsko dejavnost v kraju, v kar naj bi bil na kratko zajet tudi čas okupacije. Toda gradiva iz tega obdobja, okupacijskega materiala, se je nabralo toliko, da bi z njim lahko napolnili cel zbornik. Občinski komitej ZKS Tržič, ki obenem skrbi za finančno plat, je ide-

jo podprl in zbornik Nacistična okupacija 1941-1945 je ugledal luč sveta. Kdo so avtorji? Brez dvoma je velik prispevek Janka Tišlerja, ki je ob delu v arhivu že od šestdesetega leta zbiral in zbral bogato spominsko gradivo ter oblikoval predlog besedila. Na pomoč sta priskočila mlada zgodovinarja Jože Dežman, ki se je lotil medvojne obdobja, ter Brane Božnik, ki je obdelal obdobje pred drugo svetovno vojno in prve vojne dni. Vire, na osnovi katerih so opisani dogodki pred vojno, hrani muzej v Tržiču. Srečna okoliščina je, da so v arhivu Gorenjskega muzeja ohranjeni dobri deli arhivov nemških občin Tržič, Sv. Katarina, Sv. Ana. Precej gradiva za te občine je v arhivu Instituta za zgodovino delavskega gibanja. Zanimiv vir so bile tudi šolske kronike, predvsem pa dnevnik Janeza Ledererja. Vse fotografije, razen treh, je posnel tržiški fotograf Janko Nadišar. »Sicer pa,« pravi Jože Dežman, »bi navsezadnje lahko rekli, da je zbornik kolektivni izdelek. Sodelovali smo s tržiškimi zgodovinarji, precej tehničnih in bistvenih priporočil smo dobili iz okolice, v kateri in o kateri smo iskali.«

Zbornik je vsekakor pomemben prispevek k zgodovini nacistične okupacije v Tržiču in okolici. Prikazuje okupacijo, tudi z okupatorje-

ve strani, pa specifični tržiški problem nemške manjšine že pred okupacijo. Sama nacistična okupacija je v slovenski literaturi že velikokrat opisana, toda težko bi se kje našli takšno globinsko obdelavo kot v omenjenem zborniku, ki prikazuje, kako je življenje samo bilo bitko, kako so ljudje vsak dan živeli, s čim so se ukvarjali, kako je bilo z industrijo, kmetijstvom, gozdarstvom, prometom, pa s šolami, zdravstvom, jezikom, kulturo itd., vse do upora. Zavedati se je seveda treba, da je uporabljen okupacijski material pomenil tudi del njihove propagande. Objaviti ga je bilo treba takšnega, kakršen je, čeprav so v njem tudi neresnice dogajani.

Zbornik Nacistična okupacija 1941-1945, ki ga je izdal OK ZKS Tržič in založila ČZDO Komunist, je natisnila Tiskarna Slovenija v Ljubljani v 2000 izvodih. Za vse, ki se bodo zanj zanimali, je na voljo pri Turistični zvezi Tržič. Cena je 250 dinarjev.

Kako pa bo z delom komisije v prihodnje? Letošnji zbornik predstavlja temelj, časa in prostora, na katerega bo mogoče postaviti narodnoosvobodilni boj. Takšen je tudi načrt – zajeti NOB kot politično gibanje. V prihodnjem zborniku se bodo še dotaknili okupacije. Pri snovanju želijo postaviti čimveč stikov s tistimi, ki so obdobje NOB doživljali, obenem pa v pogovorih z mladimi predstaviti tudi njihove poglede na tisti čas. Če bo vse prav, bo ob letu za tržiški občinski praznik pred nami nov zbornik.

Živa Drole

O NOB v Savinjskih novicah

Med glasili, v katerih ne manjka tematike iz NOB, je mesečnik občinske konference SZDL Mozirje Savinjske novice. V juljski številki so objavili sestavek »Zadnji dnevi partizanskega zdravniškarja dr. Roberta Kukovca«. V avgustovski številki je sestavek »Prva slovenska brigada«, ki je bila 1. maja 1942 preimenovana v 2. grupo

odredov. Že ta dva sestavka opozarjata, da je v glasilu velik poudarek na naši zgodovini in na povezavi domačih dogodkov s širšim dogajanjem na Stajerskem in v Sloveniji. Takih besedil je v vsaki številki še več.

V Mozirju skrbno zbirajo vse iz naše bližnje preteklosti. Redno vsak mesec je ob-

javljen sestavek o znanih ali manj znanih osebah iz preteklosti. Objavili so tudi listino, ki je pretresljiv dokaz o trpljenju naših ljudi med drugo svetovno vojno. Zapis, ki je bil zazidan, je delno poškodovan in ima naslov »Majhen življenjski zapis o dobi nesrečnih časov« z datumom 25. november 1942. Med drugim je zapisano: »... Skoro

bo preteklo dve leti, odkar smo sužnji tujega naroda. Trpljenje je naše nepopisno.

Kar ne smem zaupati živemu človeku, to zaupam temu papirju...« V zapisu je opisano trpljenje preprostega slovenskega človeka, ki mu je trinog pobral vse, in ukazal, da morata utihniti slovenska pesem, slovenski jezik. Zapis je podpisalo 7 članov družine Jeraj.

Franc Ježovnik

Književniki, udeleženci NOB

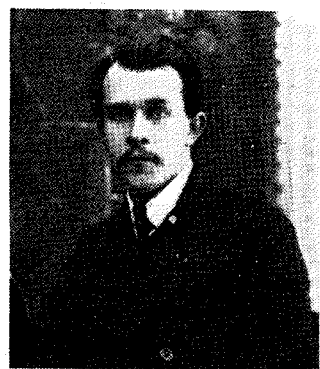
Juš Kozak

Ob 20-letnici smrti

Slovenskega književnika Juša Kozaka, rojenega 26. junija 1892 v Ljubljani, se spominjamo ob 20-letnici njegove smrti: umrl je 29. avgusta 1964 v svojem rodnem mestu. Izhaja iz meščanske družine, njegov oče je bil gostilničar, v Ljubljani je končal gimnazijo, po maturi pa je (1911-1914) študiral na Dunaju zgodovino in zemljepis. Zaradi udeležbe v naprednem preporodovskem gibanju je bil leta 1914 v preiskovalnem zaporu, po izpustitvi pa do leta 1917 v vojski, skusil je rusko in soško fronto.

Od leta 1918 je bil profesor na poljanski gimnaziji in na realki v Ljubljani.

Narodnoosvobodilnemu gibanju se je priključil od vsega začetka, bil je član kulturniškega plenuma OF, kjer je zastopal slovenske pisatelje. Uredil je znameniti Slovenski zbornik leta 1941 in ga natisnil leta 1942. V njem so tudi trije njegovi prispevki. Okupator ga je imel na seznamu osumljenih intelektualcev, najprej je bil zaprt v Novem mestu, nato v belgijski kasarni v Ljubljani med talci, naposled so ga odvedli v internacijo in konfinacijo v

Juš Kozak

Italijo. Po zlomu Italije je delal v jugoslovanskih bazah v Italiji, od tam pa se je preselil v osvobodeno Belo krajino. Tuje sodeloval s svojimi »Listki« v Ljudski pravici.

Njegova prva literarna dela so izhajala v Preporodu (1912) pod psevdonimom Jelánov. Pri Slovnanu in Ljubljanskemu zvonu je objavljaval novele in črtice, v katerih je sprva impresionistično poetično upodabljal življenje, pozneje se je lotil npravnstvenih problemov in življenja kmečkih in meščanskih ljudi (Stanko Janež).

Kot mlad pisatelj se je zapisal v slovensko literaturo z novelami Razori, Marki

Groll, Tehnica, Dota, Tuja žena in Leteči angel, ki so nastajale v letih 1918-1930 po prvi svetovni vojni.

Literarna kritika ocenjuje njegov roman Šentpeter za razgibano podobo ljubljanskega predmestja iz druge polovice 19. stoletja. V njem se romantične prvine v opisanju vitalnih ljudi prepletajo z realističnim slikanjem življenja, nad katerim lebdi moreče ozračje nezadržnega propadanja.

Med njegovimi kmečkimi povestmi sta zlasti značilni Beli macesen (1926) in Lec-tov grad (1929). V knjigi Celica je opisal doživljanje ob srečanju z življenjsko resničnostjo, ob srečanju z ženo in ob srečanju v boju z bogom. Njegov izraziti esejistični dar se je najlepše pokazal v knjigah Maske (1940) in Blodnje (1946), v katerih je razkril svoje iskanje lepote. Njegov najboljše literarni tekst je tetralogija Lesena žlica, zapis dogodkov iz življenja ljudstva, posameznikov, pisca in njegove družine v drugi svetovni vojni.

Literarna kritika (S. Janež) ugotavlja, da njegovo književno delo razodeva ustvarjalca svojevrstne pripovedne zvrsti, zanj so značilni filozofsko preiščljanje, družbeno kritika kakor tudi čisto pripovedništvo. Pisal je romane, povesti, novele, črtice, eseje, potopise in knjige za mladino.

Med njegovimi proznimi teksti naj omenimo še Agrar-

no reformo, Gašperja Osata in Balado o ulici. V predvojnem obdobju je izdal še zanimivi reportažni knjigi: Za prekmurskimi kolniki in Boj za Mont Everest. Juž Kozak je tudi avtor satirične pravljice Spiridon in mladinske knjige Aleš.

Leta 1952 je ob njegovi petdesetletnici izšel izbor njegove najboljše predvojne kraje proze Stezice. Leta 1964 je izdal roman Pavliho-va kronika in izbor novel Rodno mesto. Po vojni je uredil Slovenski zbornik 1945, od leta 1946 do 1947 je bil urednik revije Novi svet, pred vojno pa urednik Sodobnosti (1935 do 1941), v tej reviji je razvijal marksistično kritiko in esejistiko. Slovenska literarna kritika ga prišteva med tako imenovani rod na prehodu. Dolga leta je bil upravnik Slovenskega narodnega gledališča v Ljubljani (in nekaj časa tudi v Mariboru). Bil je močna in pomembna književna osebnost, njegova zbrana dela čaka še temeljita in sistematična literarna ocena, bil je pisatelj s filozofsko naravo in filozof s pripovedniškim talentom, kot človek se je kljub meščanskemu rodu že v rani mladosti opredelil za napredek, med kulturnimi delavci je bil od leta 1941 med prvimi aktivnimi privrženci narodnoosvobodilnega gibanja in med tistimi književniki, ki so oblekli parti-zansko uniformo!

Dušan Mevlja

Utrinki s simpozija
Modinci 84 na
Gradiščanskem

Od 2. do 6. julija 1984 je bil v Mogersdorfu (Modincih) na Gradiščanskem 16. mednarodni kulturno-zgodovinski simpozij Modinci 84. Več kot sto znanstvenikov iz avstrijskih zveznih dežel Gradiščanske in Štajerske, Madžarske, Hrvaške in Slovenije je obravnavalo temo Država in družba v času dualizma, ki je za vse našete dežele pomembna še danes.

Velik politični odmev pa je imela med vsemi udeleženci simpozija in sodelujočimi gostitelji burna in napeta razprava o položaju Hrvatov in Madžarov na Gradiščanskem, ki je potekala v okviru strokovne ekskurzije v sredo, 4. julija, z ogledom zgledega hrvaškega naselja Grosswarasdorf (Veliki Borištof) in madžarskega naselja Mitterpullendorf (Sridnja Pulja).

V Velikem Borištofu je organizator simpozija pripravil v stari in razpadajoči šoli kvalitetno razstavo »450 let Hrvatov na Gradiščanskem«. Po ogledu razstave je bilo prirejeno srečanje s predstavniki gradiščanskih Hrvatov v gostilni Dardak. Župan občine Veliki Borištof je v uvodu v rožnatih barvah predstavil zavirljivi položaj Hrvatov v tej občini s številnimi podatki o nacionalnem sestavu prebivalstva občine, o številu hrvaških občinskih odbornikov in poslancev v deželni zbor ter idealnih kulturnih in političnih razmerah za življenje in delo hrvaške narodne manjšine, ki ji tudi sam pripada.

Razgovora se je udeležil tudi najstarejši deželni in zvezni poslanec ter predsednik sosveta hrvaških županov ter hrvaški »vindišar« Fritz Robak, ki mu je deželni glavar Kery izročil diplomu in denarno nagrado »Gradiščanske ustanove Theodor Kery« za monografijo »Gradiščanski Hrvati«. Imenovana ustanova je bila ustanovljena pred osmimi leti ob desetletnici Keryjevega deželnega glavarstva in je doslej razdelila že prek 11 milijonov šilingov nagrad. Organizator simpozija Robaka, poznavač njegova ekstremno nacionalistična stališča, zavestno ni povabil za to okroglo mizo. Robak se je sam vsilil za okroglo mizo, saj je v svojem nagovoru pojasnil, da ga je k udeležbi spodbudila zanimiva oddaja avstrijske televizije o otvoritvi simpozija, ki ga je odprl predsednik Republike Avstrije dr. Rudolf Kirschlager. Kot »samozvani« razpravljalec na dolgo in široko razpredal svojo teorijo o »prostovoljni asimilaciji« in manj vrednem hrvaškem jeziku, v katerem se sploh ni mogoče sporazumevati niti na sodišču niti pred oblastmi, ker se baje lažje in lepše izražajo v bogatejšem in kulturnejšem nemškem jeziku. Porogljivo se je izražal o 7. členu Državne pogodbe kot neobvezujočem pravnem rebusu, ki ga tako in tako nihče ne razume.

Robakova arogantna in za hrvaško manjšino nesprejemljiva stališča sta razgalila in osmešila sodnik dr. Müller, predsednik hrvaškega kulturnega društva, in pesnik Peter Tiran, predstavnik hrvaškega akademškega kluba na Dunaju, ki sta se odkrito in argumentirano zavzemala za dosledno uresničitev vsakomur razumljivega in pravno obvezujočega 7. člena Državne pogodbe in navajala vrsto vsakdanjih praktičnih diskriminacij gradiščanskih Hrvatov, med njimi tudi prikazano razstavo v podirajoči se šoli kot zgleden primer odnosa večinskega naroda do hrvaške manjšine.

Robak se je živčno odzval na utemeljene obtožbe obeh in prisegajoč kot poslanec socialistične stranke na avstrijsko demokracijo ugotovil, da sta oba govornika domišljava samozvanca, ki ju ne podpirajo hrvaški volilci in da v bistvu predstavljata majhno peščico nezadovoljnih, medtem ko ima on ob sebi že prek dvajset let večino avstrijskih volilcev, pretežno Hrvatov. Skratka, odrekel jima je legitimacijo, da bi govorila v imenu gradiščanskih Hrvatov.

Slovenski udeleženci dr. Vanek Siftar, France Filipič, France Klopčič in dr. Bruno Hartman so z zelo pretehtanimi in nevdornimi vprašanji, ali nima Robakova teorija prostovoljne asimilacije idejne izvore v nacifašistični ideologiji, spravili Robaka v tak bes, da se je najprej branil kot predvojni revolucionarni socialist in žrtve fašističnega nasilja, nato pa je prešel v žaljiv napad, da si Slovenci tako razpravo lahko privoščijo samo v razmerah avstrijske široke demokracije, medtem ko bi jih v razmerah jugoslovanske demokracije že davno zaprl. V svojo obrambo se je skliceval na še hujšo asimilacijo Makedoncev in drugih narodov v SR Sloveniji, o kateri je kot poslanec seznanjen iz izvlečkov jugoslovanskega tiska.

Ko je Robak izgubil oblast nad seboj in sprevidel, da se je pred celotnim avditorijem očitno osmešil, je z medklci in vpadanjem v besedo skušal otvoriti demokratično razpravo, vse dokler mu dr. Avgust Ernst kot predsedujoči omizja ni odvzel besede na odločen poseg prof. dr. Bertholda Sutterja (ustavnopravnega zgodovinarja) z Univerze v Gradcu in njegovega višjega asistenta, ki sta izjavila, da ju je kot avstrijska državljana sram, da morata poslušati take nesmisle poslanca Robaka, ki ga sama nikoli ne bi volila za to funkcijo. Zlasti pa ju je presenetila Robakova predrznost in neodgovornost, da se kot poslanec spreneveda, ali je uresničitev 7. člena Državne pogodbe obvezna ali ne. Z ustavnopravnega gledišča namreč že dolgo ni nobenega dvoma, da so ta določila obvezujoča za Republiko Avstrijo in tudi člane njenih parlamentov.

Razpravo je sklenila hrvaška poslanka deželnega zbora, ki je s tresočim glasom in solzami v očeh obžalovala neprijeten vtis, ki so ga navzoči dobili o položaju hrvaške manjšine na Gradiščanskem. Izrazila je prepričanje, da bi se ta grenki priokus brez dvoma zboljšal, če bi se udeleženci simpozija v neposrednem pogovoru s hrvaškim prebivalstvom lahko prepričali, da so Hrvati s svojim položajem zelo zadovoljni, ker so se njihove nacionalne, kulturne in socialne pravice iz 7. člena že davno uresničile.

Pri tem je treba resnici na ljubo pribiti, da se nihče od 23 navzočih zgodovinarjev iz SR Hrvatske ni spustil v polemiko z Robakom. Zato je bilo slišati komentar: »Vi, Slovenci, ste vodili bitko za Hrvate.«

Janko Kuster

Ob 40-letnici ustanovitve 5. prekomorske brigade

Peta prekomorska brigada NOVJ je bila ustanovljena v posebnih razmerah tako, da so v partizanskem taborišču Gravina v južni Italiji oblikovali manjše enote, te pa postopoma prepeljali z ladjami v Split, kjer se je dokončno oblikovala brigada z vsemi štabi in enotami.

Jedro 5. prekomorske brigade so sestavljali štajerski, koroški in gorenjski fantje, ki so se pomladi leta 1944 prisilno mobilizirani znašli v nemških vojaških uniformah na bojišču v severni Franciji. Mnogi od poznejših borcev 5. prekomorske brigade so bili potisnjeni v nemške enote, ki naj bi neposredno preprečile invazijo zaveznikov čez Rokavski preliv, pa so kot Slovenci ob invaziji izrabili priložnost, da so prišli na stran zaveznikov.

Ko se je 6. junija 1944 začela težko pričakovana invazija, so začeli množično bežati iz nemške vojske in so ob sodelovanju francoskih domačinov iskali priložnost prestopa k zaveznikom. Mnogi so, tvegajoč življenje, odvrgli orožje že ob prvem spopadu in se vdali zaveznikom. O množičnih pobegih iz nemške armade najbolj priča dejstvo, da se je že v začetku julija 1944 še ne dva meseca po invaziji, zbralo v angleškem vojaškem taborišču v bližini Edinburgha v Angliji nad 1500 Slovencev. Konec julija 1944 je bilo v tem taborišču že 2700 Slovencev. Ustanovili so Slovenski bataljon, kakor so ga imenovali sami. Odločili so se za NOVJ ter za odhod v boje za osvoboditev domovine. Vsi prostovoljci, ki so se odločili za NOVJ, so podpisali posebne pogodbe; prejeli so vojaške knjižice, uniforme in opremo, nato pa so jih prepeljali v londonsko predmestje Lee on Sea. Tu se je 16. novembra 1944 začasno oblikovala brigada v okrilju češke osvobodilne armade (komandant je bil češki polkovnik Peter Novák). Brigada je štela 2700 do 2800 borcev. Imela je štiri bataljone, od teh vsak po štiri čete in svojo intendaturo. Imeli so tudi svojo kulturno skupino.

Enajstega decembra 1944 se je brigada vkrcala v Liverpoolu na ladjo in 24. pristala v Neaplju. Od tod se je z vlakom pripeljala v Gravino. Že oktobra in novembra 1944 se je v Gravini zbralo precej Slovencev, ki so pozneje prišli v 5. prekomorsko brigado. Bili so povečini primorski Slovenci, ki so prišli iz južne Francije, Italije, Grčije in Afrike. Vmes so bili tudi nekateri španski borci, ki jih je tja poslal Komite narodne osvoboditve iz Pariza.

Uradno je bila brigada ustanovljena 23. decembra 1944. Takrat je štela 3200 borcev. Tega dne se je v Splitu oblikoval štab brigade, ustanovljene so bile brigadne enote. Kmalu nato je bilo 1200 borcev razporejenih v tankovske, artilerijske, letalske in druge specializirane enote. Brigada je imela štiri bataljone in prištabne enote. Malo pozneje se je vanjo vključil še dopolnilni 5. bataljon s 350 borci, tako da je takrat štela 2350 borcev.

Brigada je bilo nekaj časa v Dalmaciji. Vojaško urjenje brigade oziroma njenih enot se je uspešno in koristno povezovalo z vojaškimi akcijami na terenu. Osvobojeni del Dalmacije je namreč po od-

hodu partizanskih enot, ki so zasledovale umikajočega se sovražnika, ostal skoraj brez zaščite in nadzorstva. Bataljoni 5. prekomorske brigade so delovali na območju Splita, Zadra, Šibenika, Biograda na moru, Benkovca itd. Brigada je delovala samostojno, vendar v okviru 19. dalmatinske udarne divizije.

Dne 17. marca 1945 je odšla na pot. Z vlačilci se je prepeljala čez Podgorski kanal in pri Obrovcu zavila prek Velebita v Liko. Tedaj je delovala v okviru 20. dalmatinske udarne divizije. V Liki je dobila nalogo, da nadzoruje cesti Karlobag-Bihač in Gospić-Bihač ter osvobodi utrjeno postojanko Bilaj, tik pred Gospićem. Napad se je začel 25. marca 1945 s tremi bataljoni v prvi bojni črti. Po treh dneh bojev so brigadne enote zavzele to ustaško postojanko.

Nato so napadli postojanko Brušane, ki so jo brigadne enote zavzele 2. aprila 1945. Postopoma so začele padati tudi druge postojanke okrog Gospića. Naskok na Gospić se je začel 4. aprila. Enote 5. prekomorske brigade so med naskokom na Gospić predvsem osamile sovražnika, da ni mogel pomagati obleganim v mestu, ki je bilo osvobojeno še isti večer. V bojih za osvoboditev Gospića so sodelovale tudi enote 3. prekomorske, 1. tankovske in artilerijske brigade ter druge prekomorske enote pod poveljstvom 4. armade.

Že naslednjega dne, 5. aprila 1945, je 5. prekomorska brigada zapustila Gospić in odšla proti Sloveriji. Takrat je bilo v brigadi 2036 borcev in 350 v dopolnilnem bataljonu. Ob običajnem orožju je brigada imela še okrog 500 brzostrelk, 200 lahkih strojnic, osem minometov, radijsko oddajno postajo itd.

Dne 17. aprila 1945 je brigada pri Vinici prekoračila Kolpo in stopila na slovenska tla. Že naslednjega dne so trije bataljoni brigade po-

Skupina oficirjev 5. prekomorske brigade, fotografirana 18. aprila 1945 v Črnomlju. Od leve: Jernej Teropšič, komandant 2. bataljona, Nežka Mulc, politični komisar spremljevalne čete in 2. bataljona, Anton Kovač-Branko, politični komisar 4. bataljona

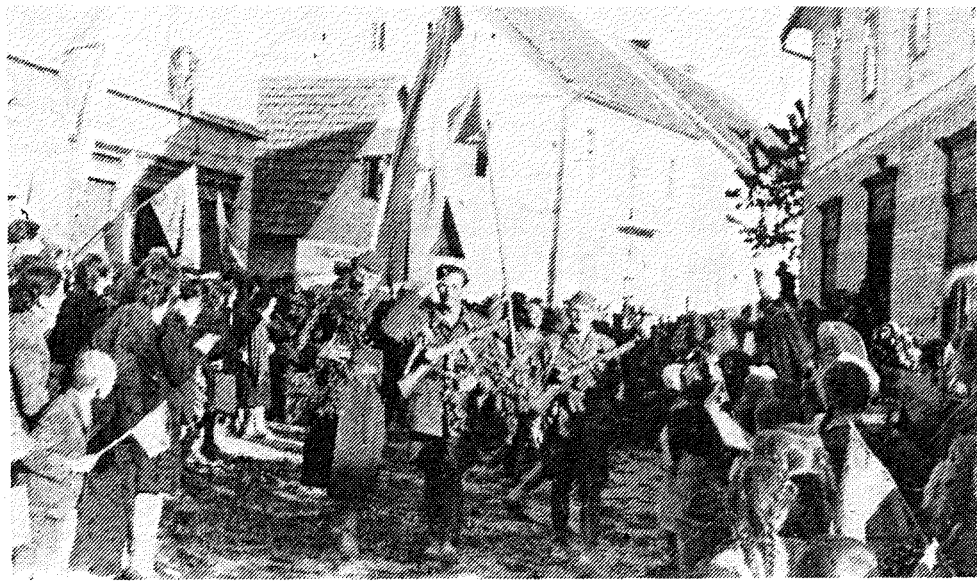
segli v boje proti sovražniku, ki je hotel vdreti v Belo krajino in do Kolpe. Bataljoni 5. prekomorske brigade so začeli prodirati proti Starim Žagam. Prvi spopad je bil pri Riglu blizu Podturna, nato na Podturnu, ki so ga borci 5. prekomorske brigade napadli s treh strani in ga osvobodili. Po zmagi pri Podturnu so se bataljoni 5. prekomorske brigade napotili proti Čremošnjicam, toda 1. bataljon je moral ponovno v Vinico, da je zavaroval prehod čez novi most.

Dne 20. aprila 1945 je bila 5. prekomorska brigada v Čremošnjicah razformirana. Njeni borci, podoficirji in

oficirji so bili z opremo in orožjem vred razporejeni v stare slovenske partizanske brigade in so v njihovi sestavi nadaljevali boj vse do končne osvoboditve Slovenije. Sodelovali so v bojih za Kočevje, Grosuplje, Velike Lašče, na Orlem pri Ljubljani in pri osvobajanju Ljubljane.

Skozi enote 5. prekomorske brigade je šlo 3500 borcev. V Slovenijo jih je prišlo 2400, v boju pa je padlo 256 borcev in bork. Brigada je bila odlikovana z redom zasluga za narod z zlato zvezdo. Okoli 600 borcev je bilo razformiranih v njihovih enotah.

Albert Klun

Navdušenje ob prihodu 5. prekomorske brigade v Črnomelj. Pred zastavo je na levi strani Rado Bordon, šef kulturno-prosvetnega oddelka, v sredini (pozdravlja) Leo Kopač, komandir izvidniške (jurišne) čete 5. prekomorske brigade.

V soboto, 8. septembra 1984, bodo proslavljali borci 5. prekomorske brigade 40. obletnico ustanovitve brigade v mestnem parku v Celju.

V slovesnem programu, ki se bo začel ob 9. uri, bodo razdelili spominske medalje vsem preživelim, padlim in že umrlim borcem. Na proslavi bodo podelili plaketo ZZB NOV za zasluge v NOV Jugoslavije in za delo borcem pri povojnem razvoju naše socialistične domovine.

Hkrati bo otvoritev razstave o 5. prekomorski brigadi v Muzeju revolucije - Celje, Trg V. kongresa 1. Razstava bo odprta od 7. do 14. septembra 1984 od 9. do 15. ure.

Podpredsednik odbora skupnosti borcev 5. prekomorske brigade inž. Jaka Šišernik

FRANJO BAVEC-BRANKO

Ob 40-letnici bojov enot 30. divizije pri Štanjelu

V septembru letos mineva 40 let, ko so se enote 19. SNOUB S. Kosovela in 18. SNOUB Bazoviške 30. divizije 9. korpusa NOVJ zelo uspešno bojevale na Krasu v neposredni bližini velikih sovražnih garnizij v Trstu in Gorici. Sovražnik je prav tedaj hotel postaviti sovražno postojanko italijanskih fašistov še v Štanjelu. Tako bi sklenil celo vrsto na novo postavljenih postojank domobrancev in fašistov, ki so jih postavili po dolgotrajni letni ofenzivi proti enotam NOVJ 9. korpusa na Krasu in v Vipavski dolini.

Po uspešnih bojih enot 9. korpusa v napadu in uničenju domobranske postojanke na Črnem vrhu so se enote 18. in 19. brigade 30. divizije zbrale na obronkih Vipavske doline na Predmeji in Gori in se pripravljale za vdor proti Krasu. Brigadi naj bi preprečili sovražniku nadaljnje širjenje domobranskih in italijanskih postojank, omogočili naj bi zbiranje in transport hrane v Trnovski gozd in na osvobojeno ozemlje in znova napadli cestni in železniški promet. Zavarovali naj bi tudi množično zborovanje v čast 14. obletnice žrtve fašističnega nasilja na Bazovici. Zborovanje so organizirale organizacije POOF Slovenskega primorja.

Po ukazu štaba 30. divizije sta krenili 18. in 19. brigada v noči na 5. september 1944 v Vipavsko dolino. Osemnajsta brigada se je usta-

vila pri vasi Gaberje, 19. pa pri Štanjelu. Za drugi dan je bilo ob 17. uri napovedano veliko ljudsko zborovanje v Zgornji Branici. Osemnajsta brigada se je preselila v Branico, 19. brigada pa je zavarovala vse dohode v Branico.

Ljudsko zborovanje je bilo posvečeno obletnici smrtne obsode bazoviških junakov, obenem pa naj bi 18. SNOUB Bazoviška sprejela bojni prapor, ki ga je naredila maldina Branice. Brigada je nosila ime po kraju smrti bazoviških junakov. Pokrajinski odbor Osvobodilne fronte Slovenskega primorja je želel, naj se proslave štirinajste obletnice smrti bazoviških junakov udeleži čim večje število prebivalstva Vipavske doline in Krasa. Ljudje so množično prihajali od blizu in daleč. To je bilo za tiste čase občudovanja vredno, saj je bil vsak udeleženec na poti v smrtni nevarnosti. Popoldne 6. septembra so se začele zlivati v Branico velike skupine ljudi. Zbralo se jih je nekaj tisoč na lepi livadi ob Branici, kjer so na hitro pripravili govorniški oder in ga okrasili s slovenskimi tribarvniciami z rdečo zvezdo.

Ob 17. je na slavnostni prostor s strumnim korakom prikorakala še 18. SNOUB Bazoviška. Razvrstila se je na travniku, kjer je bila že zbrana tisočglava množica. Vmes so se ponosno dvigale tribarvne organizacij Osvobodilne fronte, ki so poslane svoje odposlance. Sredi še vedno okupirane Slovenije je bil pogled na

to pisano množico, polno domovinske zavesti, ognja in ljubezni, presunljiv in nepozaben.

Pod razvitimi zastavami je zadonela jugoslovanska himna, ki so jo peli vsi navzoči. Pred odrom je sestra pokojnega Bidovca držala v rokah lepo novo zastavo, ob njej pa je stala sestra Janka Premrla-Vojka. Pristopil je slovenski duhovnik in blagoslovil novo zastavo. Sestra pokojnega Bidovca in sestra Janka Premrla-Vojka sta nato izročili zastavo političnemu komisarju 18. divizije. Obljubil je, da jo bodo borci Bazoviške nosili do zmage nad fašizmom.

Prelepo zastavo je vezla braniška mladina, podaril pa jo je pokrajinski odbor OF za Primorje. Sledilo je kratko ljudsko rajanje, v katerem so za trenutek pozabili na vojno. Za vse navzoče je bil to nepozaben dan.

Sodelovanje enot obeh brigad v bojih za Štanjel

Obveščevalci divizije so sporočali, da hočejo italijanski fašisti v Štanjelu postaviti postojanko. Z zasedbo Štanjela bi sovražnik povezal vrsto gosto postavljenih postojank po Vipavski in Braniški dolini ter na Krasu. Ko so partizani okupatorjev namen pojasnili prebivalstvu, so sami zahtevali, naj brigade porušijo vas, češ da raje ostanejo brez domov, kot da bi dovolili sovražniku postaviti postojanko. Sovražna posadka pa se je medtem že pripravljala v Koprivi, da krene v Štanjel.

Obveščevalna služba 30. divizije, tesno povezana s terensko, je te dni odlično delovala. Za vsak sovražnikov premik so takoj zvedeli štab 30. divizije in štaba obeh brigad. Sovražnik je imel tedaj že zelo gosto omrežje svojih postojank na srednjem Krasu.

Kosovelova brigada je 6. septembra preživljala v miru. Pripravljali so se za sprejem sovražnika. Napravili so močne bunkerje. Medtem se je 18. brigada razvrstila nasproti Štanje-

la v vaseh Sivno in Branica, da bi lahko prišlo na pomoč 19. brigadi, če bi jo napadle močnejše sovražne enote.

Obveščevalci so sporočali, da se premika sovražna kolona okoli 20 tovornjakov, polnih vojaštva, čez Dutovlje proti Koprivi. To je bilo 7. septembra ob 7. uri. Štab brigade je takoj ukazal minercem, naj zaminirajo cesto pri železniškem mostu s protitankovskimi minami. Tam je bil nad Kobdilom 1. bataljon 19. brigade, ki bi tako tudi varoval minsko polje. Minerci so okoli 10. ure postavili minsko polje in se umaknili v kritje. Samo poveljnik minercev je še pregledoval opravljeno delo, ko so nenađoma pripeljali sovražni motoristi in začeli streljati. Prvi bataljon je takoj napadel sovražnika in začel se je boj. Sovražnik je izstrelil več sto granat in min, ki pa niso naredile škode. Borci so bili dobro zavarovani v zaklonih. Z nekaj dobro namerjenih min so uničili sovražno topovsko poskodo in top. Kmalu so Nemci umaknili še protiletalski topič in nadaljevali boj samo še z minometi. Sovražniku je okoli 14. ure prišlo na pomoč 300 mož italijanske prostovoljne SS policije bataljona »Italia«, ki so se takoj začeli bojevati pred Štanjelom z enotami 19. brigade.

Štab 30. divizije je ukazal, naj 18. brigada pošlje 19. brigadi na pomoč en svoj bataljon. Prvi bataljon je zelo hitro prišel na desno krilo 19. brigade, kjer je že bil njen 2. bataljon. Oba bataljona sta skupaj začela obkoljevati sovražnika in napadla sta ga v hrbet. Presenečeni sovražnik se je hitro umaknil. Zdaj so odločno naskočile tudi druge enote 19. brigade. Fašisti so začeli na vso moč bežati proti Koprivi, za seboj pa so pustili vso opremo.

O boju je starešina iz 19. brigade Janez Benedit zapisal: »Borba je trajala komaj 5 minut, ko je bilo 32 presenečenih fašistov ubitih, 18 pa ujetih. Trije nepoškodovani kamioni so ostali v naših rokah. Za volan so sedli naši borci in odpeljali plen z ujetniki vred prek Vipavske doline na naše osvobojeno ozemlje.«

Primorski ljudje so v njem videli rešitelja

Konec julija je minilo 40 let, odkar je padel na Lokvah narodni heroj Ivan Turšič-Iztok, doma z Rakeka. Pokojnega narodnega heroja, majorja in komandanta 30. divizije sem poznal že dolgo pred vojno. Ivan je bil dvajset let mlajši od mene, zato me je klical »stric«. Pri Turšičevih sem se pogosto oglašal. Že takrat sem slutil, da fant nekaj snuje.

Bilo je februarja 1942. V stari opušteni opekarni na Rakeku je bila večja italijanska vojaška enota. Poveljnik je ukazal Janezu Turšiču, naj gre s konjema in vozom po vojaški material na Ravbarkomando pri Postojni. Ivan je šel z očetom. Isti dan sem bil tudi sam v Postojni. Na Ravbarkomandi sem srečal Turšičeva s polnim vozom. Spremljali so ju italijanski vojaki. Ivan je takoj stopil k meni in skrivaj potegnil

bombo iz zimske suknje. »Stric,« mi je rekel, »tri imam. Vrnili jih jim bom, ampak za njih bodo zelo vroče.«

Ni še minil mesec dni po tem srečanju, ko sem izvedel, da je Ivan odšel z večjo skupino rakovških fantov v partizane.

V bitki Gradnikove brigade na Nanosu sem bil 27. septembra 1943 hudo ranjen. Marca sem ozdravel. Dali so me v 30. divizijo, kjer je bil komandant Ivan Turšič-Iztok. Zelo me je bil vesel in zaupal mi je odgovorno nalogo referenta odseka za zveze z Bazoviško brigado. Tako sva bila ve-

dno povezana bodisi osebno ali po telefonu.

Težko je opisati, če človek sam tega ne doživi, kako so primorski ljudje spoštovali Ivana. V njem so videli pravičnega človeka, prijatelja in osvoboditelja Primorske.

Pod poveljstvom Ivana Turšiča-Iztoka je bila 30. divizija zelo uspešna.

Ena najpomembnejših najinij skupnih akcij je bila v prvi polovici junija 1944, ko je divizija v Soški dolini napadla sovražne postojanke. Takrat je bil Iztok tudi ranjen v nogo.

Iz štaba 30. divizije sem 17. julija 1944 dobil pismo, naj pridem v višjo oficirsko šolo pri glavnem štabu. Zbralo se nas je 43 kandidatov. Na Lokve, kjer je bil štab 9. korpusa, se je 22. julija pripeljal z motorjem komandant divizije Ivan Turšič. Poklical me je vstran in mi rekel takole: »Stric, v višjo oficirsko šolo potujete na mojo pobudo, ker vam zaupam. Prosim vas, da se v šoli potrudite.« Nato se je poslovil od vseh.

Celotna naša skupina je 23. julija 1944 krenila na pot prek Vipavske doline. Javornika in Čabra ter 30. julija prispela v Stari trg ob Kolpi, kjer smo prenočili.

Drugi dan zjutraj nam je vodja skupine sporočil, da je naš komandant 30. divizije major Ivan Turšič-Iztok prejšnji dan padel v Trnovskem gozdu blizu kraja Lokve. Kratko je spregovoril o njegovem pogumu, velikih poveljniških sposobnostih in pravičnem odnosu do sočloveka. Z minuto molka smo se poslovili od našega padlega komandanta. Njegovo željo sem vestno izpolnil, saj sem dosegel v šoli odličen uspeh.

Andrej Istenič

Naša peta

(Ob 40-letnici 5. prekomorske brigade)

*Stari, zvesti kronist
odlaga svoj list,
ožarja se zgodovina
z blestečo pozlato spomina.*

*Tako se zdaj piše povest
o nas, ki s krvavih cest
slednjič prišli smo med borce,
med prekomorce.*

*Z daljnih tujih bojišč,
iz ječ in taborišč,
z vseh koncev sveta
brigada za boj se ravná.*

*Prek Gravine do Splita,
z otokov prek Velebita
čez Liko hiti,
se čez Kolpo vali.*

*Krila jo urna
od Brlaja do Podturna
skoraj čez noč
poneso zmagujoč.*

*Končno na rodni tleh!
Le še malo, že v nekaj dneh
prodre čez Savo in Dravo
ovenča z novo se slavo...*

*A up se razpolovi:
brigada se porazdeli
med stare slovenske brigade,
v njih zadnje podira pregrade.*

*Živela je kratek čas,
a z njo se ohranil je glas
o mnogih, ki s strašne tlake
zapišejo se med junake.*

*Tisoče nas je bilo
in padlo jih nekaj sto,
zdaj desetletja krste
redčijo naše vrste.*

*Le še tretjina nas je,
a mi, ki smo še,
se še vedno preštavamo,
kadar se vračamo*

*s proslave ali pogreba,
in da je treba,
spet bi se v Peti zbrali
in s pesmijo v boj se podali.*

JOŽE ŠMIT

Človekoljubna akcija primorskih borcev Amerikanci vozijo ranjence

V dneh od 13. do 20. avgusta 1944 so enote 31. divizije v sodelovanju s 30. divizijo prenesle 95 ranjencev na 153 kilometrov dolgi poti od Cerknega do Kozarišč na Notranjskem. Borce so nato prepeljali z letali v bolnišnice naših baz v južni Italiji. Ranjence so nošili osem dni, bili pa so iz bolnišnic »Stol« na Jelovici (šest), štiriindvajset so jih prenesli iz bolnice Franje, petdeset pa iz »Pavle«. Nekaj ranjencev je bilo še iz drugih enot. Po prihodu v Loško dolino so jih dali v evakuacijsko bazo partizinske bolnišnice »S« v Notranjskem Snežniku. Ta bolnišnica je namreč skrbela za transport z letali z Nadleškega polja v Loški dolini. Od tod so anglo-ameriški zavezniki odpeljali od 21. julija do 9. septembra 1944 več kot petsto ranjencev, med njimi tudi te iz 9. korpusa. Zaradi nenehnih vpadov domobrancev in Nemcev je nadleško letališče prenehalo delovati 9. septembra, transporti pa so se nadaljevali šele spomladi 1945. leta iz Bele krajine.

Poleg teh transportov ranjencev so seveda znani še drugi, na primer z Dolenjske z vozili in tudi peš na Hrvaško. Po ohranjenih zapisih je bilo iz Slovenije zaradi varnosti in nadaljnega zdravljenja prepelanih okoli 2500 ranjencev, bolnikov, onemoglih borcev in tudi otrok.

Govoriti o požrtvovalnosti borcev in sanitetnega osebja v teh človekoljubnih dejanjih, ki so zahtevali nenehno budnost, dobršno mero poguma in moči, čestokrat tudi trpljenja, je skorajda odveč.

Letos mineva štirideset let od teh dogodkov. Štirideset let od prevoza ranjencev s Primorske in celo Gorenjske v Bari. Prav je zatorej, da damo priznanje partizanski saniteti, borcem, vsem, ki so sodelovali v tej humani akciji. Karkšnokoli priznanje seveda še zdaleč ne odtehta požrtvovalnosti in odgovornosti.

Oddolžitev tem dogodkom bo vsekakor – na svoj način – spominski pohod po poteh prenosa ranjencev s Primorske na Notranjsko avgusta meseca 1944. Pohod se bo začel 21. septembra ob 7.30 v Cerknem, kjer bodo tudi odkrili spominsko obeležje: pri prenosu in zavarovanju je sodelovalo okoli 3500 borcev. Zbranim pohodnikom bo spregovoril takratni komandant 31. divizije Stane Potočar-Lazar.

Pohodniške vrste bodo sestavljali vojaki, teritorialna obramba, mladinci, študentje medicine, osebje Vojne bolnice iz Ljubljane, vseh skupaj pa bo okoli petdeset. Iz Cerknega bodo odšli do Zelina in nadaljevali po čez Šebreljsko planoto in Oblakov vrh, v noči od 21. na 22. september pa bodo prenočili na Vojskem. Naslednji dan bodo nadaljevali po mimo bolnice »Pavle«, mimo kraja torej, kjer so brigade prevzele petdeset ranjencev. S Hudega polja se bodo napotili proti Otlici, kjer bodo spet prenočili, 23. septembra pa bodo pohod končali s sklepno slavnostjo in odkritjem spomenika v Mačkovcu na Ravbarkomandi. Tukaj je bil namreč prehod čez železniško progo in cesto Ljubljana-Trst, ki je med narodnoosvobodilnim bojem veljal za najtežjega, saj ga je sovražnik močno varoval in branil. Brigadam se je v tistih usodnih dneh posrečilo varno prenesti najdragocenejši tovar – ranjence – in nadaljevati pot proti Javorniku, od koder so jih domači aktivisti z vozovi prepeljali v Loško dolino.

Sklepna slovesnost z odkritjem spomenika bo v nedeljo, 23. septembra ob 11. uri v Mačkovcu. Popoldne istega dne bo simpozij o transportih in evakuacijah ranjencev NOB pa o izkuznjah in zgodovinskih dejstvih iz partizanske sanitete. Simpozij bo pripravilo Slovensko zdravniško društvo – Sekcija za partizansko zdravstvo. Organizatorji bodo vsekakor veseli, če bodo uspeli k sodelovanju privabiti ne le partizanske zdravnike in taktarne medicince, pač pa tudi medicinske sestre, zobotehnike in druge zdravstvene delavce ter organizatorje zdravstva, zlasti tiste, ki so zadolženi za ljudsko obrambo. Simpozij bo v Zdravstvenem domu v Postojni. Omenjena sekcija bo skupaj z odborom za proslavo in Zdravstvenim vestnikom ter skupnostjo borcev 31. divizije izdala knjižico z opisom transporta ranjencev. Pri izdaji bo sodeloval tudi Komite za zdravstvo in socialno varstvo, v knjižici pa bodo med drugim tudi podatki o saniteti 9. korpusa in utrinki iz spominov ranjencev in invalidov, ki so bili v tem transportu.

Precejšen delež pri organizaciji te velike manifestacije imajo borčevske organizacije iz Kranja, Postojne, Idrije, Cerknega, Ajdovščine in mnogi drugi, denimo nekatere delovne organizacije, Industrija bombažnih izdelkov iz Kranja, Tovarna zdravil Krka ter Lek in Skupnost zdravstvenega varstva kot pokrovitelj.

Priredil: mst

Zaplenili so veliko orožja pa tudi hrane. Devetnajsta brigada je imela 3 ranjene, 1. bataljon 18. brigade pa ni imel izgub.

Poskus prodora v Stanjel je sovražnik drago plačal zaradi odlične obrambe 19. brigade, hitre pomoči in odločnega naskoka vseh enot. Odločilno vlogo sta odigrala 2. bataljon 19. brigade in 1. bataljon 18. brigade z udarom sovražniku v hrbet.

Štab 30. divizije se je zavedal, da bo sovražnik ponovno poskušal prodreti do Stanjela. Sklenil je braniti iste položaje, ki jih je 19. brigada še bolj utrčila, 18. brigada pa je ostala na prejšnjem področju, pripravljena priskočiti na pomoč 19. brigadi.

Drugi sovražnikov poskus

Enote so bile 8. septembra 1944 zjutraj spet pripravljene za sprejem sovražnika. Tokrat je sovražnik poskušal prodreti v Stanjel z močnejšo kolono. Čeprav so enote dopoldne 8. septembra napeto pričakovale sovražnika, ga ni bilo. Ob 15.30 pa se je iz Koprive bližala kolona kakih 350–400 mož s topovi in minometi. Prodrali so zelo previdno. Ko je ena od bočnih čet naletela na zasedo 3. bataljona 19. brigade, se je ta umaknila, sovražnik pa je z vso silo napadel 3. bataljon 19. brigade. Po polurnem boju je sovražnik potisnil dele bataljona proti Stanjelu. Ob petih popoldne je bil 3. bataljon le še 500 metrov pred Stanjelim. Na tej črti je 3. bataljon uspel zadržati sovražnika. Toda z napredovanjem je sovražnik zašel v nekaj ognjeni žep med položaje 19. brigade. Prvi bataljon 18. brigade je bil skupaj z 2. bataljonom 19. brigade. Komandant 19. brigade je ukazal tema dvema bataljonom protinapad. Ob 18. uri sta oba bataljona silovito napadla sovražnika in ga potisnila na izhodiščne položaje. Toda sovražnik je čez pol ure ponovno napadel in prodrl na razdaljo 500 metrov od

Stanjela. Tedaj sta 2. bataljon 19. brigade in 1. bataljon 18. brigade silovito udarila v njegov desni bok in razbila sovražnika. Na bojišče so pritisnile še druge enote in boj je bil zopet zelo hitro končan v korist partizanov. Tudi tokrat je bil bogat plen. Na bojišču so našli 17 mrtvih in več ranjenih, partizani pa so imeli 1 padlega in 8 ranjenih.

Po tem drugem porazu so brigade za naslednji dan 9. septembra 1944 pričakovale še močnejši napad, zato so položaje 19. brigade okrepili še drugi bataljoni 18. brigade. Toda sovražnik ni napadel enot. Proti večeru istega dne so obveščevalci 30. divizije dobili sporočilo, da bo naslednjega dne krenila kolona tovarnjakov iz Gorice v Ajdovščino. Prevažali naj bi hrano in strelivo za posadko v Ajdovščini. Štab 30. divizije ni hotel izgubiti priložnosti. Odločil se je, da pošlje v napad 18. SNOUB Bazoviško, medtem ko naj bi 19. brigada sama prevzela obrambo Stanjela. Ker je bila 19. brigada že precej izčrpana od dosedanjih bojov, številčno pa tudi šibka in z malo streliva, je štab 30. divizije računal tudi na možnost umika brigade, če bi medtem sovražnik napadel s premočnimi silami.

Še tretji poraz sovražnika pred Stanjelim

Kosovelovci so se po odhodu 18. brigade vso noč utrjevali. Tudi sovražnik se je dobro pripravil za boj naslednjega dne. V Trstu so zbrali nove enote. Zgodaj zjutraj 10. septembra je iz Trsta krenila kolona 32 tovarnjakov, šestih oklepnih avtomobilov in prav toliko motociklov. Tovornjaki so vlekli za seboj štiri topove, dve havbici ter štiri protiletalske enocevne topiče. Računali so, da je kolona štela okoli 600 mož. V Koprivo so prispeli okoli 4. ure zjutraj ter poslali oklepne avtomobile v predhodnico s spremstvom motociklistov.

Iz Koprive se je sovražnik razdelil v tri kolone in začel prodirati proti Stanjelu. Desna kolona se je premikala vzhodno od ceste, srednja za oklepnimi avtomobili ob cesti, leva pa proti Hruševici. Za srednjo kolono so šli še tovarnjaki s topovi in minometi. Približno na sredi poti med Koprivo in Stanjelim so na sovražnika streljale prve zasede, nato pa so se postopoma umikale h glavnini. Sovražnik se je razvil v strelske vrste in oprezno napredoval. Pred njimi so v veliki medsebojni razdalji streljali s strojnimi iz oklepnih avtomobilov. Zaradi ognja 1. bataljona so motoristi zaostali za njimi, ko so se le-ti že približali minkemu polju na cesti v bližini nadvoza pri Kobdilju. Močna eksplozija, in prvi oklepnik je bil onesposobljen. Drugi so se ustavili ter začeli znova bruhati rafale. Oglasili so se še topovi in minometi, ki so tolkli okoli Kobdilja, nato pa so prenesli ogenj še na položaje 3. bataljona. Desno in srednjo napadalno kolono je ustavil natančen strojnični ogenj 1. in 3. bataljona, zato je sovražnik pritisnil prek Hruševice na 2. bataljon in prisilil njegove prednje oddelke, da so se umaknili severno od ceste Stanjel-Kobje-glava.

Nadaljnje napredovanje sta zaustavila 2. in 3. bataljon. Kosovelovci so se junaško upirali močnejšemu sovražniku povsod, kjer je hotel prodreti v obrambo Stanjela.

Sovražnik je zasipal z granatami in minami položaje partizanov, ki so se spretno umaknili in se takoj vrnili, ko je sovražnik poskušal položaje zavzeti s pehoto. Toda za tak dolgotrajni boj so partizani imeli premalo streliva. Najhuje je bilo s strelivom v 3. bataljonu. Zato se je štab brigade odločil za drzno akcijo, da z dvema bataljonom krene v protinapad na sovražnika. Ko je brigadno poveljstvo izstrelilo raketo, so borci obeh bataljonov odšli v protinapad na sovražnika. V zavetju vrtač in grmovja so se približali sovražniku na doseg ročnih bomb. Z jurišem so borci 2. bataljona

dosegli vas Hruševico in prisilili sovražno levo krilo k umiku. To je izbral 3. bataljon in v naskoku zlahka prebil sovražno črto. Ob pomoči 2. bataljona je prodral v notranjost sovražnikove razvrstitve. Pred seboj so zagledali cevi sovražnikovih havbic. Z ročnimi bombami in strojnimi so pobili in pregnali nemške topničarje ter nenadoma zajeli havbice. Osvojili so havbice 100 mm, niso pa vedeli, kaj storiti z njimi. Nihče ni znal ravnati s tem orožjem, ob katerem so ležali polni zaboji granat.

Neka druga skupina 3. bataljona se je spustila z vzpetine vzhodno od Hruševice nekoliko bolj levo, proti železniški progi. Kljub hudemu ognju je prodrla v bližino nadvoza, kjer so bili minometi. Ta prodor je bil tako hiter in nevtrajljiv, da so presenečeni vojaki pustili na bojišču minomet, lahko brečo, nekaj zabojev streliva za šarce, dve signalni pištoli ter razno opremo in orodje. Ujeli so še dva vojaka. Kosovelovci so takoj pobrali plen in se umaknili med dežjem sovražnikovih izstrelkov. Spričo tega sovražnikovega pritiska se je morala umakniti tudi skupina, ki je prodrla do havbic. Prvi bataljon ni uspel priti v protinapad, ker so Nemci čvrsto branili svoj odsek.

Ko so Nemci zadržali partizanski protinapad, so takoj prišli do havbic in topov in jih umaknili. Na varnih položajih so jih spet aktivirali, in začeli ponovno obstreljevati partizanske položaje. Sovražna pehota pa je močno pritisnila na položaje 2. in 3. bataljona. Komandant brigade je ukazal, naj se 1. bataljon premakne na levo krilo 3. bataljona in tako okrepi obrambo. Minerici inženirskega bataljona 30. divizije so dobili nalogo, naj minirajo dvanajst večjih poslopij v Stanjelu, ki so jih lastniki že zapustili in se odselili v bližnje vasi v Vipavski dolini. V naboje so vgradili vžigalnike, ki naj bi povzročili eksplozijo okoli polnoči.

(se bo nadaljevalo)

Prilaščanje tujih zaslug

Že lani smo v naše uredništvo prejeli pismo Janeza Kramariča v odgovor na prispevek Davida Pluta-Aleša. Pred dnevi pa je krajevna organizacija ZB NOV Hrast na seji izvršnega sveta odbora obravnavala tudi omenjena prispevka in sprejela sklep, naj zaradi zgodovinske resnice objavimo Kramaričev sestavek.

V 42. številki TV-15 z dne 21. 10. 1982 je bil objavljen članek pod naslovom »Pred štiridesetimi leti je gori Mačkovec«. Avtor članka je David Plut-Aleš.

Zares je čudno in obsodbe vredno, da se David Plut-Aleš tako neodgovorno obnaša do NOB in revolucije, obrača resnico, omalovažuje in podcenjuje borce in ljudi iz kraja, iz katerega izhaja, in ustvarja napačno predstavo o zgodovini NOB in revolucije posebno pri mladi generaciji.

Vas Mačkovec je bila požgana 22. 4. 1942, a ne marca, kakor je zapisano v članku. Tovariš Plut napačno prikazuje, odkod so prišli Italijani na Mačkovec, netočno prikazuje sebe in svojo vlogo neposredno pred NOB in med njim. V članku se je predstavil za prvoborca, simpatizerja KPS, člana SKOJ od maja 1940. leta, aktivista OF 1941/42. leta in podobno. To ni res. Še več, avtor članka navaja, da sta bila njegova sodelavca, ob drugih, dr. Mihelčič, član okrožnega komiteja KPS za Belo krajino, in njegov brat, član CK KPS. Takrat je bil Plut star petnajst let.

Objektivna je avtorjeva ocena, da je bil spopad Italijanov s partizansko skupino pod Mačkovcem povod za maščevanje nad vaščani. Toda Italijani niso prišli iz Jugorja in Gorjancev, kakor trdi avtor, temveč iz postojanke v vasi Hrast. Takrat je okupator povečal nadzor, ker so se že pojavili partizani, in je tudi tega dne patroljiral. Fašistična patrolja, ki je prišla iz Hrasta, se je najprej zaustavila na Mačkovcu. Jože Plut (Jerin), Davidov oče, jim je dal pri svojem vošnjaku piti vino. Nekateri so po vasi iskali jajca. Ko je patrolja pila pri Jerinu, je opazila partizana, ki sta šla po cesti, in ju napadla. Po pričevanju očitvidcev so italijanske patrolje že prej večkrat prihajale k hiši Jožeta Pluta. Davidov oče je grozil vaščanom, da jih bo prijavil Italijanom, če se bo še nadalje govorilo o partizanih. Zato so bili vaščani previdni do njega. Pozneje se je ugotovilo, da je sprejel partizansko gibanje kakor drugi vaščani.

Trditve, da so partizani maščevali Mačkovec z Lojkovo smrtjo, ni pravilna. Lojkova vloga okrog Mačkovca je bila samo majhna epizoda iz njegovega sodelovanja z okupatorjem. Osnovno za njegovo obsodbo je bilo to, ker se je pisno obvezal Italijanom, da bo njihov sodelavec in da bo izdal vsakega partizana in njihovega sodelavca, za katerega bo izvedel. Ta dokument je še danes ohranjen.

Plut trdi, da so se Italijani pri požiganju Mačkovca posebno maščevali nad njegovim očetom in bratom, ker »vedeli so, da sem v partizanih«.

Plut takrat ni bil pri partizanih, niti ni šel 14. februarja 1942 v Gorjanski bataljon, kakor trdi v članku. Gorjanski bataljon 14. 2. 1942 sploh ni obstajal, pa tudi njegovo jedro ne, vsaj ne pod Gorjanci.

Dobro bi bilo, da bi Plut pojasnil, po katerih zvezah je prišel tja že 14. februarja, če zveze ni uspelo postaviti rajonskemu odboru OF za Suhor vse do 22. 4. 1942, oziroma do dne, ko je bil požgan Mačkovec. Belokranjska četa pa je postavila zveze šele sredi maja, čeprav jih je že prej iskala.

David Plut-Aleš je bil mobiliziran v Tomšičevo brigado med 12. in 15. februarjem 1943. leta, a ne kot prostovoljec od 14. februarja 1942, kakor trdi v članku. To on zelo dobro ve kakor tudi njegovi sosedje in borci, ki so bili z njim v istem času mobilizirani iz okolice Jugorja in Suhorja. V Tomšičevi brigadi je bil nekaj časa kurir pri komandantu 1. bataljona Francu Bobnarju skupaj z Antonom Škofom iz Dragomlje vasi.

Julija 1943. leta je zapustil brigado v vasi Bojanci. V letu 1944 je bil David Plut-Aleš spremljevalec pri sovjetski vojni misiji v Črnomlju, kjer so ga videli mnogi borci iz njegovega kraja. To posebno poudarjata brata Jože in Martin Petric iz Ravnac, oba organizatorja vstaje v okolici Jugorja in Suhorja.

Tovariš Plut torej ni šel v Tomšičevo brigado »ob ustanovitvi« te enote, ni šel s 14. divizijo na Štajersko niti ni bil v njej do konca, kakor trdi v članku.

Sam sem bil v Tomšičevi brigadi od njenega nastanka kot borec in funkcionar vse do komandanta brigade. V brigadi je bilo tudi več tovarišev iz njegovega kraja, a ga nihče izmed nas ni videl na Štajerskem.

Posebno poudarjam, da Plut ni bil aktivist OF do 14. 2. 1942 (kot trdi, da je šel takrat v

partizane) niti ni njegov brat Janez iz Jugorja »začel delati za našo stvar od leta 1941.

Proti koncu 1941. leta je bil ustanovljen rajonski odbor OF za Suhor, kamor je pripadalo tudi Jugorje, toda vasi okrog Jugorja takrat še niso bile organizirane, niti niso imele svojega aktivista v rajonskem odboru OF Suhor. Šele 15. maja 1942 je bil ustanovljen prvi terenski odbor OF za Jugorje, Mačkovec in Božič vrh na javnem zboru. Povsem logično in mogoče pa je, da sta bila lahko brata Plut simpatizerja OF, kot so bili tudi mnogi drugi ljudje iz njegovega kraja.

Tovariš Plut trdi, da je že maja 1940. leta postal član SKOJ za Jugorje, Mačkovec in Božič vrh. Toda tovariš Plut ni bil vključen v to organizacijo SKOJ.

Posebno je problematičen tisti del članka, v katerem Plut trdi, da je »nekoč« (pred vojno) obesil velik plakat na orožniško postajo v Suhorju. In naprej trdi: »Bilo je težko, vendar tudi lahko. Pomagala mi je vrsta sodelavcev...« Vsakomur, ki pozna Pluta in okoliščine, je takšna trditev čudna, neodgovorna in smešna. Predvsem, na Suhorju ni bilo nikdar orožniške postaje, na katero bi lahko nalepil plakat, ampak je bila postaja v Bereči vasi. Trifun Popović, ki je bil od 1934-1941 na tej postaji orožnik, trdi, da v tem času ni bil nalepljen nikakršen plakat na orožniški stavbi. Zanimivo je, koga vse navaja za svoje »sodelavce« pri lepljenju plakata. Dr. Mihelčiča in njegovega brata do takrat Plut ni videl niti poznal, razen če je prišel k dr. Mihelčiču kot zdravniku, ko je kot deček padel z drevesa. Oba Mihelčiča sta bila mnogo starejša in organizatorja vstaje v Beli krajini. Posebej se nista družila z mladoletniki, ker sta za to imela razlog. Za Krštince in Dragomlje vasi pa čisto gotovo vem, da ni bil njegov sodelavec pri lepljenju plakata. Bil je na delu v Nemčiji. Simpatizer OF je postal v drugi polovici leta 1941, ko je bil tudi vključen v delo OF. Prej ni podpiral politike KPS, ampak nasprotno. Primer Horvat ne obstaja v Bereči vasi, kot navaja avtor. Otmar Zorn, upravnik na luži pri Jugorju ni bil v opoziciji proti oblastem v bivši Jugoslaviji. V sredini leta 1942 so ga pripeljali v partizane, toda hitro je izginil iz bataljona in odšel v Metliko pod okupatorjevo okrilje.

Tovariš Plut naj po imenih navede, kateri od Klemenčičevih iz Sel in družine Draganc iz Semiča kot tudi »mnogi drugi« so bili njegovi sodelavci. Čudno, Plut, ki je imel približno 15 let, je bil funkcionar in revolucionar, a za sodelavce je imel večinoma starejše tovariše in članke CK KPS.

Prav tako je treba poudariti, da David Plut-Aleš pogosto navaja, da je bil ranjen v partizanih in da je vojni invalid ter kaže na večjo vdolbino v čelu. Ko je bil še otrok, je padel z drevesa, pri čemer je dobil vdolbino, ki mu je ostala do danes. Ob tem postavljam vprašanje, če res dobiva na ta način vojno invalidnino.

Čudno se mi zdi, da se ni na Plutov članek odzvala nobena borčevska organizacija, ki jim je ohranjanje in varovanje izročil NOB ena od osnovnih nalog. O vsem tem pišem tudi zato, ker je v okolici Suhorja še nekaj drugih tovarišev, ki sebe prikazujejo za organizatorje vstaje ali pa aktiviste leta 1941, čeprav to ni res. Vse to vzbuja nezadovoljstvo pri borcih in sodelavcih narodnoosvobodilnega gibanja.

Janez Kramarič

Obveščevalna služba ni odpovedala

V časopisu TV-15 Naš tovariš z dne 16. avgusta so bili na 11. strani objavljeni spomini Stane Oberstarja, nekdanjega komandanta 1. letalske baze Glavnega štaba NOV in POS o napadu domobrancev in Nemcev na partizansko letališče pri Nadlesku v Loški dolini dne 10. septembra 1944. leta. Po mnenju tovariša Oberstarja je bila za nenadni vpad sovražnika v Loško dolino kriva obveščevalna služba 7. korpusa, ki da ni bila obveščena o tej sovražniškovi nameri, in seveda zato o njej tudi ni mogla obvestiti komandanta korpusa Pera Popivoda.

Taka trditev je verjetno prizadela tedanje obveščevalce s tega območja, ki se dogodka prav gotovo še dobro spominjajo in vedo, da obveščevalna služba ni odpovedala, kot pravi Stane Oberstar. Zato se kot tedanji pomočnik načelnika obveščevalnega centra 7. korpusa čutim dolžnega, da napišem resnico o zadevi.

Loška dolina je bila tedaj svobodno ozemlje. V njej so bile razne vojaške ustanove, med njimi štab 7. korpusa v Starem trgu in partizansko letališče pri Nadlesku. Ta sta bila za sovražnika zelo vabljiva cilja za napad.

Domobranci in Nemci so tedaj za vpade na osvobodjena ozemlja in napade na cilje v njih uporabljali taktiko nenadnih prodorov, v katerih so sodelovale izbrane in dobro oborožene premične enote. Na osvobodeno ozemlje so prodrle ponoči, navadno po gozdnih poteh in prek ozemlja, kjer ni bilo partizanskih enot, v jutranjih urah pa so napadle izbrani cilj. Svoje pohode proti osvobodjenemu ozemlju so pripravljale zelo tajno, tako da je zanje vedel le najožji poveljniški kader. Zato je bilo naši obveščevalni službi težko pravočasno odkriti take njegove namere.

Pri napadu v Loško dolino dne 10. septembra 1944 so sodelovale tele sovražnikove enote: 1. domobranski premični bataljon iz Stične, 2. domobranski premični bataljon z Rakeka in dve četi Nemcev, skupaj približno 1500 mož. Prvi domobranski premični bataljon se je dva dni prej pripeljal na tovornjakih v Ribnico, od tod pa krenil ponoči po gozdu skozi Jelenov žleb in mimo Travnika ter 10. septembra ob 6.30 začel skupaj z nemško četo napadati proti Staremu trgu, in sicer z vzhoda iz smeri Knežja njiva in Vrhnika pri Starem trgu. Drugi domobranski premični bataljon s četo Nemcev pa je dva dni prej odšel z Rakeka skozi gozdove na Javorniku in vzhodno od Mašuna ter 10. septembra zjutraj z manjšo zamudo začel z zahoda z napadom proti Nadlesku in Šmarati, torej proti partizanskemu letališču in tudi proti Staremu trgu.

Obveščevalni center 7. korpusa je bil o sovražnikovem namenu obveščen 8. septembra, in sicer smo poročilo prejeli z Rakeka. V poročilu je bilo navedeno, da bo sovražnik vpadel v Loško dolino z vzhoda in zahoda, do Loške doline pa bo prodril prikrito skozi gozdove po poteh, ki jih partizanske enote ne nadzorujejo. Z zahoda naj bi napadla nemška četa in domobranski bataljon z Rakeka. Katere enote naj bi sodelovale pri napadu z vzhoda, nismo bili obveščeni.

Brž ko smo prejeli obvestilo, je načelnik obveščevalnega centra, pokojni general Jože Merlak, odšel h komandantu korpusa Peru Popivodi in ga seznanil s sovražniškim namenom. Popivoda je menil, da ni nikakršne nevarnosti, da bi sovražnik neopazno prodril do Loške doline, sicer pa je naročil, naj vest preverimo.

Naslednjega dne sem jaz odšel k Peru Popivodi, ga ponovno seznanil z načrtom sovražnika in poudaril, da je poročilo o tem verodostojno. Pero Popivoda je sicer moje poročilo poslušal, ni pa potem ničesar storil, da bi preprečil sovražnikov namen, celo niti ni ukazal, naj se štab korpusa in letalska baza umakneta z ogroženega območja ali da bi izvedli ustrezne varnostne ukrepe.

Polde Štukelj

»Gospa« in »gospod« v socializmu

Ne enkrat, ampak večkrat sem prebrala mnenje o zgornjem naslovu, ki ga je napisal gospod profesor Marjan Ševič v rubriki - Mnenja in stališča v »Nedeljskem« z dne 19. 8. 1984. Svoje mnenje bom napisala preprosto in razumljivo, kakor znam.

Rojena sem bila na kmetih, kjer sem živela do druge svetovne vojne. Pred vojno smo bogate naslavljali z »gospodom in gospo«, kmečke žene in može pa smo nagovarjali s teto in stricem, čeprav nismo bili v sorodstvu, kar je še danes v navadi za starejše na deželi. Ko pa sem leta 1942 šla k partizanom, se je naše skupno trpljenje (partizanov in naprednega naroda) združilo v veliko tovarštvo in medsebojno spoštovanje tudi z ogovarjanjem »tovariš - tovarišica«. Še več, imeli smo tudi ničkoliko partizanskih mam in očetov, kakor smo jih imenovali, ko smo se zadrževali po vaseh, šaj marsikdo med nami ni vedel, ali ima še žive starše, ki so bili po zaporih in internacijah. Po koncu vojne je bilo po mojem mnenju (to mislim še danes) čisto normalno, da smo prenesli naše tovarštvo na celoten narod v družbeno in zasebno življenje. Še danes po toliko letih od konca vojne ne morem sprejeti, če me kdo nagovori z gospo. Po pisanju profesorja Ševiča pa je naslavljanje s tovariši in tovarišicami skoraj nespodobno. Torej, tovariši in tovarišice, ki spoštujemo ta izraz, ne spadamo v boljše kroge gospodov in gospa!

Sprašujem se, na kakšnem delovnem mestu je zaposlen profesor Ševič? Po nazivu »profesor« mislim, da dela v prosveti.

Kako vzgaja našo mladino, ko pa ga tako moti beseda tovariš?

Po toliko letih svobode bi se morala beseda »tovariš« še bolj utrditi in vsi gosposki nazivi bi morali biti že zdavnaj pozabljeni. Verjetno se bo profesor Ševič ironično nasmihal nad mojim pisanjem, toda kot sem na začetku napisala, sem le preprosta invalidska upokojenka, kmečkemu rodu. Toda od leta 1941 sem preživela veliko hudega, pa tudi lepega, zato sem ponosna, da sem članica naše socialistične domovine.

M. Mihailović
Ljubljana

Odmev na Nagrado vstaje

V zadnji številki TV 15 sta Ivan Jan in Peter Levec polemizirala o Nagradi vstaje in prišla do sklepa, da se beseda »nagrada« marsikdaj napačno uporablja, zlasti ko gre za moralna priznanja uredništvom in ustanovam. Ob zadnji podelitvi take »nagrade« urednikom oddaje »Še pomnite, tovariši« je bila v tem smislu storjena v zadnjih letih že drugič taka napaka. Pred dvema letoma je prav tako listino »nagrade« dobil uredniški odbor zbornika Notranjskih listov II ob štiridesetletnici vstaje. Takrat je bila napravljena še večja napaka, kajti člani uredniškega odbora, skoraj pisci in oblikovalci zbornika, niso dobili v roke niti listine, ki bi jim pomenila priznanje za tako pomembno delo. Veliko listino »nagrade« je sprejel član uredniškega odbora, hrani pa jo Kulturna skupnost v Cerknici. To pa je vse.

Ko bo republiški odbor ZZZB NOV Slovenije na seji razpravljal o primernem nazivu takih podelitev, naj se spomni še na nepodeljene listine članom uredniškega odbora Notranjskih listov II. Če pa bi podeljevali denarne nagrade tudi uredništvom, bi jih še kako koristno uporabili za nove natiske.

Tone Kebe

Jezikovna pravilnost in čistost

Nekatere delovne organizacije slovenjegraške občine so vse premalo pozorne ob sestavljanju mesečnih in tromesečnih glasil. Gre za vsebinsko jasnost, jezikovno pravilnost in čistost, poljudnost in neobremenjenost s tujkami.

Mar res nihče ne premore več najosnovnejšega zaklada domačih besed, ki bi jih vsi brez posebnega poglobljanja razumeli? Če pa temu našemu zapletenemu izrazoslovju prištejemo še celo vrsto kratih raznih osnovnih organizacij, odborov ipd., pa lahko trdim, da se prav nikomur ne ljubi teh OOjev ali RSZSSjev podrobno razvozlati in vsak veliko raje tak članek samo preleti z očmi ali pa ga kar preskoči. Tako smo v marsikaterem glasilu priča družbenopolitičnemu komentarju, ki na eni strani uporablja tri naslove s kar petimi kraticami. Res je, da postajamo tudi pri obveščanju vse bolj praktični in varčnejši in da želimo vsako stvar prikazati najenostavnejše, vendar pa v takih skrajnostih dosegamo nasprotno. Verjetno ne bo narobe, če opozorimo še na to, da se te hude kratice in nerazumljive tujke pre pogosto pojavljajo tudi v vseh mogočih poročilih, zapisnikih in raznih sporazumih ter dogovorih, ki jih sestavljajo ali sprejemajo delavci sami. Celo tolmačenja raznih predlogov pravilnikov in sporazumov so večkrat napisana prezapleteno in težko razumljivo. Pri branju nekaterih glasil je možno skoraj na prvi pogled ugotoviti tudi to, kaj od objavljenega je povzeto iz drugih brošur in knjig, kaj pa napišejo sami. V teh sestavkih je namreč veliko napak (ne samo slovničnih, ampak tudi pomen-skih). Ali si res ne moremo privoščiti (seveda, če tega sami ne znamo ali ne utegnemo) lektorja - popravljalca rokopisov, ki bi za malo nagrado tako uredil in popravil naše rokopise, da nam ne bi bilo potrebno poslušati očitkov, da ne znamo pisati v svojem jeziku? Še nekaj je neposredno povezano s tem. To je nesodelovanje in nezanimanje delavcev za sestavo in izdajo glasila. Vemo, da bi veliko delavcev še kdaj kaj napisalo, pa si ne upajo, ker ne obvladajo dobro pisanja, nočejo pa objaviti nepopravljenih sestavkov. Zakaj bi pa morali biti drugim v posmeh!

Adolf Ankon

Naročam tednik

Ime in priimek

tv-15 naš
TOVARIŠ

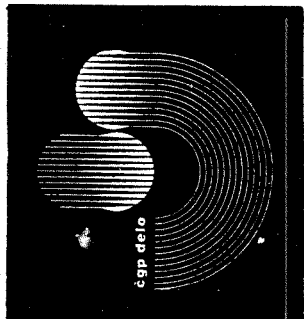
Kraj

Ulica, hišna št.

podpis

**Belinka
Šentjakob**

ČGP DELO

Časopisno in grafično podjetje
Delo

TOZD Tisk časopisov in revij
TOZD Grafična priprava
TOZD Knjižni in komercialni tisk
TOZD Grafična dodelava

61000 LJUBLJANA, Titova cesta 35
p. p. 29
Telefon (061) 315-366
Telex: 31291 yu dtlj

Predstavništvo Beograd:
Moše Pijade 12
Telefon (011) 336-094 in 335-089

Dejavnost TOZD
– stavljenje (foto, lino, mono), izdelava enobarvnih in večbarvnih filmov in klišejev
– roto-ofset časopisni in revijalni tisk
– ofset in knjigotisk (eno in večbarvni)
– grafična dodelava (knjigoveznica)

**Industrija
stavbnega
pohištva**

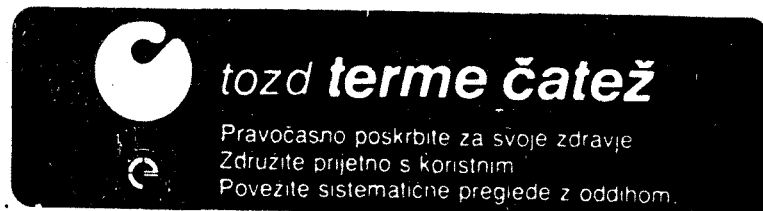
61310 ribnica
partizanska 3
jugoslavija

telefon: (061) 861-411

**inovak okna
kombivak okna
okna s polkni
gibljiva polkna
notranja vrata
vhodna vrata
garažna vrata
lamelirani profili
lamelirane plošče**

GROSUPLJE, ADAMIČEVA 51 • TELEFON: 772-233 • TELEX: 32114 YU INSTGR •
TEKOČI RAČUN: 50130-601-31182

tozd terme čatež

Pravočasno poskrbite za svoje zdravje
Združite prijetno s koristnim
Povežite sistematčne preglede z oddihom.

Tel. (068) 61-811, Telex: 35795

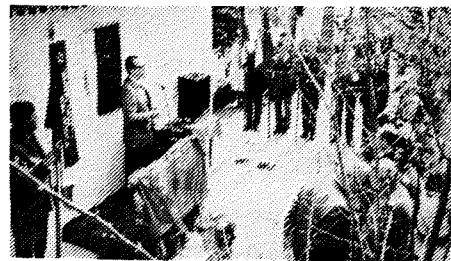
KUPON

Prosim, pošljite mi informativno gradivo in cenik storitev
na naslov:

GORJE NAD CERKNIM

Odkritje spominske plošče

Ob letošnjem praznovanju štiridesete obletnice ustanovitve Komande idrijskega vojnega področja, pripadajočih enot in vojaših – partizanskih delavnic je bila v nedeljo, 15. aprila v Gorjah pod Poreznom osrednja proslava v krajevni skupnosti Gorje-Poče. Ob tej priložnosti smo odkrili spominsko ploščo na hiši družine Golob, v kateri je delovala Komanda idrijskega vojnega področja. Dne 17. aprila KS Gorje-Poče praznuje svoj krajevni praznik, ki je posvečen spominu na požig vasi, ustrelitvi treh talcev-domaćinov in ustanovitvi Komande idrijskega vojnega področja marca 1944. leta.

Slavnostni govornik je bil Lojze Vrhovec, nekdanji komisar komande idrijskega vojnega področja

Narodnoosvobodilno gibanje v Slovenskem Primorju je po kapitulaciji Italije preraslo v pravo ljudsko vstajo, s katero je primorsko ljudstvo dalo duška svoji mržnji in sovraštvu do fašizma in okupacije. Z vsemi močmi se je vključilo v boj za dokončno osvoboditev in združitve v skupni domovini pod Titovim vodstvom. Zaledna vojaška oblast je takrat opravljala številne dolžnosti. Skrbela je za mobilizacijo, za operativno vojsko, zaledne enote, zbiranje orožja, streliva, za promet in zveze. Imela je tudi preskrbovalno nalogo, ki je operativne enote niso mogle opravljati. Iz vojnih obveznikov, ki niso bili sposobni za operativno vojsko, so organizirali delovne enote in čete. Organizirali so prve partizanske delavnice. Idrijsko vojno področje je imelo s tega vidika zahtevne naloge. Potrebna je bila visoka politična taktika in obilo iznajdljivosti pri organiziranju, izvajanju in varovanju omenjenih dejavnosti. Vse to je bilo nujno potrebno za nadaljnji razvoj narodnoosvobodilnega boja. Sodelovala je z narodnoosvobodilnimi odbori in drugimi terenskimi organizacijami.

Ploščo je odkril nekdanji komisar komande mesta Cerkno Tone Debeljak

Proslave so se udeležili številni borci, domačini, mladina in prebivalci okoliških vasi. Navzoče je pozdravil predstavnik krajevne skupnosti. Slavnostni govornik je bil tovariš Lojze Vrhovec-Sergej, nekdanji politkomisar komande idrijskega vojnega področja. Orisal in obudil je spomine na tiste čase, ko smo pričeli graditi našo sedanost. Izrekel je priznanje in zahvalo prebivalcem teh krajev. V imenu Skupnosti borcev Goriškega vojnega področja in borcev komande idrijskega vojnega področja se krajanom iskreno zahvaljujemo za prisrčen sprejem.

Proslava in spominsko obeležje sta potrdila vsestransko sodelovanje domačinov in prebivalcev okoliških vasi z borci komande idrijskega vojnega področja in njenimi enotami.

KAREL KUMŠE

RADOVLJICA

Občinski praznik

Občani Radovljice proslavljajo 5. avgusta svoj praznik, ko je bil na ta dan leta 1941 po sklepu vojno-revolucionarnega komiteja KPS za Gorenjsko na Jelovici ustanovljen Cankarjev bataljon. Ta je postal udarna moč oboroženega odpora proti okupatorju, elitna enota porajajoče se partizanske vojske, ki so jo sestavljali borci iz vse Gorenjske. Cankarjev bataljon je bil leta 1941 hkrati prva večja partizanska enota na Gorenjskem in v Sloveniji, ki je v nenehnih bojih prizadejala sovražniku hude izgube. Iz tega bataljona so se pozneje razvijale nove partizanske čete, bataljoni in odredi, ki so v štiriletni borbi odločilno prispevale k popolnemu uničenju in izgonu osvajačev do končne osvoboditve naše domovine. Letošnji občinski praznik so Radovljčani praznovali v znamenju prizadevanj za gospodarsko stabilizacijo in racionalizacijo poslovanja družbenih dejavnosti. V boju za večjo in boljšo proizvodnjo, povečanje izvoza in zmanjšanje porabe vseh vrst so, lahko bi rekli, povsem uspeli, kar potrjuje polletno poslovanje, četudi pod težkimi pogoji, ki jih narekuje današnji čas.

Kljub temu da letošnja praznovanja niso bila tako živahna in razkošna kot pred leti, so se svojega praznika delovni ljudje, občani in predvsem mladina spomnili s številnimi športnimi in kulturnimi prireditvami, ki so potekale že od zadnjih juljskih dni vse do 5. avgusta. Posebno slovesno je bilo letos v starem mestnem delu, kjer so Linhartov trg zaprli za ves promet, postavili številne stojnice in oder, na katerem so vsak večer nastopale domače kulturne skupine in gostje z Jesenic.

Slavnostna seja skupščine občine Radovljica, ki so se je udeležili tudi predstavniki združenega dela, družbenopolitičnih organizacij, sisov, društev in prvoborci ter delegacije pobratenih in prijateljskih občin Brus, Buje, Svilačin, Pale in Apatin ter gorenjskih občin, je bila v soboto 4. avgusta dopoldne v radovljiški Almiri. O pomenu praznika in današnji gospodarski in družbeni podobi občine je spregovoril predsednik skupščine Boris Setina. Sledila je slovesna podelitev najvišjih občinskih priznanj. Listino o proglasitvi za častnega občana občine Radovljica je prejel dr. Joža Rus, veliko plaketo občine Radovljica Tone Svetina, javno zahvalo skupščine občine Stane Dremelj, plaketo občine Radovljica pa Franc Arh, Božo Benedik, Cveto Cuk, Stefan Hajdinjak, dr. Marjan Zilič in Gasilsko društvo Bohinjska Bistrica.

JR

TOLSTI VRH

Srečanje kurirjev TV 7 S

V vasi Tolsti vrh na južnem pobočju Konjiške gore je bilo v nedeljo, 12. avgusta 1984 veselo in prijetno. Zbrali so se preživeli kurirji TV 7 S in člani mladinske organizacije ter vaščani in skupno praznovali 40-letnico ustanovitve.

Pri Kukovih in Grmekovih so bivše kurirje prav tako prisrčno sprejeli in pogostili kot nekdanji, ponosno so pripovedovali in razkazovali, kaj vse so že uredili v povojnih letih in koliko lepše je sedaj življenje tudi v teh hribovskih krajih. Zbrani kurirji, mladinski aktivisti in domačini smo si najprej ogledali Spominski dom borcev NOV občine Slovenske Konjice, v katerem je na ogled stalna razstava o borbeni poti Bračičeve brigade in njenem komandantu Milenu Kneževiču ter delu aktivistov in kurirjev v občini. Razstavljena je tudi maketa bližnje partizanske bolnišnice Zime v Konjiški vasi, ki jo je naredil nekdanji ekonom in bolničar te bolnišnice Nace Pančič.

Na slovesnosti je zbrane najprej pozdravil predsednik občinskega odbora Slovenske Konjice Franc Pinter, nato pa je nekdanji kurir in

komisar postaje TV 7 S Adolf Adamič nanizal vrsto zanimivih podatkov o tem, kako so bile organizirane kurirske zveze po Sloveniji in kako je delovala njihova postaja. Predvsem je pohvalil veliko prizadevnost vaščanov, ki so pomagali z vsem, kar so premogli. Veliko težav so premagali družno in prav je, da se sedaj kdaj pa kdaj tudi skupaj poveselijo. Vsekakor so ljudje v teh krajih še vedno tako prisrčni in neposredni kot nekdanji. Želijo si le, da ne bi nikoli več občutili vojnih grozot in da bi lahko v miru delali in ustvarjali za boljši jutri.

JULKA TAJNIKAR

BISTRICA OB DRAVI

Padlim borcem tovarne Tobi

V tamkajšnji tovarni Tobi so v počastitev dneva vstaje slovenskega naroda odkrili obnovljeno spominsko ploščo padlim borcem – nekdanjim delavcem. Teh pet tovarišev in tovarišica, so se bojevali v raznih krajih Slovenije in svoja mlada življenja žrtvovali v borbi proti okupatorju.

Ob tej priložnosti je na dvorišču tovarne o padlih spregovoril Ludvik Pugalj, predsednik krajevne borbevske organizacije. Tamkajšnja šolska mladina in kulturna skupina Antona Askerca iz Maribora pa sta pripravili zelo lep kulturni program.

D. M.

RODIK-ARTVIŽE

Proslava ob 40-letnici padlih žrtev NOB

Prebivalci Rodika so si že v letu 1946 na množičnem sestanku izbrali 21. julija za svoj krajevni praznik v spomin na velike žrtve in krvni davek, ki so ga dali Rodičani v boju proti okupatorju za svobodo in boljše prihodnost. Tudi letos so ob spomeniku padlih, ki je bil postavljen avgusta 1945, med prvimi po osvoboditvi na Primorskem, priredili proslavo in obudili spomin na dogodke izpred štiridesetih let. V Rodiku so 20. julija 1944 prišli Nemci in fašisti, ki so iskali terenca Andreja Godina. Prijeli so ga v sosednji vasi Slope, ga prignali v Rodik in ga tu zverinsko pretepali v pričo žene in mladoletnih otrok. Nezvestnega in napol mrtvega so odpeljali na konec vasi in ga obesili na drevo ob cesti. Fašistična skupina se je ponovno vrnila v Rodik, kjer je zažgala Godinovo stanovanjsko hišo in gospodarsko poslopje.

Vas je bila še naprej obkoljena in ni bilo moč iz nje. V jutranjih urah naslednjega dne so prišli v vas še Nemci iz postojanke in Hrpeljah. Na čelu te soldateske je bil zloglasni morilec in požigalec Piko. Takoj so se napolnili v hišo s tedanjo hišno številko 15, po do domačem pri Tonkovih. Zbudili so sestre Marijo in Olgo. Od mladinke Olge so zahtevali, naj jim pove kdo je glavni partizanski komandant v vasi. Ker od nje niso nič zvedeli, celo zmerjala jih je, so jo skupaj s sestro Marijo in mladinko Jožico Bernetič (Pečkovo) odgnali nekaj sto metrov nad vas in jo tam ustrelili. Drugi dve so odvedli v tržaške zapore in po nekaj dneh od tam naprej v Nemčijo na prisilno delo, od koder sta se vrnila po končani vojni.

Razjarjena zločinska drhal je nato odšla proti Artvižem in med potjo v gozdu Vrhule naletela na rodiške mladince, ki so se vračali iz Artviža, kamor so dan poprej nesli partizanom razne potrebščine in sporočilo obveščevalcev, da Nemci pripravljajo hajko proti Brkinom. Nemci so jih močno zastražene gnali nazaj na Artviže in tam nagnali skupaj vse vaščane ter jih v njihovi navzočnosti postrelili in njihova telesa tako izkazali, da jih je bilo težko prepoznati.

V boju proti okupatorju in belogardiščinim izdajalcem je padlo tudi pet vaščanov. Tako je krvni davek zahteval dvanaest mladih življenj.

Svetle tradicije NOB borci prenašajo na mlade ljudi in bodoče rodove. Oblika obujanja spominov je tudi pohod na Artviže, kjer so bili umorjeni vaški mladinci. Ob spomeniku padlih talcev in borcev NOB je bila letos krajša slovesnost s kulturnim programom, v katerem so poleg moškega pevskega zbora iz Divače sodelovali še mladinci iz Rodika. Osrednji govornik je bil tajnik pododpora istrskega odreda tov. Zupančič. Sledilo je družabno srečanje nekdanjih borcev tega odreda.

OLGA KNEZ STOJKOVIČ

ŠENTJUR PRI CELJU

Šentjurčani praznujejo

Občinski praznik, obletnico osvoboditve Planine pri Sevnici, bodo Šentjurčani proslavili na moč bogato in pestro. 18. avgusta bo ob 18. uri otvoritev razširjene spominske zbirke NOB na Kozjanskem v starem zdravstvenem domu, ki je bila že doslej zelo obiskana. kmalu za tem dogodkom bodo Šentvidčani, prav tako na Planini pri Sevnici, zaigrali enodejanko Mati, po končani predstavi pa bo tovariško srečanje ob tabornem ognju v naselju Mladinskih delovnih brigad »Jože Perčič« v Šentvidu pri Planini.

V znamenju slavlja bo tudi naslednji dan, nedelja, 19. avgusta, ko bo ob 9. uri na planinskem gradu tekmovanje lovcev v streljanju na glinstaste golobe. Bržkone najpomembnejši delež tega slavlja pa bo ob 13. uri, ko bodo predali namenu modernizirani odsek ceste proti Planini pri Sevnici, planinski klanec. Po otvoritvi tega toliko pričakovanega dogodka bo uro pozneje slavnostna seja zbora občinske skupščine v osnovni šoli Kozjanskega odreda, popoldanske ure pa so namenjene osrednji prireditvi – tovariškemu srečanju pri osnovni šoli na Planini pri Sevnici.

mst

SLOVENSKA BISTRICA

Ob 40-letnici partizanskega zdravstva na Pohorju

Občinski odbor zveze borcev NOV, zveza mladine in družbenopolitične organizacije Slovenske Bistrice so organizirale lepo in uspelo proslavo »Dan vstaje« na Pohorju. Ob spomeniku pri partizanski bolnišnici Jesen je bila tudi proslava 40-letnice delovanja bolnišnice partizanske sanitete v vzhodnem delu Pohorja.

Občinski odbor Zveze borcev NOV je povabil na proslavo jubileja še živeče ranjence in osebe, ki je delalo v tej bolnišnici pred 40 leti. Zbrali smo se pri spomeniku. Predsednik občinskega odbora ZB Slovenska Bistrica tov. Milan Ivanuš je ob tem jubileju spregovoril o pomenu sanitete med NOB in tem predelu. Vsi še živeči ranjenci in osebe partizanske bolnišnice Jesen smo bili prijetno počaščeni in smo z mladino, člani ZB in pohorskim kmeti obujali spomine na težke in lepe dni, ki smo jih med NOB preživeli v zavetju smrek in ob podpori kmetov.

Mladinci so položili venec na grob umrlih v bolnišnici Jesen, padlim borcem na Osankarici in na obeležje padlim borcem NOB na tem območju. Vsi ranjenci in osebe Zmagotivih partizanskih bolnišnic vzhodnega dela Pohorja, sektor P/2 se iskreno zahvaljujemo mladini, občinskemu odboru ZB NOV Slovenska Bistrica, JLA, ZRVS in vsem družbenopolitičnim organizacijam občine, ki so nas po toliko letih lepo sprejeli in vsakemu poklonili v spomin na to srečanje značko in knjigo Lojzeta Peniča Partizansko zdravstvo v vzhodnem delu Pohorja.

Odbor Zmagotivih partizanskih bolnišnic sektor P/2 Pohorje
Stanko Lipovec, Ivan Vajgerl, Saša Kambič, Angela in Miha Jarnovič, Jože Kotnik in Jože Zibert

Ob obletnici smrti Slave Klavore
Neustrašno dekle

Sedmega avgusta 1941 je mariborske aktiviste OF doletelo najhujše: gestapo je prišel na sled precejšnemu številu vodilnih članov odpora. Drug za drugim so v roke okupatorja padli Bogdan Špindler, Lizika Kaničeva, Rado Iršič, Slava Zidanšek in drugi, ista usoda pa je doletela tudi Slavka Šlandra in Slavo Klavore.

Ko so Slavo prijeli, jo je Slavko Šlander skušal rešiti. Ni se posrečilo, zbežal je. Kaj kmalu so ga dohiteli, ga vrgli na tla in neusmiljeno zbrclali, do nezvesti. Prepeljali so ga, vsega zbitega in krvavega, v prostore gestapa. Vsa pretepena je bila tudi Slava.

Začela so se strahotna zaslisevanja. Slava je vztrajala. Tudi pred ciničnim, nečloveškim, sadistično razpoloženim krvnikom, šefom mariborskega gestapa, Lurker-

Slava Klavore

jem. Pokonci sta jo držala ponos in upor.

Prepeljali so jo v graške zapore in čez nekaj dni spet v Maribor, domače mesto. Medtem so tovariši priprav-

ljali pobeg, zanjo, za Šlandra, Vrunča... Ni uspelo, prehitel jih je 24. avgust.

Bila je noč. Na jetnišničem dvorišču so gestapovci pripravili morišče. Skladovnica drv, žagovina po tleh.

Po obsodbi, ki jo je prebral gestapovec, je Slava zavpila: »Živela komunistična partija!« Obsojenci so zapeli Internacionalo. Tik pred streli, ki so jo pokosili, je znova zakričala: »Živela komunistična partija!«

Ni pustila, da bi ji prevezali oči, strgala si je trak z obraza. Za trinajst ljudi je bilo konec življenja, sanj in upov, slovensko narodnoosvobodilno gibanje pa je izgubilo enega svojih - zlahtnih vrhov...

Slava Klavore ni živila v izobliju. Rojena je bila v siromašni družini. V hiši ob Dravi je preživljala mladost, zrla na dravske splave, na ime-

nitnost mariborskih mogotcev in se zelo zgodaj spoznala z neenakopravnostjo. Družila se je z Lotko Drozgo po Liziko in Ivanko Jančarjevo, se srečevala z naprednimi delavskimi sinovi Lovrom in Ivanom Polančičem, Ivanom in Simonom Jančarjem, Fajdigovima... Hodila je v gore, kolesarila, brala Gorkega in Zweiga, nadvse cenila profesorja slovenščine, dr. Vladimira Kralja. Med šolanjem na ekonomski šoli se je njen krog znancev še razširil. Maks Gašparič jo je pritegnil v napredno mladinsko gibanje v Mariboru, Maks Durjava ji je približal marksizem, spoznala pa se je tudi z Bojanom Ilichom, takratnim sekretarjem SKOJ na klasični gimnaziji. Tudi z mladostnimi prijatelji ni izgubila stika. Hodili so na izlete in se - izobraževali.

Jeseni 1943. leta je odšla v Zagreb, na ekonomsko fakulteto. Takoj po prihodu v to mesto se je vpisala med triglavaše, v levičarsko akademsko društvo. V njem so takrat delovali razgledani

marksisti Žaucer, Durjava, Sergej Kraigher, Vrščaj, Dušan in Božo Mravljak in drugi. Možnosti za razvoj njenih naprednih idej je bilo več kot dovolj. Na zagrebški univerzi je Slava ostala članica partije in kaj kmalu so jo izvolili v aktiv celice. Začela so se ostraa soočanja z idejnimi nasprotniki. Slava se je kalila...

Bila je dobra prijateljica, znala je nesebično pomagati tovarišicam, sovražila je izkoriščanje.

Njena dejavnost je počasi, skorajda neopazno, posegla tudi v Prekmurje. Seznanila se je z napredno mladino, z Vanekom Šiftarjem, Stefanom Kuharjem in drugimi.

Tik pred začetkom vojne se je vrnila domov, v Maribor. Pogled na spremenjeno mesto jo je pretresel. Povsod kljukasti križi, povsod nadutost novih gospodarjev, neprijetni vzkliki, togo pozdravljanje.

Postala je članica pokrajinskega komiteja KPS za Štajersko. Sodelavka Slavka Šlandra, Zidanška, Bibe Röcka, Hermanka, Iršiča...

Hkrati je bila tudi sekretarka SKOJ za okrožje Maribor.

Hodila je na sestanke, odločno, neustrašno, ko da ne pozna utrujenosti. Razpredla je mrežo sodelavcev po vsem mestu in vzdrževala tudi zveze med vodilnimi organizatorji upora. Mnogi vedo povedati o njeni iznajdljivosti.

Julija se je poslednjič poslovala od staršev, ki so jih pregnali v Srbijo. Zanke, sovražnike pretkanosti pa so se počasi začele ožiti tudi okoli nje. Število potovanj je omejila, kar najbolj si je skušala spremeniti zunanost. Kljub temu se je na vse kriplice trudila za sestanek aktivistov z obeh strani Mure. In še vedno ni poznala utrujenosti. Živila je sredi tihega, a pomembnega boja.

Sedmega avgusta so gestapovci vdrl v stanovanje Mare Čepičeve. Tjakaj je prišla tudi Slava. Ko jo je gestapovec potegnil v izbo, je požrla listek, ki ga je imela pri sebi. Nadutež je pobesnel. Odpejala jo je na cesto. Slavko Šlander, ki jo je čakal, jo je skušal rešiti...

Priredil: mst

Anton Bostič

Novembra lani smo se v Trbovljah poslovili od Toneta Bostiča, rojenega 1905. leta. Z NOB je sodeloval od 1943. leta. Zaprt je bil v Celjskem piskru, nato pa je bil v podlimbarski tehniki Moravce. Bil je dvakrat odlikovan.

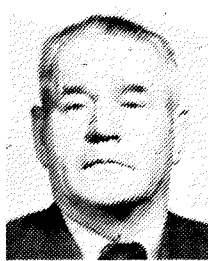
Karel Koritnik

V Trbovljah smo se aprila poslovili od Karla Koritnika, borca Kamniško-zasavskega odreda. Bil je komisar 2. jurišne čete. Prejel je vrsto odlikovanj.

Terezija Zupančič

V 86. letu je v Ljubljani umrla Terezija Zupančič. Ze 1941. leta je delala z OF, zbirala je denarne prispevke, sanitetni material in hrano. Oba otroka, Beno in Kristina, sta je pomagala pri delu. Leta 1942 so sina Bena zaprli črnorokci, moža so aretirali in zaprli ter odpeljali v Dachau, kjer so ga umorili. Od nje smo se poslovili maja na ljubljanskih Zalah.

Andrej Filipčič

Težka, polna odrekani in bojev je bila življenjska pot Andreja Filipčiča, ki jo je začel pred 74 leti na Tratah. Ze pri sedmih letih je ostal brez matere. V domači vasi je odrasčal in si težkih razmerah in si z dninar-skim delom služil kruh. Vpoklican je bil v italijansko vojsko. Sredi 1942. leta je prišel na dopust in takoj vstopil v Brkinsko četo. Bojna pot ga je vodila v Brkine, Istro, Pivko, Vipavsko dolino, po Dolenjski, Gorskem kotarju, Dalmaciji in drugod. Bil je večkrat ranjen. Po končani vojni se je kljub invalidnosti vrnil na Tatve, obdeloval zemljo in organiziral kmetijsko zadrugeter pomagal pri obnovi požgane vasi. Kasneje se je preselil v Koper. Aktiven je bil v borčevski, invalidski in drugih družbenopolitičnih organizacijah.

Stanislava Komel

V Gojačah smo se februarja poslovili od Stanislave Komel, rojene 1925. leta. Po kapitulaciji Italije se je aktivno in organizirano vključila v NOG. Bila je centralna kurirka in v njeni hiši je bila javka. V začetku 1944. leta je bila sprejeta v SKOJ in kasneje v KP.

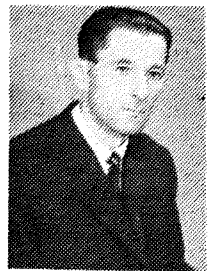
Alojz Zajc

Na Dobovcu smo se januarja poslovili od Alojza Zajca, rojenega 1907. leta. Bil je borec zaščitnega bataljona 7. korpusa. Odlikovan je bil z medaljo zaslug za narod.

Karel Ipavec

V Črničah smo se januarja poslovili od aktivista in aktivnega udeleženca NOV Karla Ipavca, rojenega 1899. leta. Takoj po kapitulaciji Italije se je vključil v aktivno in organizirano delo na vasi, kasneje pa je bil borec Gradnikove brigade. Bil je odlikovan.

Andrej Žnidar

V Radečah smo se poslovili od Andreja Žnidarja, rojenega 1918. leta. Decembra 1944. leta je vstopil v NOB. Bil je borec Sercejeve brigade in 4. brigade VDV ter v KNOJ. Bil je štirikrat odlikovan.

Franc Abunar

Januarja smo se na Dobovcu poslovili od borca Gubčeve brigade Franca Abunarja. Bil je ujet in zaprt.

Alojz Trefald

Na celjskem pokopališču smo se poslovili od Alojza Trefalda, rojenega 1914. leta v Zabukovju pri Sevnici. Leta 1942 je bil nasilno mobiliziran v nemško vojsko. Predal se je zaveznikom in se priključil NOB. Bil je v 5. prekomorski brigadi.

Pavla Podgornik

V Malovšah smo se marca poslovili od Pavle Podgornik, rojene 1913. leta. Z NOG in OF je začela sodelovati 1942. leta. Bila je aktivna v odboru OF, zato so ji ob ustanovitvi odbora AFZ zaupali funkcijo predsednice.

Mihael Baštevce

Na Sladki gori smo se oktobra lani poslovili od Mihaela Baštevca, rojenega 1910. leta, iz Lemberga pri Smarju. Leta 1944 se je vključil v NOG in delal na kozjanskem območju.

Ivan Vajs

V Radljah smo se poslovili od aktivista in borca ribniškega Pohorja, Ivana Vajsa. Kot mlad fant je začel delati v kamnolomu Josipdol pri Ribnici na Pohorju. Skupaj z ženo sta podpirala partizane, nato se jim je tudi sam priključil.

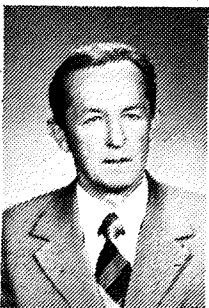
Marija Prosenc

Septembra lani smo se poslovili od Marije Prosenc iz Kleka nad Trbovljami. Bila je aktivistka na terenu Klek, leta 1944 se je vključila v NOV v Zgornji Savinjski dolini. Bila je odlikovana.

Marijana Abram

Aprila smo se poslovili od 78-letne Marijane Abram iz Zbač. Med NOB ji je padel sin, mož je bil interniran v Nemčijo.

Franc Bizjak

V Podgorju smo se maja poslovili od borca 5. prekomorske brigade Franca Bizjaka, rojenega 1924. leta. Nasilno je bil mobiliziran v nemško vojsko. Leta 1944 se je predal zaveznikom in vstopil v vrste NOV. Prejel je odlikovanje in več priznanj.

Franciška Brelih

V 83. letu je v Zakojci umrla Franciška Brelih. Bila je vojna vdova. Njen mož je bil aktivist OF, bil je izdan in odpeljan v taborišče Buchenwald.

Rudolf Čufer

V 73. letu je v Zakojci umrl Rudolf Čufer. Leta 1942. je bil vpoklican v italijansko vojsko. V domovino se je vrnil 1944. leta s 4. prekomorsko brigado. Od njega smo se poslovili marca na Bukovem pri Cerknem.

Ludvik Rizmal

Marca smo se v Mariboru poslovili od Ludvika Rizmala, doma iz Malih Braslovč pri Zalcu. Leta 1941 je bil s starši izseljen v Srbijo, kjer je navezal stike z organizatorji NOG. V vrste NOV je vstopil 1944. leta v 28. srbsko brigado. Bil je večkrat odlikovan.

Ivan Čanžek

V Sentvidu pri Grobelnem smo se poslovili od Ivana Čanžeka, rojenega 1904. leta v Bodrični vasi. Od maja 1942. leta je aktivno in organizirano delal za NOB.

Jože Vajngerl

Februarja smo se v Mariboru poslovili od Jožeta Vajngerla, rojenega 1915. leta v Toplicah pri Novem mestu. Zaradi sodelovanja z OF je bil 1942. leta aretiran in zaprt v Mariboru. Po prihodu iz zapore 1943. leta je bil mobiliziran v nemško vojsko in poslan v Francijo. Junija 1944. leta je pobegnil in se priključil odporniškemu gibanju. V Grenoblu se je priključil četi jugoslovanskih protovoljcev in preko Italije prišel v Split v avtoenoto GS NOVS. Leta 1945 je bil premeščen na komando mesta Trsta in Domžal. Bil je trikrat odlikovan.

Marija Bohorič

V Adlešičih smo se aprila poslovili od Grubekove partizanske mame. Rodila se je pred 86 leti v Pribincih v Beli krajini. Bila je prva vaška predsednica AFZ, članica rajonskega odbora in kasneje okrajnega odbora AFZ. Bila je odlikovana.

Angela Landera

V Radečah je februarja umrla Angela Landera. Decembra 1943. leta se je vključila v NOB. Bila je aktivna rajonskega odbora in družbenopolitična delavka.

Albin Cocelj

Maja smo se na Strmcu pri Vojniku poslovili od Albina Cocelja, rojenega 1917. leta. Delal je v rudniku Liboje. Leta 1941, ko so odšli člani partije v partizane, je začel izpolnjevati naloge, ki so mu jih zaupali. Februarja 1943. leta je bil aretiran in zaprt v celjskem Starem piskru. Po treh mesecih je bil izpuščen, delal je na terenu in odšel med partizane. Bil je dvakrat odlikovan.

Anton Kortnik

V Podkrajju pri Velenju smo se maja poslovili od rezervnega kapetana 1. razreda Antona Kortnika. Rodil se je 1919. leta v Podgorju. Oktobra 1943. leta se je priključil organiziranim aktivistom NOG na terenu Andraž, Plešivca in Polzela. Julija 1944. leta je postal aktivni borec NOV v 4. operativni coni. Za delo in za zasluge je bil dvakrat odlikovan.

Rudi Habiht

Na ljubljanskih Zalah smo se poslovili od Rudija Habihta, rojenega 1921. leta v Ilaku. Živel je v Ljubljani. V NOV je odšel aprila 1942. leta. Bil je v šolskem taborišču v Podlipoglavu, Zapadnodolenjskem odredu, Gubčevi brigadi, zaščitni enoti CK mladine in Belokranjskem odredu. Opravljal je delo političnega delegata voda, komandirja čete in rezervnega kapetana. Odlikovan je bil z medaljo in ordenom za hrabrost ter redom za sluz za narod s srebrnimi žarkmi.

Leopold Gorupič

Februarja smo se v Crnomlju poslovili od Leopolda Gorupiča, rojenega leta 1900. Bil je gostilničar. Med NOB je postal aktivist, ziral, prenašal in prevahal je razni material za našo vojsko.

Alojz Medved

Od Alojza Medveda iz Vrhovega pri Radečah smo se poslovili novembra lani. Rodil se je 1897. leta. Ze v prvi svetovni vojni je bil ranjen. V NOB se je vključil septembra 1944. leta v 7. korpus. Bil je ranjen in se je zdravil v Bariju.

Slavko Podmiljšak

Rodil se je 1921. leta v vasi Borje pri Mlinšah. Bil je borec Pohorske brigade, kasneje je bil na komandi mesta Izlake. Od njega smo se poslovili marca v Kolovratu.

Franc Nared

V Cerknici smo se maja poslovili od Franca Nareda, rojenega 1904. leta v Mahnetih. Sodeloval je z OF in bil borec Notranjskega odreda.

Marija Tamše

Aprila smo se v Zavodnjah pri Šoštanju poslovili od Marije Tamše, rojene 1905. leta. Bila je aktivna in organizirana sodelavka NOG. Opravljala je razne dolžnosti in materialno podpirala NOB ter dajala zatočišče borce, aktivistom in terencem.

POKLJUKA

Srečanje slovenskih
harmonikarjev

Turistično društvo Pokljuka in odbor skupnosti borcev Prešernove brigade sta v nedeljo, 26. avgusta, dopoldne priredila vsakoletno, letos že 16. po vrsti, tekmovanje slovenskih harmonikarjev imenovano »Pozdrav s planin«. Letošnje srečanje, ki se ga je udeležilo 34 tekmovalcev iz vse Slovenije, je potekalo v spomin na umrlega pobudnika te partizanske manifestacije Franca Jernejca-Milčeta. Strokovna komisija je prisodila prvo mesto harmonikarju Milanu Resniku iz Blagovice, Najboljša v svoji skupini z diatonično harmoniko pa sta bila brata Veble iz Kočevja, ki sta prejela kipec Partizanski harmonikar. Popoldne je bilo družabno srečanje s kulturnim programom. Zanimivo prireditev si je ogledalo nad dva tisoč ljubiteljev te zvrsti glasbe.

J.R.

KOPRIVNIK PRI KOČEVJU

Vabilo borcem
18. divizije

Na razširjeni seji pripravljalnega odbora za proslavo 40 - letnice bojev na Hribu, ki so jo izbojevali borci 8. SNOUB, so sklenili, da bo osrednja proslava v soboto, 8. septembra, ob 11. uri. Ob tej priložnosti bo srečanje preživelih borcev 18. divizije NOV Jugoslavije, v okviru katere so delovale in se bojevale 8., 9. in 10. SNOUB ter jurišni bataljon.

Slovnostni govornik na proslavi bo Jože Ozbolt, takratni komandant 8. SNOUB. V kulturnem programu bodo sodelovali učenci Osnovne šole Kočevje, pripadniki JLA in delavska godba Kočevje.

Organizatorji tega slavlja so krajevna skupnost Rudnik - Šalka vas, vaški odbor Koprivnik in odbor 18. divizije NOV za obujanje tradicij NOV.

VIKTOR DRAGOŠ

ŠMARJE PRI KOPRU

Podelitev priznanj
borcem komande
mesta Koper

Ob 4. juliju, dnevu borca, je odbor domicilne enote Komande mesta Koper podelil ob 40-letnici ustanovitve priznanja in medalje svojim borcem. Proslave se je udeležilo veliko borcev in svojcev padlih. Domačini so nas lepo sprejeli in vsakemu pripeli rdeč nagelj na prsi. Dvorana je bila lepo okrašena z zastavami. Navzoči so bili tudi družbenopolitični delavci, slavnostni govor je imel predsednik domicilnega odbora tov. Valerij Jakomin. Z nekaj besedami so se mu pridružili še predstavniki KS Šmarje, predsednik ZVB Koper, predstavnik koprške TV, tov. Aldo Pirih, ki nas je seznanil, da pripravljajo biografijo o Komandi mesta Koper. Namen te biografije je predstaviti delovanje Komande mesta Koer med drugo svetovno vojno na območju Kopra in oceniti njen prispevek k dokončni osvoboditvi Primorske.

S temi vrtcami bi se rada zahvalila Komandi mesta Koper za izročeno priznanje in medaljo padlemu možu Konradu in za ves trud, ki ga je vložila v pripravo in izvedbo proslave.

ANTONIJA HUŠ

Poizvedba

Rada bi izvedela, če so še živi borci Tomšičeve brigade, ki so na fotografiji. Tretji z leve proti desni je moj brat Justin Zbičajnik-Zoran. V rokah drži avtomat. Bil je bорец 1. bataljona Tomšičeve brigade in verjetno sekretar SKOJ. Pogrešamo ga od pomladi 1945. leta. Do danes nam ni uspelo odkriti, kakšna usoda ga je dole-

Vabila

Odbor skupnosti borcev 6. SNOUB Slavka Šlandra vabi borke in borce Šlandrove brigade, da se udeležijo praznovanja 40-letnice osvoboditve Gornje Savinjske doline. Praznovanje bo 8. septembra 1984 z začetkom ob 9. uri v Mozirju.

KS Kambreško in njene DPO vabijo vse borce, aktiviste OF, krajanе, pripadnike JA in mladino k odkritju spomenika borcem, padlim v NOB, in žrtvam fašističnega nasilja na otvoritev asfaltirane ceste Ročinj-Kambreško.

Slavnostno odprtje bo v nedeljo, 16. septembra 1984 z začetkom ob 10.30. Po kulturnem programu bo tovariško srečanje.

Svet KS in KK SZDL

Dne 9. septembra 1984 ob 10. uri bo v Kozjem proslava občinskega praznika v spomin 40-letnice napada Bračičeve brigade na Kozje v noči z 8. na 9. september 1944. Na proslavi bodo poimenovali osnovno šolo v Kozjem po Bračičevi brigadi, podeljena bo šoli plaketa brigade in KS Kozje bo na brigadni prapor pripela slavnostni trak. Vabimo borce, da se proslave udeležijo v čim večjem številu.

Odbor

PLANINA RAZOR

Prenovljena koča

V počastitev Dneva vstaje slovenskega naroda je bila 22. julija velika planinska slovesnost na Razorju pod obronki Škrbine in Tolminskega Kuka. PD Tolmin je izročilo svojemu namenu prenovljeno in razširjeno planinsko kočo, ki stoji na pomembni točki slovenske planinske transverzale med Krnom in Črno prstjo. Člani društva so skromna denarna sredstva (okrog 150 starih milijonov - nekaj kreditov, nekaj pa pomoči PZS) večkratno oplemenitili s prostovoljnim delom, z velikim trudom in požrtvovalnostjo. Opravili so več kot 11.000 prostovoljnih delovnih ur samo na gradbišču. Prišteti pa je treba tudi tisoče ur, ki so jih porabili pri prevozu gradbenega materiala, pri organizaciji dela, dogovarjanju in podobno. Predsednik PZS Tomaž Banovec je v svojem govoru čestital tolminskim planincem k temu pomembnemu uspehu. Hkrati je poudaril pomen planinske vzgoje mladih za oblikovanje zdravega rodu. Opozoril je, da so bili prav planinci, lovci, kmetje in vsi tisti, ki so bili tesno povezani z naravo, najbolj vzdržljivi borci v partizanskih vrstah.

Kulturni program, ki so ga izvajali mladi planinci in pevski zbor Gostola, je izzvenel v spev čudovitemu gorskemu svetu.

Priznanja - zlate, srebrne in bronaste znake PZS so podelili najzaslužnejšim članom planinskega društva, ki so v teh zadnjih letih žrtvovali nešteto sobot in nedelj in celo dneve dopusta na delovnih akcijah pri gradnji koče. Tako bo ta planinska postojanka, ki ima zdaj sto ležišč, dajala zavetje številnim obiskovalcem gora v tem lepem predelu bohinjsko-tolminskih vrhov.

Petim članom GRS Tolmin so na tej proslavi podelili priznanja za 25-letno nesebično človekoljubno delo pri reševanju v gorah. V vrste gorskih reševalcev so bili namreč sprejeti prav na planini Razor pred 25 leti.

MIRA PAGON

Skupnost borcev Jeseniško-bohinjskega odreda in Planinsko društvo Srednja vas Bohinj organizirata tovariško srečanje borcev in planincev v planinskem domu Jeseniško-bohinjski odred na Uskovnici.

Srečanje bo v nedeljo, 16. septembra 1984, ob 11. uri s kratkim kulturnim programom.

Vabljeni so vsi borci in planinci ter vsi drugi ljubitelji planin.

Svet krajevne skupnosti in DPO Grad pod Krvavcem, krajevna organizacija ZB NOV in DPO cerkljanskega območja ter občine Kranj vabijo vse borce, aktiviste, krajanе in planince, posebno pa borce 2. grupe odredov in Kokrškega odreda na 11. tradicionalno srečanje borcev aktivistov in planincev, ki bo v nedeljo, 9. 9. 1984, ob 11. uri pri spomeniku in planšarskih kočah na Jezeric pri Krvavcu ob vsakem vremenu. Po proslavi bo družabno srečanje. S seboj prinesite kartončke za pridobitev značke ob petkratnem obisku te proslave.

Odbor KO ZB NOV
Cerklje

Minerce Južnoprimorskega odreda 9. korpusa NOV in POS vabimo na zbor, ki bo v nedeljo, 16. septembra 1984, ob 10. uri v lovski koči lovске družine Stanjel (koča je ob cesti Stanjel-Kobjeglava).

Vabimo vse minerce, ki so pripadali JPO in pozneje inženirskemu bataljonu 30. divizije 9. korpusa. Na zboru se bomo pogovorili o našem dosedanjem delu in prihodnjih nalogah.

Pripravljalni odbor za ustanovitev
skupnosti borcev minercev JPO

Občinski odbor Zveze združenj borcev NOV Laško vabi vse ranjence in zdravniško osebje bivših bolnišnic VOLUSKE GORE pri Jurklostru na tradicionalno srečanje, ki bo v nedeljo, 9. septembra 1984, ob 11. uri v vasi Pojerje nad Marofom.

Na srečanje vabimo tudi vse osebe, ki je tokrat vodilo lekarno, ki je spadala v sklop te bolnišnice.

Prosimo vse, ki še niso prijavljeni na tukajšnji občinski odbor, naj to storijo čim prej, da bomo imeli čim bolj izpolnjen seznam.

Za vse informacije se obračajte na OO ZVB NOV Laško, tel. 730-091

OO ZVB NOV
LAŠKO

Vabimo vse borce XVIII. divizije - VIII. SNOUB Frana Levstika, IX. SNOUB Kočevske, X. SNOUB Ljubljanske, Jurišnega bataljona XVIII. divizije ter drugih njenih enot na srečanje ob priliki proslave 40. obletnice zmagovitih bojev pri Koprivniku na Kočevskem.

Srečanje bo v soboto dne 8. septembra 1984 ob 11. uri v Koprivniku.

Za vse borce udeležence srečanja je zagotovljen prevoz iz Ljubljane v Koprivnik in nazaj.

Odhod avtobusov bo 8. septembra 1984 ob 8. uri iz Trga osvoboditve izpred Univerze v Ljubljani.

Vabimo vse borce, da se srečanja udeležijo v čim večjem številu. Posebnih vabil ne bomo posiljali.

OPBOR SKUPNOSTI BORCEV
XVIII. DIVIZIJE NOVJ

Obvestila

Skupnost pravnikov borcev NOB ima namen to leto izdati zbornik pravnikov, ki so sodelovali v NOB. V Zborniku bi radi objavili tudi imena tistih pravnikov, ki so se udeležili Zbora pravnikov na Suhorju 9. in 10. oktobra 1943. Zaradi pomanjkanja teh podatkov prosim vse udeležence tega zbora, da nam sporočijo pravnike in imena za vsakega posameznika, ki se ga spominjajo, na naslov: Skupnost pravnikov borcev NOB Ljubljana, Vrhovno sodišče SR Slovenije predsednik dr. Danilo Dougan.

ZBIRKE LOŠKEGA MUZEJA V ŠKOFJ LOKI so odprte vsak dan, razen ponedeljka, od 10. do 18. ure. Zbirke so prenovljene, in zato brez dvoma zanimive za ogled. Za vse informacije se obrnite na upravo muzeja vsak dan od 8. do 14. ure. (tel. 064 62-261).

V GALERIJ NA LOŠKEM GRADU je še do konca avgusta na ogled razstava akademskega slikarja Janeza Praprotnika. Razstava je odprta ob istem času kot zbirke muzeja.

Udeležence 1. zasedanja NOO za srednjeprimorsko okrožje, ki je bilo 4. oktobra 1944 v Gojačah, prosimo, da sporočijo svoj sedanj naslov na OO ZVB NOV Sežana, Nova Gorica ali Ajdovščina ali neposredno na OK SZDL Ajdovščina. Imena udeležencev zasedanja potrebujemo, da bi lahko razposlali vabila za proslavo 40-letnice, ki bo 16. septembra 1984 v Gojačah. Tedanje udeležence zasedanja, ki se bodo odzvali na ta poziv, prosimo, da nam sporočijo naslove še drugih udeležencev, ki jih poznajo.

Organizacijski odbor
OK SZDL Ajdovščina

Odbor skupnosti borcev 4. SNOUB »Matija Gubec« Ljubljana, Vrtača 11, obvešča borce brigade:

Kar zadeva 42-letnice ustanovitve brigade, letos ne bo večjega srečanja borcev. Srečanje borcev in mladine v počastitev obletnice bo vključeno v program slovesnosti občinskega praznika občine Trebnje in bo v soboto, 1. septembra 1984, ob 15. uri pri spomeniku Gubčeve brigade na Trebelnem. Pred tem pa bo sprejem pohodnih tekmovalnih skupin orientacijskega pohoda Mirna-Trebelno, s katerim bodo počastili 42-letnico ustanovitve Gubčeve brigade. Slovesno bodo razglasili rezultate tekmovanja in podelili priznanja zmagovalcem. Vabimo vse borce Gubčeve brigade, zlasti iz bližnje okolice, ki lahko sami poskrbijo za prevoz, naj se udeležijo tega srečanja.

Srečanje borcev Gubčeve brigade v Jelenovem žlebu. Na željo nekaterih borcev je odbor te brigade sklenil organizirati srečanje borcev Gubčeve brigade v Jelenovem žlebu. Iz Ljubljane bodo odšli 26. septembra 1984, ob 8. uri s Trga osvoboditve (pred univerzo) s posebnimi avtobusi do Ribnice. Tam bi si ogledali muzej in Dom JLA. Nato si bomo ogledali partizansko bolnišnico Ogenca, spomenik padlim in nekdanje bojišče v Jelenovem žlebu. Kosilo bomo imeli v Glazuti. Potem si bomo lahko spotoma ogledali še Grčarice in Rakitnico ter se prek Ribnice vrnil v Ljubljano okoli 19. ure.

Vabimo vse borce Gubčeve brigade, zlasti udeležence borbe v Jelenovem žlebu, naj se tega srečanja udeležijo, po možnosti z družinskimi člani. Stroške plačajo na dan srečanja udeleženci sami, predvidoma bodo znašali 500 do 600 din na osebo, v kar sta vračunana vožnja in partizansko kosilo. Podrobneje bo cena znana šele, ko bomo zbrali prijave udeležencev.

Vsi borci, ki se želijo udeležiti srečanja, naj se čimprej prijavijo odboru brigade. Morebitni zamudniki pa naj poskrbijo, da bo odbor sprejel prijavo vsaj do 5. septembra 1984. Prijavo izrežite iz časopisa, natančno izpolnite, podpišite in čimprej odpošljite. Če bo srečanje preloženo ali odpovedano, bomo vse prijavitelce o tem pisno obvestili.

Odboru skupnosti borcev 4. SNOUB »Matija Gubec«, 61000 Ljubljana, Vrtača 11

PRIJAVA

Za srečanje borcev Gubčeve brigade v Jelenovem žlebu 26. septembra 1984 prijavljam:

sebe (popoln naslov): _____

in še (število) drugih oseb, ki pridejo z menoj.

Podpis prijavitelca

Kdo so?

Fotografija je nastala verjetno avgusta 1944, leta pred Petrovo hišo, Babno polje št. 6. Na njej so trije ranjenci, ki so čakali na

letalski prevoz z letališča v Nadlesku na Notranjskem. Kdor bi karkoli vedel o teh ranjencih, naj to sporoči na naslov: Uredništvo TV-15 Naš tovariš, Miklošičeva 28, 61000 Ljubljana.

Odgovor tovarišu Mezetu

Na iskanje podatkov v TV-15 Naš tovariš, o članih štaba 2. brigade VDV, za čas od oktobra 1944 do januarja 1945, ki jih zahteva Franc Meze, Finžgarjeva 5, Lesce, predvsem pa za Antona Dežmana - Tončka, sporočamo, da je bil s poveljem štev. 35, z dne 12. decembra 1944 1. divizije VDV NO imenovan za namestnika komandanta 2. brigade VDV NO kapetan Anton Dežman - Tonček. Ta podatek je vzet iz arhiva štaba 2. brigade VDV, ki se hrani v zgodovinskem arhivu vojnega muzeja v Beogradu.

OO ZVB NOV Radovljica

Raziskovalne naloge pionirjev

Pogled v zgodovino

Tokrat vam želimo predstaviti košček iz raziskovalne naloge, ki jo je izdelal zgodovinski krožek osnovne šole Žužemberk. Ogromno zbranih podatkov je v njej, ki jih še dopolnjuje in ponazarja dokumentarno gradivo. Naloga je res vredna naziva »raziskovalna«. Na začetku so mladi zgodovinarji iz Žužemberka zapisali Župančičeve verze:

**Kaj hoče hrušč in trušč krog nas?
Petletka naša teče.
Mi kar pustimo času čas!
Petletka naša teče.
Ves naš odgovor, ves dokaz.
Petletka naša teče.**

V uvodu so predstavili Suho krajino, planotast svet, ki se razprostira med Kočevskim Rogom in dolino gornje Krke. Središče je Žužemberk, kamor hodijo v osnovno šolo otroci iz 42 suhokrajskih vasi in zaselkov.

Med drugo svetovno vojno so bili v Suhi krajini hudi boji. Večkrat polosvobojeno pa tudi osvobodeno ozemlje je kot straža Kočevskega Roga imelo strateško pomembno vlogo. Požgane in porušene vasi pa so že v prvih dveh letih obnove domovine začele dobivati novo podobo. Za to ima veliko zaslug Obnovitvena zadruga, ki je bila v Žužemberku ustanovljena že 23. avgusta 1945, in gradbeno podjetje Krka. V njem so delali nemški ujetniki in domači obrtniki. Po odhodu vojnih ujetnikov je Krka prenehala z delom, Obnovitvena zadruga pa je še ostala.

Ko je skupščina LRS v avgustu leta 1947 sprejela zakon o prvi petletki, so tudi v Žužemberku z geslom »Vse za petletko« začeli z obnovitvijo, da bi v kraju napravili čimveč.

Mladi zgodovinarji so se ozrli v različne smeri razvoja svojega kraja. Obdelali so prvo mizarско delavnico Lipa, lesno galanterijsko podjetje Jelka, čevlarsko delavnico Krupon, okrajno podjetje Žaga na Dvoru, mizarstvo Dvor, vlogo in pomen kmetijskih združenj, pomudili so se pri upravnih spremembah, v času, ko je Suha kraji na dobila elektriko, pri sedemletki in nižji gimnaziji pa še kulturnoprosvetnemu delu so namenili nekaj pozornosti.

Poglejmo, kaj pišejo o kulturi:

Zelo živahno je bilo v času prve petletke kulturnoprosvetno delo. Oktobra 1946 je bil v Žužemberku ustanovljen krajevni kulturnoprosvetni svet. Šestindvajsetga oktobra 1949 pa je bilo ustanovljeno KUD Žužemberk. Čeprav ni bilo primernih dvoran, so veliko igrali v Šmihelu, na Ajdovcu, Dvoru, Žužemberku, Lipju in celo v Sadinji vasi so imeli amatersko igralsko skupino. Od leta 1947 do 1952 so uprizorili Klopčičevo Mater, Raz-

trgance, Finžgarjevo Verigo, Razvalino življenja, Divjega lovca, Linhartovo Županovo Micko, Jurčičevega Domna, Sosedovega sina in Desetega brata, Drevoce Talce, Birokrata in smrt, Sumljivo osebo itd., pa še celo vrsto otroških iger od Sneguljčice in Trnuljičice dalje.

Enkrat na leto je bil v Žužemberku fizikulturni festival, na katerem so nastopali učenci iz vseh osnovnih šol z različnimi točkami: pevskimi, simboličnimi vajami, skeči... Nagrade, ki so jih prejeli, so bile skromne; kolednice, žoge, šahovska garnitura, pa je bilo to že pravo premoženje.

Velik dogodek za Žužemberk je bil tudi potujoči kino. Na kinopredstave, ki so bile v začetku le vsaka dva meseca, so prihajali mladi in stari iz Suhe krajine. Ko so vrteli film Na svoji zemlji, se je v Žužemberku zbralo toliko ljudi kot včasih na semanju dnevu pred 2. svetovno vojno. Poleti leta 1947 je bila v kraju slikarska kolonija, ki je trajala deset dni. Na njej so sodelovali tudi slikarji France Mihelič, Dore Klemenčič in Omerza.

Skromno, vendar dokaj uspešno so v tem obdobju delale še ljudske knjižnice. Te so bile v šolah, le v Žužemberku je bila ljudska knjižnica v gornjem prostoru gasilskega doma. Požrtvalno jo je vodila tovarišica Marija Lavrič-Darovec. Kulturnoprosvetno delo in režijo iger pa je vodil ravnatelj nižje gimnazije tovariš Franc Mrvar.

V ta čas sodijo še izobraževalni tečaji. Tečaji za dekleta in žene so bili v Šmihelu, na Ajdovcu, Dvoru in Žužemberku. V začetku so bila to le predavanja so področja higijene in nege dojenčkov, pozneje pa je izobraževalni program zajel še kuhanje, šivanje in kmetijstvo.

Leta 1949 je bila v Žužemberku ustanovljena ljudska univerza, ki je organizirala tudi pouk za odrasle. Med društvi sta bili najuspešnejši Gasilsko društvo in TVD Partizan, ki je v tem času ob-

Ime je dobila po usnju za podplate; to je bilo zelo močno usnje. Delavnico je vodil tovariš Slavko Gliha, domačin in čevljarški mojster. V Kruponu je bilo zaposlenih deset delavcev. V zimskem času so izdelovali škornje in visoke čevlje, poleti pa nizke čevlje in ženske sandale. V delavnici so imeli dva prešivalna stroja znamke Singer, vse drugo pa so delali ročno. Čeprav je delovni čas trajal osem ur, so navadno delali več, včasih tudi ves dan, da so v roku izpolnili naročila.

Okrajno podjetje Žaga na Dvoru

Na Dvoru, po številu prebivalstva drugem naselju v naši krajevni skupnosti, je v tem času obratovalo okrajno podjetje Žaga. Ta je na Dvoru obratovala že pred drugo svetovno vojno. Med NOB so na njej žagali deske za partizanske roške bolnišnice. Po vojni, ko se je začela obnova domovine, je bilo na Žagi vedno dovolj dela. Zaposlenih je bilo približno trideset delavcev. Število se je spreminjalo, kakor so se spreminjale potrebe. Les so dobivali večinoma iz Kočevskega Roga, s Cinka. Deske so večinoma oddajali Gozdnemu gospodarstvu Novo mesto. Žagali pa so tudi za kmete, ki so les potrebovali za obnovo porušenih poslopij.

Delavci so delali v dveh izmenah, najprej po 12 ur, kasneje po 8 ur. Za delo v nočni izmeni niso imeli posebnega dodatka. Imeli so svoj sindikat, ki je skrbel za izobraževanje delavcev. Pred petnajstimi leti je Žaga nehala delati.

Tako so poizvedovali in izvedeli člani zgodovinskega krožka iz Žužemberka o različnih dejavnostih v prvi petletki po osvoboditvi. Za konec so zapisali še, kaj imajo v Žužemberku danes: ...»imamo Iskro, ki zaposluje 450 delavcev, na Dvoru Novoles TOZD Gugalniki, ki zaposluje 120 delavcev, gradbeno podjetje Gradbeniki, kjer dela 45 delavcev, kmetijsko zadrugo Žužemberk s 30 delavci«, pa še svoje osnovne šole niso pozabili omeniti, kjer si nabira znanje 450 učencev (za šolsko leto 1983/84) in VVE s 60 predšolskimi otroki, zaposlenih pa je 50 delavcev.

pripravila Živa Drole

Čevljarska delavnica Krupon leta 1950

navljalo porušeno poslopje
sokolskega doma sredi trga.

Krupon – čevljarska delavnica

Žužemberk je bil že pred 2. svetovno vojno znan po odličnih čevljarih. V trgu jih je bilo kar deset. Med narodno-osvobodilnim bojem so bile v letu 1943-44 tukaj čevljarške partizanske delavnice. Po vojni so do leta 1947 čevljari delali doma, vsak zase, leta 1947 pa je nastala čevljarška delavnica Krupon.

Mladinska poletna politična šola

Načrti kažejo, da bo letošnja mladinska poletna politična šola malo drugačna od dosedanjih. Mladi iz vseh slovenskih občin, ki se je bodo udeležili od 6. do 9. septembra v Mariboru, računajo, da jih bo prišlo približno 360, bodo na sekcijskih razpravah najprej spregovorili o svojih težavah, se spogledali s problemi, ki jih spremljajo pri njihovem delu, temu pa bodo sledila predavanja strokovnjakov; torej ravno v nasprotnem vrstnem redu kot do sedaj. Bo ovržena oblika klasičnega pripomogla k večjemu uspehu šole? Morda; to bodo pokazali rezultati.

Kaj bodo teme razprav? V ospredju je vsekakor zavest, da sta od 11. mladinskega kongresa minili dve

leti. Nujno se ponuja vprašanje, kako so slovenski mladinci doslej uresničevali in uresničili sprejete sklepe in stališča. Potem pa so na vrsti čisto vsakdanje stvari, ki zadevajo mlado generacijo in mladinsko organizacijo še posebej: od obveščanja v mladinskih glasilih do nezanimanja mladih za udeleževanje MDA, proslav ipd.

Politična šola bo imela tudi svoj kulturni del. Na njem bodo predstavili mlade ustvarjalce, nagrajene z Zlato ptico za dosežke na področju kulturnega ustvarjanja.

Živa Drole

Koristno potepanje

Bila je počitniška sreda. Že pred osmo smo trkali na šolska vrata. Bilo nas je spet okoli dvajset, stalnih pionirjev. Najprej smo mali pisali sestavke, se pogovarjali, do bili v izkaznice dve čebelici in nekateri so odšli domov. Kdor pa je imel kolo, je šel na grobove 100 talcev. Vozili smo se v koloni: spredaj tovarišica Nada, zadaj tovarišica Majda, v sredini pa šest otrok. Lepo se je bilo tako skupaj peljati, pa še vreme nam ni nagajalo. Tovarišica Nada je imela na kolesu vedro, tovarišica Majda pa motiko. Prišli smo do Padežnika. Tam imamo spravljeno drugo orodje. Vzeli smo motiko, metlo in se odpravili na prvi grob. Prislonili smo kolesa in začeli okopavati. Ni bilo nobene zeli, a smo vseeno okopali rože. Pometli smo robnike, poravnali pesek in spet sedli na kolesa ter se čez mali hriček zapeljali do drugega groba. Ta je najlepši. Ves v rumenih barvah tagetesa. Ko smo končali, je tovarišica Nada dejala: Bi šli še na grob neznanega junaka? Seveda smo bili za to.

Odpeljali smo se proti Celju. Na ovinku smo pri Sodinovih hiši pustili kolesa, odšli po ozki brvi na drugo stran potočka in zagledali zaraslo pot. Gledali smo, kaj bi storili. Medtem je tovarišica Nada poskusila okopati potko. Šlo je. Z drobnimi rokami smo pobrali zel. Tovarišica Majda je šla po grablje in uredila pesek. Doroteja je obljubila, da bo popoldne prinesla šopek junaku. Gledali smo pomnik: šotorsko krilo, na njem rdeče črke. Obujali smo spomine na pripovedovanja o tem dogodku. Mlad partizan se je umival pri koritu v Lindeku. Ujeli so ga Nemci in ga peljali v dolino. Na pragu Laznikove hiše ga je izdalo dekle, ker jo je ta partizan prejšnji večer ostrigel. Mučenje v zaporu in potem smrt v vrtu Sodinove hiše na Stranica. Domačini so ga prenesli na drugo stran ceste in ga pokopali. Zatopljeni v misli smo tiho odšli po brvi. Kam zdaj? Gremo k naši tovarišici Janji? Doma je čisto blizu. Pri njej smo občudovali cvetje, ki ga je polno naokrog. Malo

Člani Odreda Koroških jeklarjev z Raven na Koroškem so se nam oglasili z letnega tabora v Pulju z lepom razglednico in s še lepšimi pozdravi. Najlepa hvala! Verjetno je to zadnji letošnji poletni pozdrav. Jesen je tu, z njo šola in konec počitniškega potepanja.

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAML

Najbolj pridni so bili Straničani

Ocene niso samo za konec šolskega leta, ampak tudi za konec počitnic. Tega ocenjevanja nismo nič vnaprej napovedali, da ne bi kdo mislil, da podkupujemo in da je bil kdo bolj priden samo zaradi pričakovanja nagrade. Tako smo celo poletje tiho zbirali vaše sestavke in ugotavljali, v katerem koncu Slovenije so naši dopisniki najbolj zvesti mladinski strani v TV-15 Naš tovariš. Prišli smo do sklepa, da so to mladi Straničani. Ne samo, da so nam poslali največ prispevkov, pač pa so ti tudi redno prihajali, vsak teden. Bili smo sproti obveščeni o vsem, kar se pri njih dogaja. V tem je pravzaprav smisel novinarskega poročanja. Torej, moji mladi sodelavci, hvala vam. Prislužili ste si lepo knjižno nagrado. Naj vam bo v spomin na letošnje poletje. V prihodnjem šolskem letu pa bomo tako ali tako podaljšali naš tihi sporazum stalnega sodelovanja.

Ta tihi sporazum seveda pri nas nima nobenih meja. Velja za vse mlade, ki so voljni prijeti v roke pero, pisati o življenju, o izročilih NOB, pisati za našo mladinsko stran. Novo šolsko leto vedno prinese nove mladinske dopisnike, pa tudi stari se spet oprimejo svojega konjička. Naše tiho ocenjevanje se bo nadaljevalo. Kdo si bo prislužil naslednjo nagrado?

Živa

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAM

smo se igrali, potem so bližnji otroci odšli domov, mi pa smo se odpeljali nazaj. Med potjo smo kramljali in pozdravljali stare ljudi. Čakal nas je še grob na pokopali-

šču, kjer spi več kot dvajset
domačinov. Uredili smo še
ta grob in ura je bila 12. Za-
dovoljni smo odšli.

SERGEJA CVELFER, 3. r.
OŠ Stranice

Uspel maraton 2. grupe odredov

Minulo soboto se je v Kamniku končalo veliko kolesarsko tekmovanje. Prvi maraton po poteh Druge grupe odredov so pripravile DPO Kamnika, Mozirja, Žalca in Vranskega, zveze telesno-kulturnih organizacij Kamnika in Mozirja, Skupnost borcev 2. grupe odredov in

Nedeljski uspeli maraton je izzvenel predvsem v duhu: Pomembno je sodelovati, ne zmagati.

Prijetni spomini, spominska medalja, in kar je najbolj pomembno, obojestransko zadovoljstvo udeležencev in organizatorjev je še dokaz več, da se rekreativnemu kolesarjenju obetajo še lepši časi, je pa tudi ena od oblik negovanja revolucionarnih izročil in narodnoosvobodilnega boja.

Po prihodu na cilj smo se pogovarjali z nekaterimi udeleženci tega maratona. Vsi sonam zatrdili, da proga le ni bila prenaporna, razen manjših okvar in tu in tam kakšen padec, kaj hujšega ni bilo. Želijo si, da bi se prihodnjega maratona po poteh 2. grupe odredov udeležilo še več kolesarjev.

Tone Zore, predsednik kamniškega kolesarskega kluba, je dejal: »Ta maraton ni

samo rekreativne narave, ampak je nekako obujanje tradicij, saj so se na startu združili z dekleti, mladimi tudi borci udeleženci tega pohoda 2. grupe odredov. To so tovariši s petimi ali šestimi križi in jih ni bilo strah jutranjega dežja in naporov, ki so jih čakali na tej 110 kilometrov dolgi progi. Maraton ni ravno lahek. Čeprav ga imenujemo rekreacijski, ima dva vzpona, toda udeleženci se tega niso ustrašili. Mnogi od njih so s pesmijo prikolesarili v cilj. Mislim, da je organizacija dokaj uspešno opravila svojo nalogo in se bo prihodnjega maratona po poteh 2. grupe odredov udeležilo še več kolesarjev rekreativcev!«

Med vožnjo so borci položili venec k spomeniku, kjer je padel Peter Stante-Skala, maraton pa je izzvenel v prijetnem razpoloženju.

Jože Čurin

Predsednik kolesarskega kluba Kamnik Tone Zore

kolesarsko društvo iz Kamnika.

Tega zanimivega maratona se je udeležilo nekaj več kot 500 kolesarjev rekreativcev skoraj vseh kategorij, med njimi tudi nekdanji udeleženci NOV (Danilo Pertot, Jože Jenič, Alojz Erbežnik, Jože Mužič, Rajko Miketič in drugi). Vožnja na 110 kilometrov je potekala na krožni progi od Kamnika čez Stranje, nato vzpon in spust čez Črnivec, skozi Gornji grad, Bočno, Mozirje, Braslovče, Vransko, Motnik, Šmartno in v Kamnik, za tiste s startom v Mozirju pa v nasprotni smeri.

Čašica toplega čaja se na cilju vsakega kolesarskega maratona vedno prileže

V spomin na prve talce

Dne 22. avgusta 1941. leta so v Smledniškem gozdu onkraj Šmarne gore padli prvi talci na Slovenskem, med njimi znani skojevec Franc Sešek iz Bukovice pri Ljubljani. Krajani Smlednika že peto leto v teh dneh praznujejo krajevni praznik.

Temu zgodovinskemu dogodku pred 43 leti je bila tudi namenjena slovesnost, ki so se je minulo soboto udeležili številni krajevni teka kraja in sosednjih krajevnih skupnosti, nekdanji borci in aktivisti NOV, pripadniki JLA, mladina, delegacija osnovne šole iz Tr-

žiča, pohodniki 2. bataljona VDV ter predstavniki družbenopolitičnih organizacij šišenske občine.

Slovesnosti so dodali še en pomnik. Leta 1922 se je v Smledniku rodil narodni heroj, med drugim tudi komandant 1. udarnega bataljona Vojske državne varnosti, Albin Grajzer. Padel je leta 1944, zadet od bombe črnorokca. Njemu v spomin so odkrili spominsko ploščo. Potem ko sta Drago Bobovnik in Ernest Kobolt orisala pomen teh krajev med narodnoosvobodilno vojno, povojni razvoj ter bojno pot Albina Grajzerja, so najzaslužnejšim posameznikom in organizacijam izročili krajevna priznanja in priznanja OF. Slovesnost v počastitev krajevnega praznika so sklenili s pestrim kulturnim programom.

Jože Čurin

Opozorilo udeležencem proslave na otoku Visu

Za nekdanje borce prekomorskih brigad in drugih prekomorskih enot NOVJ, ki so bili neposredni udeleženci dogodkov na otoku Visu in v Dalmaciji, druge borce NOVJ in aktiviste OF iz Slovenije, zamejstva in Istre, ki se bodo udeležili sklepnih slovesnosti na otoku Visu, ki bodo 8. in 9. septembra 1984, pripravljajo podjetje »Slavnik« iz Kopra štiridnevni izlet. Avtobusi bodo imeli odhode v četrtek, 6. septembra, ob 18. uri iz Cerknega, Tolmina in Goriških Brd, ob 19. uri bodo odpeljali avtobusi iz Kopra, Nove Gorice in Komna (Sežane). Zbirališče vseh avtobusov, ki peljejo s Primorske, pa bo na Rupi okoli 20. ure, od koder bodo vozili (nočna vožnja) do Splita. Trajekt iz Splita

za Vis bo odpeljal v petek ob 9. uri. Udeleženci proslave iz Slovenije, ki bodo potovali na otok Vis v sklopu sedemdnevnega »turističnega paketa« v organizaciji Kompassa iz Ljubljane, bodo imeli odhod iz letališča Brnik v petek 7. septembra, ob 6.30.

Udeleženci proslave, ki so se odločili za potovanje v Split s hitro trajektno progo Reka-Bar, bodo odšli z Reke v četrtek, 6. septembra, ob 18. uri.

Opomba: odhod posebnih trajektov z udeleženci proslave bo iz Splita v nedeljo, 9. septembra, ob 6.30. Odhod trajektov z Visa pa bo ob 16. uri s prihodom v Split okoli 19. ure.

Odbor

Zveste so do danes

Petnajsti avgust 1984 – lepo poletno jutro kakor takrat pred točno 40 leti, ko sta sekretar in vodja taborišča v Begunjah zapečatila usodo 120 sojenim Slovenkam z območja občin Jesenice, Radovljica, Tržič, Kranj, Škofja Loka, Šentvid, Domžale in Kamnik. Pripravljen je bil transport in odpeljali so nas, težje sojene oklenjene z verigami, na železniško postajo Lesce, stlačili so nas v živinske vagone in vlak je zažvižgal v neznano. Čez dva dni smo prispele v Aichach na Bavarsko, v kaznilnico najhujših kriminalk.

Tovarišice v hudem in dobrem smo si ostale zveste vse do danes. Srečujemo se vsako leto, seveda se naše vrste počasi krčijo, in obiskujemo zgodovinske kraje iz NOB, zapojemo in se veselimo tudi jeseni življenja. Naša najstarejša tovarišica je častitljiva starka pri 92 letih, najmlajša pa bo kmalu imela 60 let.

Letos smo s pomočjo republiškega občinskega odbora ZB NOB Kranj potovale na Koroško. Najprej smo obiskale Peršmanovo

domačijo. V Železni Kapli nas je prijazno pozdravil dr. Šturm, tajnik Zveze slov. org. Koroške, Naša delegacija pa je obiskala bolno koroško aktivistko. Heleno Kuharjevo-Jelko.

Izredno presenečenje smo doživele v Borovljah, kjer nas je tako pristrčno sprejela in pogostila predstavnica Zveze slov. org. Koroške tovarišica Ančka Kuparjeva. Ogledale smo si še druge koroške kraje, znane iz partizanskih bojev in se zadovoljne in srečne vrtnile domovino. Prijaznim Korošcem smo dolžne toplo zahvalo za dobrodoščlo in gostoljubnost. Prav tako se moramo zahvaliti našemu izvrstnemu vodniku Robleku, ki nas je s tako živo besedo vodil iz kraja v kraj, pa tudi prijaznemu šoferju Viktorju za varno vožnjo.

V Begunjah smo položile venec na grobove talcev, obudile spomine na tiste žalostne dni pred 40 leti in zapele »Begunjski zvon!« Veselo smo se poslavljale z željo, da se zopet kmalu snidemo!

M. B.

Nova razsežnost

V okvir praznovanj ob praznovanju praznika občine Radlje ob Dravi sodi tudi odkritje spomenika prvim partizanom v Lehnu na Pohorju. Dela pri postavitvi spomenika je vodil poseben odbor, ustanovljen pri sekretariatu udeležencev Družbenega dogovora o zaščiti in vzdrževanju spomenikov v občini Radlje. Spomenik so odkrili na občinski praznik, 12. avgusta letos, pobudo zanj pa je dela OŠ Borcev Lackovega odreda in je rezultat dobrega sodelovanja z borci. Načrt za

vom o prvih partizanih in NOG na tem območju. Sprejet je bil tudi predlog odbora, da na skromen način zaznamujejo še druge spominske vredne objekte in ustanove iz NOB, to so bolnišnica in bunker ter sedež okrajnega odbora OF. Tako bi dobili ob tem spomeniku sklenjeno celoto, pomembno za ohranjanje izročil našega boja.

Samo kočo bodo lahko s pridom uporabljali predvsem gozdarji in lovci ter drugi obiskovalci pomnika, zlasti mladina in taborniki.

Skupina prostovoljcev ob koncu ene izmed delovnih akcij ob granitnem kamnu pri bivši Urbančevi lovski koči v Lehnu na Pohorju

pomnik NOB, kot so poimenovali spominski kamen skupaj z lesenim objektom, je delo domačina likovnega pedagoga Stefana Kresnike iz Radelj. Besedilo je nastalo po usklajevanju z muzejema Maribor in Slovenj gradec ter Francetom Filipičem.

Osrednji prispevek je dalo združeno delo, še posebej delovne organizacije v KS Podvelka in tudi občini, sama krajevna skupnost in društva in seveda mnogi posamezniki, ki so se udeležili delovnih akcij s prostovoljnimi delom.

Delavci tozdrdarstvo Podvelka, bodo skupaj z lovsko družino dostojno skrbeli za spomenik. Urediti želijo tudi notranjost dela pomnika, to je koč, z zgodovinskim gradi-

To je po mnenju predsednika odbora Petra Macuha, ki je govoril ob odprtju pomnika, še razlog več, da so se sicer z zamudo odločili za to delo.

Osrednji govornik prvoborec Rado Gabrovec-Ganč je še posebej poudaril odločenost naših ljudi za boj in vrednote tega boja. Sam pomnik je ob navzočnosti več sto udeležencev odkril domačin, aktivist in borec Ivo Skerlovnik. Prijeten kulturni program so oblikovali mešani pevski zbor iz Ribnice, mladinska skupina z Mute in učenci COŠ Lehen, podružnice OŠ Borcev Lackovega odreda Podvelka.

Pri kmetiji Urbanec pa so borci in drugi obujali spomine na preteklost.

M. P.

Ali bi ali ne bi?

Večno vprašanje vseh tistih omahljivcev, dvomljivcev pa tudi hinavcev, ki iščejo za vsa dejanja in nehanja navodila, priporočila, zapovedi, nesvete, tako da se lahko zmeraj skrivajo za varnim plotom, češ, tako je predpisano, tako pravijo drugi, ravnal sem se po vseh pravilih in predpisih – drugi so odgovorni, jaz sem le storil svojo dolžnost! Ali to velja tudi ob tej priložnosti? Kako je treba n. pr. zavzeti stališče o tako slavnem mednarodnem in letos še celo jubilejnem sejmu? Ali ga je treba povzdigovati in pri tem utrjevati še bolj naš ugled, naj vendar svet še enkrat zve, da smo tudi vinogradiška dežela, da pridelujemo svetovno znano belo, »rensko« vino, da o drugih vrstah in barvah ne govorimo? Ali bi grešili z lažno skromnostjo, če bi se pobahali, da smo na prvem mestu na svetu tudi kot pridevalci najboljšega vina?

Torej: ali bi ali ne bi? Ali nas svet in domača srenja ne bosta obsodila, da spet razkazujemo svojo nelepo naravo vinskih bratcev ali alkoholiziranih duš, potuhnjenih zagovornikov uživanja alkoholnih pijač in praznovanja vseh dogodkov, celo najhujših nesreč s »slavnostnim« popivanjem in nazdravljanjem vsem grehom vinske boga? Kaj je torej z nami – ali še zmeraj nimamo med »usodnim« vprašanjem: piti ali ne piti? Pri tem pa bi naj upoštevali s svetim spoštovanjem do znanosti, enologije, prehranjevalnih raziskovanj, medicinskih dognanj pa ugotovitev (menda statističnih), da dobra kapljica podaljšuje življenje in pomaga prenašati življenjske težave? Na drugi strani pa je spet vsa vojska proti nesrečnemu alkoholizmu, ki je pač kriv vseh nesreč, narodnega gorja, nesrečnih družin, izgubljenih eksistenc, duševnih bolezni, hudodelstev, izrojevanja prebivalstva, nesreč pri delu, prezgodnje umrljivosti, invalidnosti, bebastosti, dedne obremenjenosti itd. Vse te strahote pa bi naj torej tisti, ki piše n. pr. zdaj o slavi našega vina in naše, vinske dežele, nekako zamolčal, spregledal, predvsem pa jih poplaknil po grlu pri pokušanju najboljših vrst vina na svetu, ko so čudoviti vzorci vsega sveta nikdar dovolj opevane »zlate kapljice« zbrani tu, v središču in žarišču – česa? Pivske kulture ali alkoholizirane naroda? Presenetljivo zdravega, dolgoživega, prijaznega, srečnega ljudstva, polnega življenjske radosti, saj ve, da je naše vino najboljši življenjski eliksir?

Na srečo ali nesrečo, kakor pač hočemo, vse to odpade – brez vsakega vezanja otrobov bodo ljudje pač nadalje pili in nekateri, kolikor jih je pač med njimi, dolžili alkohol vsega človeškega gorja. Nekaj jih bo seveda tudi, ki bodo preudarno in samozavestno malo popridigali o pivski kulturi, ki jo pri nas, kajpak, pogrešamo bolj kakor pa vseh vrst zloboder, češ tudi piti je treba znati. Prav zaradi tega so takšne vinske razstave lahko visoka šola za širjenje pivske kulture. Seveda pa vse »učenosti« in »kulture« ne moreš pogoltniti v tednu dni. Sicer pa je to prekrstek čas za omahovanje: ali bi ali ne bi? Seveda je kljub temu te dni »omahujočih« kar dovolj na cestah...

efes

tv-15 naš TOVARIŠ

Za razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978 – Glavni urednik: ZVONE KRŽIŠNIK. Odgovorni urednik: TONE URBAS. Novinarji – uredniki: ŽIVA DROLE – TV-15 za mladino: BOJANA KUNTARIČ – notranja politika; MILENKO STRAŠEK – reportaže; BOJANA ŽOKALJ-JESIŠ – naša organizacija. Lektorica: KATJA HVALA. Tehnični urednik: DRAGO SETNICA. Tajnica uredništva: MARA OKORN. Vodja uprave: MILAN SENIČAR. Telefon uredništva: 327-780. Telefon uprave: 317-049 – Uprava in naročniški oddelki: Moše Pijade 24, p. p. 598, 61001 Ljubljana – Letna naročnina 500 din, posamezna številka v prosti prodaji 10 din – Tekoči račun: Založba Borec p. o. 61001 Ljubljana 50101-603-45772 – TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28 – Rokopisov in fotografij ne vračamo – Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 42/I-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačujejo temeljnega davka od prometa proizvodov – Korektore in tisk: CGP Delo, Ljubljana, Titova 35